

HFM Könyvtár
20251201

HFM Könyvtár
20251201

HFM Könyvtár
20251201

765)
023

TÁVOL KELET

極東

SZERKESZTIK

FELVINCZI
TAKÁCS ZOLTÁN
MEZEY ISTVÁN

1936

I. ÉVFOLYAM. III-IV. KÖTET. (7-10. SZÁM.)

FAR EAST

THE QUARTERLY REVIEW OF THE HUNGARIAN NIPPON SOCIETY

MAY—DECEMBER 1936.

VOL. III—IV. NO. 7—10.

EXECUTIVE STAFF:

ARCHDUKE VITÉZ JOSEPH FRANCIS
PRESIDENT

EDMUND HOLLÓS, IVAN VITÉZ NAGY,
LEWIS VITÉZ NÉMETH, WILLIAM PRÖHLE,
JOSEPH DE SOMOGYI, ANTHONY SZENTGÁLI,
ZOLTÁN DE TAKÁCS

EDITOR:

ISTVÁN MEZEY

Contents:

Masayuki Tani: Message. — The Mitsui House. — Nicholas Kállay: Poetical Foreword to „The Treasure of the Ronins“. — István Mezey: A Historical Sketch of the Hungaro-Japanese Relations. — Eugene Habán: The System of Japanese Writing. — On the Centenary of a Hungarian Poet. — Benjamin Zsoldos: Japanese Tales. — Ladislaus Ledermann (Geneva): Japan's Post-War Industrial Development. — Hungaro-Japanese Memorial Festivals. — Eugene Breyer: Recent Events in the Near East. — Ivan Nagy: Japan's Public Instruction. — Reviews of Books. — Shorts Notes. — Summary of the Hungarian Articles.

ANNUAL SUBSCRIPTION: P 6. ABROAD: 10 SH,
OR 5 2'50, OR 6 YENS.

SINGLE COPY: P 1'50. ABROAD: 2/6, OR 70 C, OR 1 YEN 50 SEN.

THE FAR EAST PUBLISHING OFFICE:

15 MÚZEUM-UTCA, BUDAPEST VIII, HUNGARY.

HOURS OF RECEPTION: MONDAYS 4–6 P. M.

TELEPHONE: 14-43-64.

TÁVOL KELET

A MAGYAR-NIPPON TÁRSASÁG
FOLYÓIRATA

MEGJELNIK ÉVENTE NÉGYSZER. ELŐ-
FIZETÉS EGY ÉVRE: 6 P. EGYES SZÁM: 1-50

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

DR. VITÉZ JÓZSEF FERENC
KIR. HERCEG, ELNÖK

HOLLÓS ÖDÖN, DR. VITÉZ NAGYIVÁN,
VITÉZ NÉMETH LAJOS, DR. PRÖHLE
VILMOS, DR. HOLLÓSI SOMOGYI JÓZSEF,
SZENTGÁLI ANTAL, DR. FELVINCZI
TAKÁCS ZOLTÁN

A SZERKESZTÉSÉRT ÉS KIADÁSÉRT FELEL:
DR. MEZEY ISTVÁN

1936. decemberi kettős szám tartalma:

Masayuki Tani: Üzenet. — A Mitsui ház. —
Kállay Miklós: Előhang »A roninok kincsé-
hez«. — Mezey István: A magyar-japán kap-
csolatok. (Történeti visszapillantás). — Habán
Jenő: A japán írás rendszere. — Dalmady
Győző centennáriuma. — Zsoldos Benő:
Japán mondavilágából. — Ledermann László
(Genf): Japán ipari fellendülése a világháború
óta. — Magyar-japán ünnepségek. — Breyer
Jenő: Újabb alakulások a közeli Keleten. —
Vitéz Nagy Iván: Japán közoktatásügye. (Be-
fejező közlemény). — Könyvek. — Szemle.
— A magyar cikkek angolnyelvű ismertetése.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
BUDAPEST VIII. MŰZEUM-UTCA 15.
SZERKESZTŐSÉGI HIVATALOSÓRÁK:
HÉTFŐN DÉLUTÁN 4-6 ÓRA KÖZÖTT
TELEFON 14-45-64

GE

nvoy Extraordinary and Minis-
ungary, on being elected the
m Nippon Society on October
1936.

says our old proverb. The
aneous hospitality which we
ian people can only be under-
on, however remote it may be.
ave this common tie of feeling
ea of international relations?

I TANI

meghatalmazott miniszter abból
on Társaság 1936 október 24-én
ző szavakkal fordul a magyar
mhoz.

hogy „a vér sűrűbb a víznél”.
zívből fakadó vendégszeretetet,
r nép körében, csak úgy érthet-
neglévő kapcsolatra gondolunk.
kettőnkre ez a közös érzelmi
komor tengerén hajózunk?

FA THE QUARTERLY HUNGARIA

MAY—DECEMBER 1936

EXECUTIVE
ARCHDUKE

EDMUND HOLLÓSZÓ
LEWIS VITÉZ NAGY
JOSEPH DE SOMOGYI
ZOLTÁN

ISTVÁN

Masayuki Tani: Message.
Poetical Foreword to „The
A Historical Sketch of the
Habán: The System of Japanese
Hungarian Poet. — Benjamin
Ledermann (Geneva): Japanese
Hungaro-Japanese Memorial
in the Near East. — Ivan N
of Books. — Shorts Notes

ANNUAL SUBSCRIPTION
OR
SINGLE COPY: P 1.50. AB

THE FAR EAST
15 MÚZEUM-UTCA
HOURS OF RECEPTION
TELEPHONE

Az 1936 februári szám tartalma:

Dr. vitéz József Ferenc kir. herceg: Bevezető. —
Dr. Suwa Tsutomu: Előszó. — Hollós Ödön:
Japán gazdasági fellendülésének igazi okai. —
Felvinczi Takács Zoltán: A Hopp Ferenc Kelet-
ázsiai Művészeti Múzeum. — Tokieda Motoyuki,
Dr. G. J. Ramstedt: Két hozzászólás a japáni
nép eredetének kérdéséhez. — Mezey István:
Az új mandzsú császárság. — Vitéz Németh
Lajos: Japániaiak Észak-Kínában. — Vitéz Nagy
Iván: Japán közoktatásügye. — Köhalmi
József: Az első judo-iskola Magyarországon.
— Magyar-japáni kapcsolatok 1935-ben. —
Szemle. — A magyar cikkek angol nyelvű
ismertetése.

Az 1936 májusi szám tartalma:

Pap Ferenc: Három Petőfi-költemény japáni
nyelven. — Révész Amadé: Szemelvények a
japáni költészetből. — F. Takács Zoltán:
A Hopp Ferenc Keletázsiai Művészeti Múzeum.
— Mezey István: A japáni nép új útja. —
Takashi Itoh: A japáni társadalom mai irány-
zatai. — Hollós Ödön: Japán gazdasági fel-
lendülésének igazi okai. — Csorba Béla:
Japán kívülről nézve. — Geszti Júlia: Japáni
eszménykép. — vitéz Nagy Iván: Japán köz-
oktatásügye. — Könyvek. — Szemle. —
A magyar cikkek angol nyelvű ismertetése.

Előkészületben:

Pröhle Vilmos: Mutsuhito a császár és költő.
— Geöcze Bertalan: Adatchi élete és műkö-
dése. — Habán Jenő: Sanyütei a japáni el-
beszélő irodalomban.

MESSAGE

of His Excellency Tani Masayuki, Envoy Extraordinary and Minister Plenipotentiary of Japan to Hungary, on being elected the Honorary President of the Hungarian Nippon Society on October 24th, 1936.

„Blood is thicker than water“, says our old proverb. The indescribable warmth and spontaneous hospitality which we invariably enjoy among the Hungarian people can only be understood when we think of this connection, however remote it may be. Isn't it reassuring for each other to have this common tie of feeling when we are to sail on the gloomy sea of international relations?

MASAYUKI TANI

japáni császári rendkívüli követ és meghatalmazott miniszter abból az alkalomból, hogy a Magyar-Nippon Társaság 1936 október 24-én díszelnökévé választotta, a következő szavakkal fordul a magyar társadalomhoz.

Régi közmondásunk azt tartja, hogy „a vér sűrűbb a víznél“. Azt a leírhatatlan melegséget és szívből fakadó vendégszeretetet, amelyet állandóan élvezünk a magyar nép körében, csak úgy érthetjük meg, ha erre a bár távoli, de meglévő kapcsolatra gondolunk. Vajjon nem megnyugtató-e mind a kettőnkre ez a közös érzelmi szál, midőn a nemzetközi viszonyok komor tengerén hajózunk?

The Regent of Hungary has conferred the Commander's Cross of the Hungarian Order of Merit with the Star on Baron Takaharu Mitsui, Honorary Member of the Hungarian Nippon Society, in acknowledgment of his merits in developing Hungaro-Japanese cultural connections.

Magyarország Kormányzója Mitsui Takaharu bárónak, a Magyar Nippon Társaság dísztagjának a magyar-japáni kulturális kapcsolatok terén szerzett kiváló érdemei elismerésül a Magyar Érdemrend középkeresztjét adományozta a csillaggal.

A MITSUI HÁZ.

1673-ban *Mitsui Hachirobei*, 52 éves korában, Kyotoban új üzletet nyitott. 22 éven át vezette — haláláig — nagy üzleti érzékkel vállalatát, amely így kiinduló pontja lett a mai szinte félelmetesen óriási Mitsui-vagyonnak. A Mitsui-család eredetileg középosztálybeli földbirtokos gentry-család volt, őseit azonban egészen a VII. századig tudja visszavezetni. A XV. században a Sasaki-törzs egyik fia benősült a Mitsui-családba. Ebből az ágból eredt azután Mitsui Shokubei, aki az „Echigo lordja” címet viselte, de felismerve a Tokugawa shogunátus békés ideje alatti nagy gazdasági lehetőségeket, otthagyta rangját meg a harcosok rendjét és a kereskedői pályára lépett. Az 1633-ban megnyílt első üzletüknek „Echigoya” volt a neve, emlékeztetőül az egykori lordságra. Shokubei aránylag korán halt meg, de özvegye 40 évig vezette még az üzletet, míg azután legkisebb fia, Hachirobei meg nem nyitotta Kyotoban új áruházukat, amelyet rövidesen követett egy másik is Yedoban, a kormány új székhelyén. Még ma is őrzik azt a vastag fatáblát, amelybe az új üzletnek akkoriban teljesen újszerű üzleti elve volt bevésvé: „Készpénzfizetés, rendkívüli árak.” Ez nagy újítás volt annak idején, mert a kereskedők rendszeren drágán, bár hosszú időre szóló részletfizetésre adták el áruikat. A másik rendkívülinek tetsző újítása az volt a fiatal Hachirobeinek, hogy míg addig az üzletekben a ruhákhoz szükséges selyem- és szövetanyagot csak a szokásos mértéknek megfelelő méretben, egy-egy öltözetnek megfelelő darabban árusították, az ő üzletében bárki annyi anyagot vásárolhatott, amennyire szüksége volt. Csaknem 1000-nél több alkalmazott dolgozott az új vállalatban!

Röviddel ezután az áruházzal kapcsolatosan Hachirobei *bank-üzletet* is alapított. Yedoi áruházában, vagy osakai üzletében készpénzbefizetést lehetett eszközölni s ennek erejéig a másik városban lévő bankja a befizetéskor kiállított elismervény ellenében árut vagy készpénzt fizetett ki: a *csekkfizetés* gondolatát így valósította meg már 1690-ben a Mitsui-bankház. De a reklámhoz is eléggé értett. Nagy sikert ért el azzal, hogy a vásárlók között papír napernyőket osztott szét, amelyekre a Mitsui-ház neve és címe volt ráfestve s így minden vevő önkéntelenül állandó eleven reklámja lett

az új cégnek. De megfizette a színigazgatókat és a neves színészeket is, hogy a darabjaikban előforduló ruhák, tárgyak, felszerelési cikkek említése alkalmával ügyesen hivatkozzanak arra, hogy ezt vagy azt az árut a Mitsui-üzletben vették. Ennek az újszerű reklámnak — 250 évvel ezelőtt! — hihetetlen hatása volt. Segy-egy kedvelt színész bemondása után csak úgy dőltek a vásárlók az új áruházba.

A nagy vagyon felhalmozása és a későbbi nemzedékek általi megtartása s szaporítása azonban elsősorban annak volt köszönhető, hogy a Mitsui-ház összes vállalkozásai családi jellegűek voltak. A család minden egyes tagja alá volt vetve a családi kódexnek és amikor valamelyikük elérte a nagykorúságot, esküt kellett tennie, vallásos szertartások közepette, hogy a házi törvényeket kivétel nélkül meg fogja tartani. Az 1694-ben írásba is foglalt családi alkotmány a következő:

1. — *A Ház tagjainak egymással szíves barátságban és közvetlenségben kell élniök, mert a megértésnek hiánya végeredményben a Ház romlását vonhatja maga után.*

2. — *Szükség nélkül ne növekedjék a Ház családtagjainak száma. Mindennek megvan a maga határa. Minden túlságos terjeszkedés zavart és nehézséget okoz.*

3. — *Egyszerűség gazdagítja a házat, míg a fényűzés az ember romlásához vezet. Gyakorold az előbbit és kerüld az utóbbit. A Ház virágzásának és fennmaradásának ez az alapja.*

4. — *Házasságkötést, kölcsönfelvételt vagy másokért való jótállást mindenkor csakis a családi tanács véleménye szerint eszközölj.*

5. — *Évi jövedelmednek egy bizonyos részét mindenkor rakd félre és osszad fel azt a család tagjai között, arányuk szerint.*

6. — *Egy férfinak élete munkája addig tart, ameddig él. Tehát ezért ok nélkül ne halmozd a fényűzést és ne vonulj vissza korán.*

7. — *A Ház minden egyes vállalatától beküldött pénzügyi jelentéseket tanulmányozd át figyelmesen; pénzügyeidet tartsd rendben és kerüld a rendezetlenséget.*

8. — *Az üzleti vállalkozás lényege, hogy az embereket hajlamaik és különleges tehetségük szerint foglalkoztasd. Helyettesítsd azokat, akik már idősebbek és megrokkantak, az ígéret fiataljaival.*

9. — *Ha nem tartunk össze, hibázunk. A mi Házunknak annyi saját vállalkozása van, amennyi alkalmas sok ember életcéljának kitöltésére. Sohase törődjél idegen üzletekkel.*

10. — *Aki nincs kellőképp felkészülve, nem tud vezetni. Korán értesd meg fiaiddal az alkalmazottak feladatait és csak mi-
kor már fokozatosan megtanulták az üzlet titkait, akkor helyezd őket a Ház valamelyik vállalatában vezetőállásba, ahol tudását a gyakorlatban is kifejtheti.*

11. — *Minden dologban a legfontosabb az egészséges ítélet, különösen az üzleti vállalkozásban. Meg kell jegyeznie mindenkinek, hogy a ma hozott kisebb áldozat többet jelent, mint holnap a nagyobb.*

12. — *A Ház tagjainak kötelessége a kölcsönös támogatás és tanácsadás, mert az ellenkező eljárás kárt okoz. Ha előfordulna közöttük valami nézeteltérés, mindig a családi tanáccsal egyetértésben járjanak el.*

13. — *Te, aki az istenek országában születted, imádd isteneidet, tiszteld császárodat, szeresd hazádat és tedd meg állampolgári kötelességedet.*

Nincs ennek a házi törvénynek egyetlen szakasza, de egyetlen mondata sem, amelyet több, mint két századdal meghozataluk után el kellene vetni. Ellenkezőleg. Aranyigazságok vannak bennük, s érvényesülésük a Mitsui-ház folytonos gyarapodásában megmutatta, hogy a gondos és becsületes vállalkozó és a derék hazafi egyaránt magáévá teheti azokat, mert mind az egyénnek, mind annak a szűkebb közületnek, amelynek előírták, csak hasznára váltak. Nem is csoda, hogy ezeket a házitörvényeket még a japáni tankönyvekben is fellelhetjük. A Mitsui-család minden egyes tagja meggyőződéssel tette le az esküt nagykorúsága elérével azok megtartására:

„A mi őseink hagyománya iránti engedelmisséget és a mi Házunk családjának ősi alapjait és fennmaradását megerősítendő és a mi eleink által megkezdett vállalkozásoknak kifejtése végett, ünnepélyesen esküszöm, a mi elődeinknek fenséges szellemei jelenlétében, hogy mint a Mitsui Ház tagja, mindenben követem és engedelmeskedem azoknak az előírásoknak, amelyek a Ház alkotmányában le vannak fektetve és fogadom, hogy nem törekszem azok megváltoztatására. Ennek bizonysgául teszem ezt az esküt és azt aláírással megerősítem, — őseink fenséges szellemeinek jelenlétében.“

A Mitsui Ház rohamosan terjeszkedett. 1708-ban Nagasaki-ban megnyitott ügynöksége már nagyban kereskedett gyapottal, selyemmel, cukorral, fűszerezéssel és vegyszerekkel, a Németalföldi Keletindiai Társasággal karöltve, Európával és Indiával is. Rövidesen a Mitsui Ház lett a császári család bankárja. Különösen kiépítette ezt a kapcsolatait Mitsui Takaaki (1837—1894), aki a fiatal Meiji Tenno császárnak volt a bizalmasa. Hatalmas gyapotültetvények, majd szinte az egész japáni papíripar az ő kezébe került. Az orosz-japáni háború és a világháború csak megnövelték a Ház hatalmát. Ezt mutatja az az egyetlen tétel, hogy 1923-ban a nagy földrengés után a Mitsui Ház 5 millió yent — ugyanannyi pengőt — ajánlott fel a károsultaknak, illetve az újjáépítésre. 1932-ben újabb 3 millió yennel sietett a gazdasági válság által sújtottak támogatására. Amikor pedig 1933-ban az első üzlet megnyitásának 300-éves jubileumát ünnepelte a Ház, a *Mitsui-család 30 millió pengőt ajánlott fel népjóléti és nemzetnevelési célokra.*

A mai Mitsui-vállalatok egy központi holding-társaságba (Mitsui Gomei Kaisha) tartoznak. Hogy erről képet kapjunk, csak néhány kiszakított adatot ismertetünk: a Shibaura Műszaki Munkák Társaságának alaptőkéje 11,750.000 yen (elektromos gépeket gyárt 1200 hektár területen épült telepén); a Japáni Acélművek 15,000.000 yen, a Hokkaido Szénbányászati és Hajózási Vállalaté 43,675.000 yen, a Kamaishi Acélművek 20,000.000 yen alaptőkével évi 250.000 tonna nyersvasat és 140.000 tonna acélt termelnek; a Gyarmati Termékek Vállalata, amely főleg a maláji félszigeten gumitermeléssel foglalkozik, 5,529.000 yen; az Oji Papírművek Társaságán keresztül monopolizálja egész Japán papíriparát. Koreában közel 200.000 hektár területet erdősített. Formosa szigetén nekik van a legnagyobb teaültetvényük. Külön technikai főiskolát tartanak fenn, amely két évtizedes fennállása óta 1350 mérnököt képezett ki, nagyrészt a saját vállalataik számára. 1909-ben nagy kórházat alapított a család 3,750.000 yen költséggel, amelyben 83 orvos, 5 gyógyszerész és 125 ápolónő működik. Csak természetes, hogy a sajtóban is helyet kellett biztosítani: az „Osaka Mainichi” és a „Tokyo Mainichi” napilapok, — 10,000.000 yen alaptőkével, — ugyancsak a Mitsui-családé.

Az 1683-ban, tehát több mint 10 évvel az Angol Bank (Bank of England) alapítása előtt létrehozott Mitsui-bank, amelyet 1876-ban alakítottak át családi vállalatból családi részvénytársasággá, eredetileg 2 millió yen alaptőkével indult; ma alaptőkéje 60 millió pengő, 648 millió betéttel. A bankháznak nemcsak számtalan fiókja van

Japánban, de üzlete van Sanghaiban, New Yorkban, Bombayban és Londonban is. Az egyes üzemeket a *Mitsui Bussan Kaisha*, 100 millió yen alaptőkével és 65 millió tartalékkal foglalja össze. A japáni selyemkivitel egynegyede a Mitsui-üzemekből kerül ki. A rizzzel és gabonaneműekkel kereskedő osztály Mandzsukuó és Kína felé építette ki különösen kapcsolatait. 15 motoros és 20 gőzgépes tengerjáró hajó, összesen 202.000 tonnával áll a Mitsui-vállalatok szolgálatában. A Togo Menga Kaisha, 15.000.000 yen alaptőkével, a japáni nyersgyapot-import 25—30, az export 20%-át tartja kezében. De nem hagyták ki a biztosítási üzletet sem: 5 millió yen alaptőkével külön tűz- és tengeri biztosítási vállalatot létesítettek. Az életbiztosítási vállalatnál 1932-ben 210.000.000 yen erejéig kötöttek biztosítást. Bányavállalata 284.000 hektár területen 4.200.000 tonna szenet termel ki évenként. Alaptőkéje ennek a vállalatnak ugyancsak 100 millió yen. De a Mitsui-érdekeltség körébe tartozik a legnagyobb cinktermelő üzem is 39 kohóval, amely az utóbbi években 18.000 tonna cinket termelt ki évenként. Ezeken a közvetlen, saját vezetése alatt álló vállalatokon kívül természetesen még számtalan más vállalatban vannak érdekelve. Áruházai raktárai számára a legfőbb japáni kikötőkben 70 hektárnyi terület van biztosítva; üzleteikben felhalmozott áruiknak értéke 100 millió yen, az összes japáni áruházak készletének egyötöde. Végeredményben 1932 végén, amikor a jubileum alkalmából megállapították, a *Mitsui Ház vagyona 405.949.000 yen volt, tehát közel félmilliárd pengő*, ami az összes japáni vállalatok alaptőkéjének 28%-át tette ki.

Ennek az óriási vállalatnak egyik vezetője az a *Mitsui Takaharu*, aki két esztendővel ezelőtt a magyar-japáni kulturális kapcsolatok ápolása céljából a magyar közoktatásügyi minisztériumnak, évi 10.000 s a Magyar-Nippon Társaságnak évi 5.000 pengő adományt ajánlott fel, öt évi időre. Mitsui figyelmét a magyar kulturális kapcsolatok fontosságára *Yamaguchi Iwao* bécsi japáni császári követségi titkár hívta fel és a Németországban tanulmányokat végzett fiatal, alig 35 éves, japáni úr anélkül, hogy járt volna országunkban, magáévá tette azokat az elgondolásokat, amelyeknek részéről való támogatása most már feltétlenül biztosítani fogja, hogy a magyar és japáni tudományosság közelebb kerüljön egymáshoz. *Magyarország kormányzója Mitsui Takaharut a Magyar Érdemrend csillagos parancsnoki keresztjével tüntette ki és mi hiszszük, hogy a magyar állam fejének ez az elismerése még szorosabbra fűzi kapcsolatainkat a hatalmas Mitsui-konzernen keresztül a nemes japáni nemzettel.*

ELŐHANG »A RONINOK KINCSEHEZ«.

*Nagy nap virradt ma ránk! Emlékezésnek
Gyászban fogant, mégis sugárzó napja.
Szívünk biborán vérbetűket vésnek
Az omló könnyek s néma feledésnek
Nem borulhat rá békét adó hantja.*

*Gyász és dicsőség, cipruskoszorúdon
Égő virágok égi fénye lobban!
Fellángol az éjfűzér, mit a bú fon.
Kemény magyar dac lelke dobog unton
Feltámadást az aradi sírokban.*

*Bús, őszi szél sir az aradi várban,
Zsoltosma bűg és harcos ének zendül.
Ott omlottak el mind a tizenhárman
Gonosz bitón és vérük verte sárban,
De szégyenük magasztos jellé szentül.*

*Mind hősök, mind talpig férfiak voltak,
Hűségüket megőrizték a sirig.
Önkény tiport szívükre, mégse holtak,
Porukból új erővel kél a holnap
S tör föl az ezredéves büszke hírig.*

*Ha itt meglebben most a kárpit selyme,
Távol világok színes álma tárul.
De itt is férfidac szilaj szerelme,
Halálos hűség, tette ajzott elme
Szépsége süt ránk e festett csodákból.*

*Gyászban leáldozó nap véres árnya
Gyúlad át itt is győzedelmes fénybe.
Száll messze századokba szent hír szárnya,
S ragadja mint meggyült vizek vad árja
Szívünket a feláldozás erénye.*

* A Nemzeti Színház 1936 október 6-án a magyar nemzet gyászünnepé alkalmából Kállay Miklós „A roninok kincse” c. nagysikerű darabját tűzte ki műsorára. Ebből az alkalomból a darab szerzője ünnepi előhangot írt, amelyben az aradi vértanukat a hős és önfeláldozó roninokhoz hasonlította. Néhai vitéz jákfai Gömbös Gyula m. kir. miniszterelnök tragikus halála miatt a Nemzeti Színháznak ez az előadása elmaradt. Kállay Miklós *Előhangjának* közlését folyóiratunknak engedte át.

*De egy a hűség s hősi hev, remeghet
Fölötte bármely ég távol darabja
Csirát bele a múlás magva nem vet.
De mindenütt omló porából termett
A dicsőség soha nem hunyó napja.*

Kállay Miklós.

A HISTORICAL SKETCH OF HUNGARO—JAPANESE RELATIONS.

When in 1924 *The Primeval History of Hungary* of the learned Bishop John Karácsonyi appeared many people disputed about whether it is justified to exclude, for the sake of the authenticity of historiography, the popular belief, sentiment, and imagination, which do not alter the historical truth but render it all the more attractive. It was particularly the late Professor Alexander Márki who pleaded that for intensifying patriotic feeling popular belief is as effective a pedagogic means as the knowledge of national history. The same idea was expounded by a prominent political writer who in a leading article writes as follows: „The degree of a people's holding its own in the struggles of its historic mission and of its resistance to the blows of fortune is dependent not only on what it knows but also on what it believes of itself“. (Pethő Sándor: *Sokat kell újra tanulnunk. Magyarság*, January 25, 1935.)

One of the greatest nations of the world, the eighty million strong Japanese, believe that far away in Central Europe there is a people that has been Christian and European for a thousand years, and whose primeval civilisation and racial character are akin to those of their own: that is why they take every opportunity to cultivate friendship with it despite of the geographical distances separating the two nations from each other.

It is perhaps due to this unconscious belief that at the beginning of the eighteenth century Japan, closely isolated as she was from the rest of the world, gave access to Andrew Jelky, a tailor's assistant of Baja, Hungary, who later became Ambassador of Netherlands and with whom the shogun concluded one of Japan's first commer-

cial conventions. Perhaps this same popular belief might have induced another great Hungarian adventurer of the eighteenth century to visit Japan. Escaped from the Russian captivity in Kamchatka, Count Maurice Benyovszky not only found a shelter in Japan so inaccessible to strangers, but was also commissioned in the Japanese army in which no European has ever served either before or after him.

This popular belief may also account for the fact that in pre-war time when even in our vicinity the existence of the independent Hungary was not allowed, the first representative Exhibition of Japanese Art was held not at Vienna but at Budapest, and the exhibitors presented the Hungarian State with part of their exhibits. When in the World War the Japanese were opposed to the Hungarians, it was this same popular belief that induced the Japanese military authorities to rescue thousands of Hungarian prisoners-of-war from the Bolshevik captivity. In the course of the negotiations of peace exclusively the great Japanese newspapers vetoed against the greatest injustice of history, the dismemberment of Hungary. The Japanese members of the committee of delimitation supported the cause of Hungary wherever they could. In the post-war time of general distrust when the gulf gaping between the vanquishers and the vanquished seemed to be insurmountable, the city of Nagasaki invited the city of Budapest to participate in her exhibition. At a time when any sort of tourist traffic to Hungary was entirely out of question, prominent Japanese people visited Budapest and wrote enthusiastically on Hungary in their books and articles. And when our neighbour Austria descried the advantages of commercial relations with Japan and invited her to participate in the Vienna International Fair, Japan, after the closing of this exhibition, bestowed her exhibits on Hungary for the purpose of industrial training.

The popular belief of the Japanese makes the Hungarian national anthem to be sounded in the broadcasting programme of Tokyo once every year, on St. Stephen's Day (20 August); it, too, has started a series of periodical and other publications propagating the just cause of Hungary; it inspired our Japanese friends to offer the Regent of Hungary a masterwork of Japanese sword-cutler's art, the sword of Samurai made by Ray Kunoyoshi; it induced those who sent Japanese cherry-tree seedlings to Budapest, that the national flower might decorate the embankment of Budapest.

This popular belief would even make up for our omissions. When on the coronation of the present Emperor of Japan the city of Tokyo organised an international exhibition in which Hungary

was unable to participate by reason of the great distance and her financial stringency, our Japanese friends, dissatisfied with the absence of Hungary, privately collected a considerable material and erected the Hungarian pavilion at their own expenses; moreover, having no diplomatic or consular representatives of our own, they, on the occasion of our national holidays, year after year request the Spanish ambassador representing Hungary at Tokyo to convey their sympathies to us.

Our scholars, poets, and artists need no propaganda in Japan because the Japanese themselves endeavour to know them. Special societies cherish the cult of Alexander Petöfi and Francis Liszt, and Alexander Csoma de Körös was canonised Bosatsu by the Japanese Buddhists, and the statue of the great Sicilian now stands on the altar of the Taisho University in front of the throne of lotus amidst flaring candles. It was a Hungarian painter, Julius Tornay, who painted the portrait of the founder of the University, Marquess Okuma, for the hall of the University. On festive occasions the young Emperor of Japan, the Tenno Heika, usually rides at the head of his troops on a white steed from the stud of Bábolna.

When Hungary appealed to the League of Nations in the matter of the affair of the optants, which was the consequence of the Roumanian agrarian reform, the convener of the case, the great Japanese diplomatist and lawyer Adatchi Mineichiro, took the side of Hungary so unequivocally that, being unable to carry into effect a decision favourable for Hungary in the atmosphere of those days at Geneva, he resigned his function of convener. But even if he could not secure the victory of Hungary's just case in the affair of the optants, he helped to win it at a later date when he, then the presiding judge of the Permanent Court of International Justice at The Hague, decided in favour of Hungary in the action brought by the University of Budapest against the Czechoslovakian treasury and imposed a heavy indemnity upon the Czechoslovakian Republic.

It is perhaps the popular belief of his people that induced the young Japanese nobleman, Baron Takaharu Mitsui, not only to support the intensification of Hungaro-Japanese relations but also to take an active part in this work despite of his pressure of business in his capacity of the leader of an international firm.

What else could be but the intrinsic feeling of this popular belief which made, on the Olympic Games at Berlin, the Japanese olympicon of swimming, Yusa, state on being beaten by the Hungarian Francis Csik who then won the Olympic gold medal: „It is

comforting to me that the Olympic laurels remained with a kindred people."

But we see the same enthusiasm also on our side. About the middle of the last century eighteen Sicilian students of the University of Kolozsvár started learning Japanese without any real object in view. During the Russo-Japanese War when the press of our allies referred to the Japanese as „yellow monkeys“, not only the press and public opinion of Hungary as one man took sides with Japan but also every Hungarian village resounded with the shout „Dai Nippon Banzai!“ And at a time when new sports were gaining ground all over Europe, the Hungarian youth learned *judo* in the school of Jigoro Kano.

This enthusiasm attracted to Japan our explorers, artists, and philologists in a number unsurpassed by any other nation in Central Europe. The Hungarian visitors to Japan like Gabriel Bálint, Anthony Velics, John Xánthus, Desiderius Bozók, Anthony Szentgáli, Attila de Szemere, Count Adalbert Széchenyi, the Counts Augustus and Eugene Zichy, Count Paul Teleki, etc., did not view Japan with an air of superiority so common with European travellers but, at a time when political Turanism was still quite unfamiliar, they stated that from the first moment on they felt like at home among the Japanese.

This enthusiasm induced a zealous Hungarian lady to collect of his modest means a series of objects of Hungarian popular art and send them to Japan; it inspired those Hungarians who gave a home to the Japanese art in a very sad period of Hungarian history; it has inspired those young people who have taken up learning Japanese in an ever increasing number, so that at the time of writing there are four courses of Japanese at Budapest: in the University, in the Technical and Economic University, in the Academy of Commerce, and in the Turanian Society. What else but this enthusiasm inspired a Hungarian poet to dramatise the legend of the forty-seven ronins which for the past two years has been the most popular of pieces performed at the National Theatre, so that Hungary presented it also at the International Congress of Theatrical Art at Vienna? Nothing but this popular belief can account for the ostentatious sympathy which the people of the Hungarian villages manifest to „the Japanese brothers“.

According to one of the greatest orientalists of our time, Kurakichi Shiratori, this popular belief is stronger than all the knowledge of the anthropologists and philologists. And our friend Zoltán de Takács, who has just visited Japan, refers to this same

popular belief in his „Art of Greater Asia“, stating that „science very often proves the validity of old conceptions which popular belief has preserved from time immemorial up to this day, provided that research is not satisfied with half-truths“.

It is the ancient belief of two distant nations, living in different circumstances and having different civilisations, that called into existence the fast-rooted connections which we have endeavoured to account for. Historians and politicians, diplomats and psychologists, are equally puzzled by the mutual sympathies of these two nations, one of which had lived a practically isolated life for several thousand years, and the other had no foreign politics of its own for four centuries. Two nations have been linked together without any common political or economic interests impossible for the great distance between them alone. These connections have been called forth by the instincts of both nations and surely not by political activities, there being as yet no direct diplomatic connections between them. Japan is represented in Hungary by the Ministers accredited at Vienna who mostly visit Hungary once only, on presenting their credentials to the Regent of Hungary. Hungarian interests in Japan are protected by the Ambassador of Spain at Tokyo. There have been no negotiations yet between the two countries for concluding a cultural convention, and, lacking diplomatic and consular representations, commercial connections between them are hardly more than minimal.

He who stands on the basis of the antiquated theory of historical materialism, is perhaps at his wit's end seeing the flourishing Hungaro-Japanese friendship because he can never clearly understand what has started and developed Hungaro-Japanese connections. He, however, who believes that predestination plays as important a part in the lives of nations as in those of individuals, is aware that their mutual sympathies are due to the presentiment of their common historical vocation. The great historic task of both nations is one: to check the red flood tending to demolish the benefits of human civilisation. Japan in the East and Hungary in the West have one common duty: to obstruct Bolshevism, the greatest danger for mankind ever known in history.

István Mezey.

A JAPÁNI ÍRÁS RENDSZERE.

A RŌMAJI-MOZGALOM. — SIKERÜL-E KISZORÍTANIA
A LATINBETŰS ÍRÁSNAK A KÍNAI JELEKET?

A japáni nemzet, amely egészen a múlt évszázad közepéig merev elzárkózottságban élt szigetein, amióta megnyitotta kikötőit az idegenek előtt, de különösen az utolsó évtizedekben óriási lépésekkel haladt előre a tudományok s a technika terén, hogy ősrégi nemzeti kultúráját kiegészítse mindazzal, amit a gyakorlati élet mezején az ő- és újvilág alkotott. Az európai és amerikai kultúrának ebben az áthasonlításában Nippon egy pillanatig sem habozott feláldozni azt, amit saját művelődésében elavultnak vagy hasznavehetetlennek talált és ma már nemcsak egyenrangú társa minden téren a többi nemzeteknek, de a világ egyik *legszármottevőbb nagyhatalma* is lett.

A gondolkozó ember éppen ezért csodálkozva áll meg az előtt a tény előtt, hogy a japániak ma is a kínaiaktól átvett, többezer éves szóírást használják, amelyben minden egyes szónak, illetőleg fogalomnak külön jele van és ezek a jelek úgyszólván semmiféle kapcsolatban sincsenek a kiejtéssel. Ez nemcsak az emlékezőtehetség óriási megterhelésével jár, hanem az írás és olvasás sem lesz annyira mechanikus, mint nálunk. További nagy hátrányok származnak a nyomtatásnál, táviratozásnál, az írógép használatánál, ami nélkül nem lehet elképzelni a mai üzleti és gazdasági életet.

Mi lehet az oka annak, hogy a milliós példányszámban megjelenő japáni ujságok,¹ a folyóiratok és a könyvek még ma is ilyen, európai embernek megfeythetetlen s a nyomtatásnál is igen nagy nehézségeket okozó ideografikus írással jelennek meg? Miért nem alkalmazkodott Nippon e tekintetben is tengerentúli mintaképeihez és miért nem vezette be mindmáig a latin írást? Vagy miért nem alkotott ehelyett esetleg önálló betűírást?

Hogy ezekre a kérdésekre megfeyelhessünk és hogy eldönthesük azt a kérdést is, *van-e valószínűsége a jövőre nézve a latin írás bevezetésének Japánban*, kissé közelebből kell megvizsgálnunk a japániak mai írásrendszerét.

¹ Az *Ōsaka Asahi* példányszáma 1928-ban napi 2,500.000, a *Tōkyō Asahi*-é egy-millión felül (*Imaoka*: Új Nippon, Budapest, 1929., 123. o.). 1934 januárban az *Ōsaka Mainichi* és a *Tōkyō Nichi Nichi* 1,370.000, ill. 850.000 példányban jelent meg (*Facts and Figures of Ōsaka Mainichi and Tōkyō Nichi Nichi*, hely n., l. o.). *Imaoka* ezenkívül még tíz lapot sorol fel, amelyik eléri a napi félmillió példányszámot.

A japáni írás — a világ legnehezebb írásrendszere.

A japáni írás kétségtelenül a világ *legbonyolultabb és legnehezebb* írásrendszere. Ennek oka elsősorban az a hosszú történeti fejlődés, amelyen a japáni nyelv szerkezetével éppenséggel nem egykönnyen összhangba hozható kínai ideografikus írás átment, amíg mai japáni formája kifejeződött.

A régi japáni történetírók szerint a *Krisztus utáni harmadik évszázad* vége felé ismertették volna meg az akkori japáni trónörökös koreai nevelői: *Ajiki* és *Wani* a kínai nyelvet és írást a japániakkal.² Ezzel az állítással szemben azonban bizonyítható, hogy Nippon már *Krisztus születése előtt is érintkezett Koreával, sőt talán Kínával is*, ami valószínűvé teszi, hogy a kínai nyelv és írás elsajátítása fokozatosan történt.³ De csak a VII. század elejéről maradtak fenn Yamato tartományban *Kannon* és *Shaka* buddhista istenségek szobrain egyes kínai jelek, mivel a szomszédos államok jobb megismerésére irányuló vágy s irodalmuk tanulmányozása is csak a buddhizmus bevezetése idejében, a Krisztus utáni VI. században lobogott fel.

A kínai művelődés megismerése óriási hatással volt nemcsak a japáni nép szellemi életére, hanem *magára a japáni nyelvre is*. Ez megint erősen kapcsolatos a buddhizmus bevezetésével. A buddhista szent könyvek legnagyobb részét eredeti *kínai formájukban* tanulták meg kívülről a japániak. Minthogy azonban a japániak úgynevezett *artikulációs bázisa*, azaz a hangok képzésének módja rendkívül erős, a japáni nagyon nehezen képes bármely idegen nyelv hangjait helyesen kiejteni. Így a kínai szavakat is teljesen eltorzították, úgyhogy azt egyetlen kínai sem tudná megérteni. Létrejött egy új, ú. n. sinico-japáni kiejtés, amely erősen eltér a kínainak minden nyelvjárásától.

A japániak első tanítói Kína délkeleti részéből származtak. A hatalmas birodalom a Krisztus utáni III. században három részre oszlott. Ezek közül *Wu* (japánul *Go*) magában foglalta Kína keleti tartományainak jórészét, innét ered az az ókínai nyelvjárás, amelyet a Japánba induló buddhista szerzetesek beszéltek. Még ma is ezt az eljapániasított kínait, az úgynevezett *Go-on-t* (*on* vagy *in*: hang) használja a legtöbb buddhista szekta az imák olvasásánál. Az egyszerűen ilyen módon meghonosodott kínai szavak azonban *lassan-lassan*

² A Nihongi szerint ez 285-ben történt. Aston kimutatta (Early Japanese History, Transactions of the Asiatic Society of Japan, XVI. [1889], 39–75. o.), hogy az időmeghatározás téves és koreai forrásokkal való összehasonlítás után a 405. évre teszi ezt az eseményt. V. ö. Nachod: Geschichte von Japan, Leipzig, 1906, I. 71–77. o.

³ Florenz: Nihongi III. Geschichte Japans im 7. Jahrhundert, V. o.

átmentek a nép szókinsébe is, úgyhogy a mindennapi életben használt igen sok dolog japáni nevét is kiszorította az új, kínaiból kölcsönzött kifejezés. Hasonlatos ez a latin kifejezések meghonosodásához az európai nyelvekben.

Később, a VII. században Északkinából, még pedig Honan-tartományból származó tanítók jöhettek Nipponba. E tartományban akkoriban a híres *Han*-császárok uralkodtak és ezeknek a neve után a kínai szavak későbbi japáni kiejtését „*Kan-on*“-nak nevezzük. A „*kan*“ szó gyakran használatos azóta „*Kína, kínai*“ értelemben. A harmadik fajta sinico-japáni kiejtés az úgynevezett *Tōin*, vagyis a *Tang* (japánosan *Tō*) korszak kiejtése. A *Tang*-család 618—913-ig uralkodott, de ezzel a névvel általában összefoglalják a későbbi korokból származó átvételeket, mintegy a X. évszázadtól a XVII. század közepéig.

Amint látjuk, a különböző korokban történt átvételek következtében különböző kínai nyelvjárások alapján a kínai jeleknek, amelyeket Kínában természetesen mindenkor csak egy bizonyos módon olvastak, két vagy három sinico-japáni kiejtésük van. Ezek elsősorban az összetett szavakban érvényesülnek, mert a kínai nyelv egytagú lévén, lehetővé teszi a rendkívül rövid, de mégis igen kifejező összetételeket. A nyelvszokás bizonyos szavaknál a *goon*, másoknál a *kanon*, az újabb jövevényszavaknál a *tōin* kiejtést írja elő. Ha más nehézséget nem is okozna a kínai írásnak a japáni nyelv kifejezésére való használata, már maga ez a körülmény is rendkívül megnehezítené az írás elsajátítását.

Fokozza a nehézségeket azonban, hogy az egymástól rendszerint különböző két vagy három sinico-japáni kiejtés mellett minden kínai jelnek van még egy, sőt sokszor több eredeti japáni kiejtése is, a *kun* vagy *yomi* (olvasás), *wakun* (japáni kiejtés). Ez nem egyéb, mint a kínai jel értelme, fordítása. Ha valamilyen idegennyelvű kifejezést magyarul akarunk visszaadni, gyakran válogathatunk két-három megfelelő kifejezés közt. Ugyanígy van ez természetesen a japániban is és ez okozza, hogy a jelek sokszor többféleképpen olvashatók.

A kínai jelek rendszere azonban még mindig nem volt kielégítő arra, hogy tényleg japániul írjunk. A tulajdonneveket, névutókat, ragokat nem lehetett kínai jelekkel kifejezni. Ezért már korán kialakult kétfajta szótagírás is, amely az írásrendszer japáni eredetű része. A hagyomány mindkét fajta szótagírás, az úgynevezett *kana*-írások feltalálójaként határozott személyt nevez meg, sokkal valószínűbb azonban, hogy hosszú fejlődés eredményei, legalább is a

bonyolultabb szótagírás, a *hiragana*. Érdemes lesz kissé behatóbban megismerni a japáni írás rendszerével, hogy aztán összehasonlíthassuk azt a japáni nyelv latinbetűs átírásával, az úgynevezett Rōmaji-val. Hogy azonban ismétlésekbe ne kelljen bocsátkoznunk, mindenekelőtt a latinbetűs átírásról lesz célszerű néhány előzetes megjegyzést tennünk.

A latin betűk alkalmazása a japáni nyelvre.

Annak az első szüksége, hogy a japáni nyelvet hangzásszerinti írással adják vissza, a XVI. század közepén merült föl, mikor jezsuita hittérítők szállottak partra Japánban. A jezsuiták feljegyzéseikben és a maguk használatára készített nyelvtanokban, valamint szentbeszédek szövegének leírásánál először alkalmazták a latin betűket. Már 1540-ben nyomdagépeket hozattak Európából és a biblia egyes részeinek japáni társalgási nyelvű fordítását, Aesopus-meséket és vallásos tárgyú japáni könyveket adtak ki.

Toki Zenmarō⁴ öt korszakot különböztet meg a japáni nyelv átírása terén: 1. A jezsuiták munkái; 2. Hollandi érintkezés Japánnal; 3. Amerikai érintkezés; 4. Különböző egyletek mozgalmái; 5. A helyesírás egyöntetűvé tétele.

Ebben a felosztásban nem szerepelnek az európai nyelvtan- és szótárírók, ezeknek pedig feltétlenül igen nagy szerepük van a mai, kis eltérésektől eltekintve egységesnek mondható írás kialakításában. A különböző korszakok mindegyikének más és más helyesírási jellegzetességei vannak. Az első korszakban előtérben van a portugál átírási mód, amelyre jellemző a „k” hangnak q-val, az „sz”-nek x-szel való átírása. A hollandi korszakban a mai y: j, az u: oe. Az amerikaiak már angolosan írnak át: a magyar dzs, cs, s: j, ch, sh.

A mai átírás alapjait az angol *Hepburn* vetette meg japáni-angol szótárában. Ez az átírás azon az elven nyugodott, hogy a mássalhangzókat az angol, a magánhangzókat olasz hangértékük szerint kell olvasni. Tehát: ch: magyar cs, s:sz, w: bilabialis v, ts:c, sh:s, j: dzs, a: közép a-hang. A magánhangzók hosszúságát vonás, a mássalhangzókat kettőzés jelzi; ch, ts és sh kettőzése: tch, tts, ssh. Többkevesebb eltéréssel ezt az átírást használja a legtöbb európai tankönyv. A *Távol Kelet* szintén ezt az úgynevezett Rōmaji (Róma + dzsi: betű) írásmódot követi.

⁴ Ld. *Tanakadate A.*: Circumstances of Introducing Roman Characters into Japanese Writing. Paris, é. n. 7. o.

Kana.

Mint már említettük, a japániak tulajdonképeni saját találmányú írása, a kana kétféle: *katakana*, azaz szószerint „oldal-kana” és *hiragana*, vagyis „közönséges kana”. Az utóbbi összetételben a kana szó kezdőbetűje g-vé lágyult. Magának a kana szónak értelme „kölcsonzótt név” és arra utal, hogy ezek a jelek végeredményben rövidített kínai jelek, amelyeket *pusztán hangértékük szerint* használnak, tekintet nélkül jelentésükre.

A japáni nyelvben 110 rövid és 47 hosszú magánhangzós szótag fordulhat csak elő, nem tekintve a kinaiból átvett, n-re végződő szótagokat. E kivételtől eltekintve ugyanis minden japáni szótag magánhangzóra végződik. Úgy az egyesek szerint főníciai-szanszkrit hatások alatt keletkezett *katakana*,⁵ amelyben sokan a japániaknak a kínai írás előtti nemzeti írásrendszerét látják, mint a *hiragana*, amely a kínai jelek írott alakjának igen erős leegyszerűsítése által jött létre, 47 szótagjelet és a szótagzáró *n* jegyét alkalmazza pontozásos megkülönböztetésekkel és összetételekkel az említett 157 szótag kifejezésére. A mi ábécénk helyett vagy a régebbi, úgynevezett *iroha*-sorrendben, vagy az újabb és tudományosabb *gojűin* (50 hang) sorrend szerint szokták felsorolni a szótagokat.

Az 1. ábra a *katakana*-írásjeleket mutatja be a *gojűin* sorrendje szerint. Mint látjuk, tulajdonképen csak 47 szótagjelből és az *n* jeléből áll a rendszer, mert három szótag nem fordul elő a japániban: *yi*, *ye* és *wu*. Meg kell ezenkívül még jegyeznünk, hogy *i* előtt *s* és *t*, *u* előtt *t* és *h* nem állhat; a megfelelő szótagok ejtése: *shi*, *chi*, *tsu*, *fu*. Az utóbbi mássalhangzó nem azonos a magyar *f*-fel, hanem a *w*-hez hasonlóan a fogak segítsége nélkül, csupán a két ajakkal képezzük, mintha valamit el akarnánk fújni. A *wi* és *we* szótagokból pedig eltűnt a *w*, úgyhogy kiejtésük ma csak *i* és *e*, de külön jelüket megtartották. Hasonlókép a *wo* szótag *w*-jét is csak akkor ejtjük ma már ki, ha a tárgyeset ragja.

A táblázatból hiányzanak a *b*, *d*, *g*, *j*, *p* és *z* betűvel kezdődő szótagok. Ezeket a japániak nem tekintik önálló hangoknak, hanem úgy fogják fel, hogy „zavarodás” útján keletkeztek és jelölésükre a *h*, *t*, *k* és *s* sorokat használják olykép, hogy a jelek mellé két kis vonást (*nigori*), vagy egy kis karikát (*hannigori*) írnak. A hosszú magánhangzók jelölése elég körülményes: többnyire az a hangra végződő jelek után írt *u* vagy *fu* jel utal arra, hogy *ō*, az *u* hangra végződő jelek után írt *u* arra, hogy *ū* olvasandó. *ī*, *ā* és *ē* hosszúságát gyakran a kettőzés mutatja. Az újabb helyesírásban lefelé haladó

⁵ Új Nippon, 100. o.

ア a	イ i	ウ u	エ e	オ o	キヤ kya	キユ kyu	キョ kyo	クワ kwa	
カ ka	キ ki	ク ku	ケ ke	コ ko	シャ sha	チャ cha	ニヤ nya	ヒヤ hya	
サ sa	シ shi	ス su	セ se	ソ so	ミヤ mya	リヤ rya	ギヤ gya	グワ gwa	
タ ta	チ chi	ツ tsu	テ te	ト to	ジャ ja	チャ ja	ビヤ bya	ピヤ pya	
ナ na	ニ ni	ヌ nu	ネ ne	ノ no	カウ kō	サウ sō	シャウ shō	トウ tō	
ハ ha	ヒ hi	フ fu	ヘ he	ホ ho	Hosszú és több jellel kifejezett szótagok.				
マ ma	ミ mi	ム mu	メ me	モ mo					
ヤ ya	—	ユ yu	—	ヨ yo					
ラ ra	リ ri	ル ru	レ re	ロ ro					
ワ wa	ヰ (w)i	—	ヱ (w)e	ヲ (w)o					
ン n									
					ガ ga	ギ gi	グ gu	ゲ ge	ゴ go
					ザ za	ジ ji	ズ zu	ゼ ze	ゾ zo
					ダ da	ヂ ji	ヅ zu	デ de	ド do
					バ ba	ビ bi	ブ bu	ベ be	ボ bo
					パ pa	ピ pi	プ pu	ペ pe	ポ po

Gojūin (50 hang).

Dakuon (nigorival ellátott szótagok).

1. ábra. Katakana az aiuco-sorrendben.

egyenes vonás jelenti minden magánhangzó megnyújtását. A más-salhangzók kettőzését sajátos módon a *tsu* szótagjelnek eléjük való írása jelzi a leggyakrabban. A *sha*, *ja*, *chu* stb. szótagok kifejezésére „*shiya*, *jiya*, *chiyu*“ kisegítő írásmód szolgál, ez azonban meglehetősen bizonytalanra teszi az olvasást. Így például kana-val írt szövegben nem lehet megkülönböztetni az *isha* (orvos) és *ishiya* (kötő) szavakat stb. A jeleket felülről lefelé és a sorokat jobbról balfelé írják. Általában nem kötik össze egymással a katakana jeleket.

ゑ (w)e	あ a	や ya	ら ra	よ yo	ち chi	い i
ひ hi	さ sa	ま ma	む mu	た ta	り ri	ろ ro
も mo	き ki	け ke	う u	れ re	ぬ nu	は ha
せ se	ゆ yu	ふ fu	ゐ (w)i	そ so	る ru	に ni
す su	め me	こ ko	の no	つ tsu	を (w)o	ほ ho
ん n	み mi	へ e	ね ne	わ wa	へ he	
	し shi	て te	く ku	な na	か ka	と to

2. ábra. Hiragana az iroha-sorrendben.

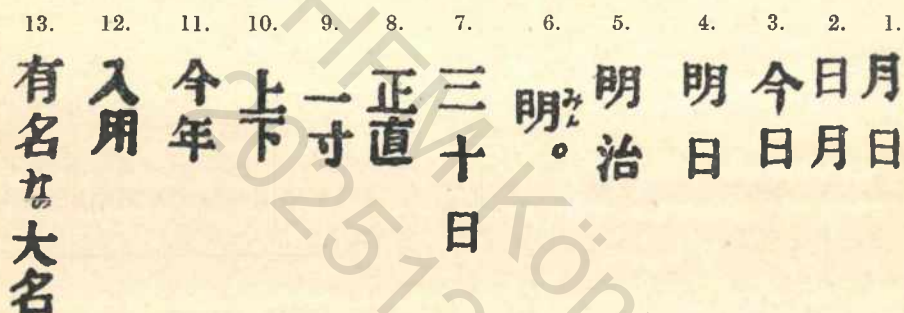
A 2. ábra a katanánál jóval bonyolultabb hiraganát mutatja be az iroha-sorrendben. A hagyomány szerint Kōbōdaishi híres buddhista pap (IX. század) rendezte először ebben a sorrendben a japáni nyelv hangjait. Ha ugyanis néhány helyen pótoljuk a hiányzó nigori-jeleket és figyelembe vesszük, hogy a *ha* szótagjelével írják ma a *wa* kiemelő szócskát, a *kefu* olvasása rendhagyóan *kyō*, a „h“ pedig sokszor kiesik a szó belsejében, 47 szótagból álló költeményt kapunk. A költemény és fordítása a következő:

*Iro wa nioedo
chirinuru wo!
waga yo tare zo
tsune naramu?
Ui no okuyama
kyō koete
asaki yume mishi
ei mo sezu.*

*Habár a virágok színei pompásak voltak,
Szirmaik mégis lehullottak.
A mi világunkban ugyan ki
Lesz állhatatos?
Ez élet meredek hegyén
Ha ma átkelek:
Üres álmot láttam,
És mámoros sem lettem.*

Érdekes, hogy egyik sorrendben sem találjuk meg az *n* jelét, nyilván azért, mert ez a jel később keletkezett. Egyik szótagírást sem használják a japániak önállóan, hanem a kínai jelekkel vegyítve. Nagyobb elterjedtségnek örvend a hiragana, régebben az egyszerűbb emberek nem is ismerték a katakanát. Nyilvánvalóan ezzel függ össze azonban az is, hogy a katakana-alakok általában változatlanok, míg a hiragana általánosan elfogadott alakjai mellett — különösen régebben — számtalan erősen eltérő írásmód is használatos volt; ezek azonos kiejtésű különböző kínai jelek rövidítéséből származtak. A hiraganát gyakran össze is kötik írás közben.

Általánosságban az a szabály, hogy a *szótöveket* kínai jellel, a *ragokat* és *névutókat* hiraganával, az előforduló *idegen szavakat* pedig katakanával írjuk. A katakanát használják azonkívül gépírásnál és táviratozásnál is.

3. ábra. A jelek különféle olvasása. 1. *Gap-pi*: keltezés; *tsuki-hi*: hónapok és napok. 2. *Jitsu-getsu*: nap és hold. 3. *Kon-nichi* vagy *kyō*: ma. 4. *Myō-nichi* vagy *asu*: holnap. 5. *Mei-ji*: az 1868—1912-ig terjedő korszak. 6. *Min*: kínai dinasztia neve. (E jelnek ez a tőin-olvasása, 4. alatt goon, 5. alatt kanon szerint olvastuk.) 7. *San-jū-nichi* vagy *misoka*: harminc nap, harmincadika. 8. *Sho-jiki* (goon) vagy *sei-choku* (kanon): becsület. 9. *Is-sun*: egy hüvelyk; *chofto*: egy kissé. 10. *Kami-shimo*: fenn és lenn; *jō-ge*: fenn és lenn, ide-oda; *ue-shita*: fenn és lenn, kormány és nép, úr és szolga. 11. *Kon-nen* vagy *ko-toshi*: folyó év. 12. *Nyū-yō* vagy *iri-yō*: szükséglet. 13. *Yū-mei na dai-myō*: híres hűbérúr.

Még egy szerepe van a kanának. A kínai jeleket hol japáni értelmük, a *kun* szerint olvassák, hol — főleg összetételekben — sinico-japáni kiejtésük, az *on* szerint. Az olvasó gyakran tetszése szerint részesítheti előnyben az *on*-t, vagy a *kun*-t; például *konnichi* vagy *kyō* (ma), *myōnichi* vagy *asu* (holnap) stb. Erre néhány példát látunk a 3. ábrán. Ha már most a szerző biztosítani akarja, hogy egy bizonyos kiejtés szerint olvassák az illető jelet, ami például költeményeknél, színdaraboknál lehet fontos, de főleg azért, hogy a kevésbé művelt emberek, akik talán nem ismernek minden jelet, ne akadjanak meg olvasás közben, a ritkább kínai jelek mellett gyakran apró kana-jelekkel feltüntetik a kiejtést.

Moji.

Japánban a kínai jeleket *moji* (tulajdonképpen *mon-ji*, írásjel), vagy *honji* (valódi jel), *kanji*, *shinaji* (kínai jel) elnevezéssel illetik. A kínai írás eredete a Krisztus előtti évezredekbe nyúlik vissza. A legősibb jelek feltétlenül a természeti tárgyak egyszerű képei voltak, de a jelek alakja az idők folyamán igen nagy változásokon ment keresztül. Erősen érvényesült itt az íróeszközök befolyása is. Eleinte bizonyára elszenesített végű fadarab szolgált a történelemelőtti kor kínai emberének íróeszközüül és kezdetleges rajzait a porba, paladarabokra, kövekre rajzolgatta. Később a fát felváltja

4. ábra. 1—13. Képirásos jelek; balra a mai, jobbra az eredeti alak. 1. *Hi*: nap. 2. *Tsuki*: hold. 3. *Me*: szem. 4. *Yama*: hegy. 5. *Ko*: gyermek. 6. *Onna*: nő. 7. *Haha*: anya. 8. *Uma*: ló. 9. *Mizu*: víz. 10. *Kawa*: folyó. (A két utóbbi eredetileg azonos volt és az áramló vizet akarta utánozni.) 11. *Kai*: kagyló. 12. *Hane*: tollazat. 13. *Hi*: tűz (feltörő lángok).

14—21. Egyszerű jelképek. 14. *Hitotsu*, *futatsu*, *mitsu*: egy, kettő, három. 15. *Okii*: nagy. 16. *Otoko*: férfi. 17. *Higashi* vagy *tō*: kelet (fa mögött felkelő nap). 18. *Takai*: magas. 19. *Miru*: látni (szem jele két lábon). 20. *Kami*, *shimo*: fenn, lent. 21. *Tsuchi*: föld. 21/a. *Konomu*: szeret.

22—33. Értelemre és kiejtésre utaló részekből összeállított jelek. 22. *Kō*: gondolat. 23. *Kō*: gyermeki kegyelet. 24. *Ji*: Buddha-templom. 25. *Ji*: idő. 26. *Ji*: szolgálni. 27. *Ji*: fogni. 28. *Shi*: kínai költemény. 29. *Mai*: mindegyik. 30. *Kai*: tenger. 31. *Bai*: japáni szilva. 32. *Bai*: venni, vásárolni (v. ö. a 11. számmal!). 33. *Bai*: eladni.

a véső, a palát az agyag, amit kiégettek, majd a bronz. Ezekből a legrégibb írott emlékekből azonban csak egy-egy szobor vagy bronztárgy felirata maradt ránk. Később a pergamen szolgál írásra és ecsettel róják rá a jeleket. Természetes, hogy a gyökeresen eltérő íróeszközök megváltoztatják az írott jelek alakját is.

A 4. ábrán bemutatunk néhány ilyen régi képirásos jelet, amelyek többé-kevésbé emlékeztetnek a mai, modern formára. A kínai írás történetét tulajdonképpen két nagy korszakra oszthatjuk: 1. a legrégibb időktől a *Ts'in*-dinasztiáig és 2. *Li Si*-től (körülbelül 200 Kr. e.), aki megújította a jelkészletet és megalapította a „kis pecsét”-nek nevezett írásmódot, egészen napjainkig. Azóta nagyobb változás a jelek alakjában, vagy írásuk módjában nem történt, mikor azonban *K'ang Hsi* tudósokkal összeíratta a kínai jeleket, azok rendszerezésénél sok önkényesség és tévedés történt. Ennek ellenére mind a mai napig ezt a rendszert használják a moji-k sorrendbe foglalására a szótárakban.

A képirások legnagyobb problémája, hogyan fejezzék ki az *elvont fogalmakat*. Vannak olyan elvont fogalmak, amelyeket könnyű jelképesen ábrázolni, mint például a számok. Az „egy” fogalmának jelzésére majdnem minden írásrendszerben egyszerű, függőlegesen vagy vízszintesen elhelyezett vonás szolgál. Hasonlóképp jelölte a kínai a kettőt két, a hármat három vonással. Ha azonban más fogalmakat kellett kifejezni, már nagyobb nehézségek támadtak. Az őskor kínai íródeákja azonban elmés módon oldotta meg a kérdést. A „nagy” fogalmát például egy kezét-lábát szétterpesztő, hatalmas ember képével ábrázolta. Hogy a „férfi” fogalmát visszaadja, rizsföldet rajzolt a kis elválasztó ívekkel, alája pedig az inak rajzát, ami kezdettől fogva az erőt jelképezte. „Magas” egyszerűen többemeletes épület képe volt. „Fenn” és „lenn” kifejezésére vízszintes vonal felett, illetőleg alatt húztak egy másik vonalat és pontot. A „föld” nem egyéb, mint két földréteg és belőlük kinövő növény. „Szeretni”: asszony és gyermek.

Magától értetődik, hogy sokra ezzel az egyszerű szimbolizmussal nem lehetett menni. A leleményes kínaiak azonban igen érdekes módszert találtak ki, amelynek segítségével korlátlanul lehet tovább képezni az újabb és újabb fogalmak kifejezésére szolgáló jeleket és amellet — legalább az írás keletkezésének időpontjában — némi útmutatást is nyert az olvasó a *kiejtés* tekintetében.

Tegyük fel például, hogy a gyermeki szeretetet akarták kifejezni, aminek a sinico-japáni kifejezése *kō*. Kerestek egy már meglevő jelet, amelynek ejtése ugyanolyan volt és egyszerűen beolvasztották a jelbe a gyermek *j*-jelét. Az új jel most már két részből állt: a gyermek jeléből, amely a jel *értelmére* és a kiegészítő jelből, amely az egész összetétel *kiejtésére* engedett következtetni. Vagy az idő fogalmát kellett írásban visszaadni, amely a sinico-japániban *ji*. A szintén *ji* ejtésű buddhista templom jeléhez hozzátették a nap, mint az idő forgásának jelét. Ugyancsak *ji* az ejtése a „szol-

gálni“ és „fogni“ szavaknak is az első esetben tehát a hangjelhez az „ember“, az utóbbiban a „kéz“ jelét fűzték hozzá. Más esetekben a hangjel csak megközelíti a kiejtést, mint a *mai, kai, bai* (mindegyik, tenger, japáni szilva) sorozatban. A tenger esetében a víz, a szilva esetében a *fa* jele tölti be az értelmező jel szerepét.

Ha ez a rendszer következetes lenne, óriási módon megkönnyítené a kínai jelek elsajátítását. Sajnos azonban, részben a kiejtés változott meg teljesen, részben a jelek képzése eredetileg is rendszertelen volt, ezért nem nyújt túl nagy segítséget.

A kínai jelek összes számát 70—80.000-re teszik, ezek között azonban igen sok elavult, vagy módosítása egy másik jelnek. A japániaiak általánosságban valamivel kevesebb egymástól különböző jelet használnak, mint a kínaiak, de a *mindennapi használatban levő jelek száma így is 7.500—8.000*. A közepes műveltségű embernek legalább 4—5.000 jelet kell ismernie; a ritkábbakat vagy a melléjük szedett apró kanák segítségével olvassák el, vagy ki-keresik valamilyen jelszótárból.⁶

Reformtörekvések.

Az eddigiekben igyekeztünk röviden fogalmat nyújtani a japáni írásról és annak módfelett bonyolult voltáról. Valóban, bár hosszú történelmi fejlődés során alakult ki ez a nehezen elsajátítható írásrendszer, már az elmondottakból is világos, hogy céljának: a gondolatok és a beszéd hű visszadásának nem felelhet meg tökéletesen. Nem mechanizálódik be teljesen az írás és minthogy a jelek sokszor többféleképpen olvashatók, bizonytalan lesz az olvasás. Nyugodtan állíthatjuk, hogy japáni szöveget csak akkor lehet *egészen pontosan, minden hangra kiterjedő hűséggel visszaolvasni, ha a jelek mellett kanával feltüntetjük a kiejtést*. Ez azonban csak a kevésbé művelt közönség számára írt könyvekben és újságokban szokásos; legtöbbször mellőzik.

Tulajdonképpen tehát maguknak a japániaknak sem felel meg teljesen a mai írásrendszer. Nem is hiányzottak a törekvések, hogy annak helyébe egyszerűbb, könnyebben elsajátítható írásrendszert vezessenek be.

Kézenfekvő volt, hogy az első kísérletek ez irányban a *nemzeti szótagírás, a kétféle kana kizárólagos használatára irányultak*. Tudósok indították meg ezt a mozgalmat és még most is akadnak hívei a gondolatnak. A múlt században megalakult a *Kana-*

⁶ A kínai jelek keletkezéséről, képzésükről és használatukról bővebben lásd Chamberlain, Karlgren, Lange, Bourgeois és Wieger műveit.

nokwai (kana-egyesület) és lapot is adtak ki. Legjelentősebb alakja a mozgalomnak *Yamashita* volt. Két pártra szakadtak a kana-hívek: az egyik irányzat a legtökéletesebb írásrendszernek tartotta a kanát a japáni nyelv hangzás szerinti írására, a másik Yamashitával csak átmeneti állapotnak a betűírás bevezetése előtt. Hogy az európai betűket is alkalmazó szövegben, mint például matematikai munkákban is használhassák írásukat, *balról jobbra, vízszintesen* írták a kanákat és így írnak ma is az írógépeken. Az iskola röpiratokat és folyóiratokat adott ki kanával, de nagyobb munkákat nem.

A kana alkalmasságát erősen csökkenti az a körülmény, hogy a szótagok jórészt csak megkülönböztető pontokkal, vagy összetételekkel lehet kifejezni. Azonfelül túlságosan hosszadalmas is a kanával írt szöveg a kínai jelek tömörségéhez képest és egyhangúságával kifárasztja az olvasót. Minthogy továbbá az egyes szavak között a japániban nem hagynak közt, a csak kanával írt szöveg nehezen érthető meg, mert nem tudjuk eldönteni, melyik szóhoz tartoznak az egyes szótagok.

E körülmények magyarázzák, hogy a kana-mozgalom nagyobb sikert nem ért el. Helyébe lépett a betűírás bevezetésére irányuló mozgalom, amely a múlt század 80-as éveiben kezdődött és azóta is — bár különböző irányokban — állandóan törekszik az évezre-des fogalomírás kiküszöbölésére.

A Rōmaji-mozgalom.

A latin írás bevezetésére irányuló törekvés természetesen a japániaknak az európai és amerikai államokkal való érintkezéséből született. Említettük, hogy már a kereszténység első bevezetésekor adtak ki a portugál hittérítők⁷ latin betűkkel nyomtatott könyvecskéket japáni nyelven. Ezeknek azonban a későbbi fejlődésre nem igen volt hatásuk, éppúgy mint a későbbi, hollandusok által kiadott néhány kis könyvnek. A keresztényüldözés után ugyanis a hollandusoknak sikerült megállapodniok Nipponnal, hogy csak kereskedelmi érintkezést fognak folytatni, a hittérítéstől tartózkodnak. A hollandok tanították is a japániakat, még pedig elsősorban az orvosi és a hadi tudományokra, minthogy az akkori kor vezető emberei számára más nem igen volt fontos.

⁷ A portugál korszakra nézve v. ö. különösen Schurhammer G.: *Das kirchliche Sprachproblem in der japanischen Jesuitenmission*, Tokio, 1928 és: *Die Disputationen d. P. Cosme de Torres mit den Buddhisten in Yamaguchi i. J. 1551*. Tokio, 1929.

A kor szellemi vezetői között azonban akadtak, akik teljes mértékben felismerték a betűírás nagy előnyeit; így mindenekelőtt *Arai Hakuseki* (1656—1725), a shōgun nevelője, aki igen sokoldalú, éleselméjű és józan ítéletű ember volt, azután *Kamo no Mabuchi* (1697—1769), aki úttörője volt a japáni irodalom új irányának, hogy hagyják abba a kínai irodalom szolgai másolását és igyekezzenek a nemzeti nyelv erőforrásaiból meríteni. *Arai* hagyatékában igen érdekes feljegyzéseket is találtak, amelyekből kiderül, hogy az európai viszonyok tanulmányozása céljából felkéréselt egy telepet, ahol hittérítőket tartottak fogva. Gondosan feljegyzett mindent, amit tőlük hallott, így a betűírás használatát is. Összehasonlította a kínai fogalomírással és igen ajánlotta a latin betűket a japáni nyelv átírására.

A portugálok és hollandusok működése azonban feledésbe merült és évszázadokig nem vetődött fel újra az írásrendszer megváltoztatásának kérdése. Nippon ismét teljesen elzárta kikötőit az idegen hajók elől. Mindössze a hollandusoknak volt szabad kikötőik Nagasakival szemben, egy kis mesterséges szigeten és a kínaiak élveztek hasonló csekély engedményt. A *Perry C. Mátyás* hajórajkapitány vezetésével Nipponba érkezett amerikai küldöttség törte meg Japán e szigorú elzárkózását és megnyitotta a kapukat a külföldiek előtt (1854). A gőzhajók most már megkönnyítették a japáni élet szellemi vezetőinek a művelt nyugati országokba való jutását. *Maejima* báró, a japáni posta megalapítója emlékiratban bizonyította az utolsó shōgun előtt, hogy az írás megreformálása minden egyébnél jobban előmozdítaná az ország haladását. Nem sokkal a császári hatalom 1868-ban történt helyreállítása után hasonló emlékiratot nyújtott be az új kormányhoz *Nambu Yoshikazu*. Ez az emlékirat klasszikus kínai nyelven van írva és mégis a kínai jelírás kiküszöbölését sürgeti. Még több hasonló lépés is történt, de nagyobb eredmény nélkül.

Ebbe a korszakba esik azonban, mint igen nagyjelentőségű esemény, *Hepburn* szótárának megjelenése. A szótár célja természetesen csak az volt, hogy a japáni jelek olvasását megmutassa és így magától értetődő, hogy *Hepburn* lehetőleg olyan hangokat választott az átíráshoz, amelyek megközelítik a japáni kiejtést, habár azt nem is adják vissza teljesen pontosan, minthogy a japáni c-hang nem ugyanaz, mint az angol ts, a cs-hang különbözik az angol ch-től, a dzs-hang az angol j-től stb. Nem volt ezért tekintettel a kana-írás rendszerére, sem az egyes hangok származására, vagyis elsősorban gyakorlati célokat követett, néha a tudományos szempontok rovására.

Tagadhatatlan azonban, hogy ez a szótár óriási ösztönzést adott a betűírás bevezetésére irányuló mozgalomnak. 1884-ben megalakult a *Rōmajikwai* (római írás-egyesület), amelynek vezetői *Toyama*, *Yatabe* és *Kanda* egyetemi tanárok, akikkel tevékenyen együttműködtek nagynevű külföldi japanologusok, mint *Hepburn*, *Chamberlain*, *Ebby* és mások. Az egyesület 40 tagú helyesírási bizottságot küldött ki, amely némileg módosította Hepburn eredeti átírási rendszerét. A legfontosabb változtatások közé tartozik, hogy a *kyo*, *kya*, *bya* stb. szótagok írását, amely addig a kana mintájára *kiyo*, *kiya*, *biya* volt, közelebb hozták a tényleges kiejtéshez; *dzu* helett *zu-t* írtak stb.

Megindult *Rōmaji Zasshi* (latinbetűs folyóirat) címen az egyesület lapja is, amely a betűírás bevezetése érdekében fejtett ki erős tevékenységet. Az érdeklődés olyan nagy volt, hogy 1902-ben a japáni közoktatásügyi minisztérium küldött ki bizottságot, hogy megvizsgálja, milyen helyesírási rendszer lenne a legcélszerűbb a japáni nyelv latinbetűs átírására. A bizottság javaslatai néhány pontban eltértek Hepburn írásmódjaitól és közeledtek az úgynevezett japáni rendszerhez. Az új írás általános bevezetése azonban elmaradt és a bizottság által javasolt átírást gyakorlatban sohasem használták.

A „japáni rendszer”⁸ nem abból indul ki, hogy az európai nyelvek valamelyikében használatos hangokat közelítse a japáni nyelv hangjaihoz, hanem a nyelv szellemének megfelelően akarja átírni azokat. Ennek folytán valaha ugyanis az ó-japániban az 1. ábrán látható sorok kezdőhangjai mindig azonosak voltak. Amíg tehát a mai olvasás *ta*, *chi*, *tsu* stb., az ójapániban ez a sor *ta*, *ti*, *tu* ejtésű volt. Ugyanúgy *sa*, *shi* helyett *sa*, *si-t* mondtak. A *h*-oszlop kezdőhangja eredetileg *p* volt, ami később *f*, majd legújabban *a* *fu* szótag kivételével *h* lett. Nyugat-Japánban még ma is *fa*, *fi*, *fu*, *fe*, *fo* ennek a sornak az ejtése. A japáni rendszer ebből a hangtani tényből kiindulva *shi* helyett *si-t*, *chi*, *tsu* helyett *ti*, *tu-t*, *fu* helyett *hu-t*, *ji* helyett *zi*, *di-t*, *zu* helyett bizonyos esetekben *du-t* ír. A kana-írásban összetételekkel kifejezett szótagoknál is a szótag-íráshoz közeledik a japáni rendszer, amikor *sha*, *cha* *ja* stb. helyett *sya*, *tya*, *zya*, illetőleg *dya* írásmódot használ.

Már a *Rōmaji*-mozgalom első idejében is éles ellentét támadt a japáni rendszer hívei és az angolos átírás követői közt. A *Rōma-*

⁸ Részletesen lásd: The „Japanese System” of Orthography of Romanized Japanese,² Tōkyō, 1928 és: *Tamaru* Takurō: *Rōmaji bun no kenkyū*,² Tōkyō, 1923. V. ö. még: Dr. W. Gundert: *Nihonsiki Rōmaji, die japanisch nationale Lateinschrift* és Dr. C. Scharschmidt: *Das alte und das neue Rōmaji-System*. (Ostasiatische Rundschau, 1928.)

jikwai által kiküldött helyesírási bizottságban Terao tanár ajánlotta ezt a rendszert, de leszavazták. A folyóiratok hasábjain folytatott hosszabb viták után a japáni írásmód hívei megindították a *Rōmazi Sinsi*-t. A két írásrendszer különbözőségét már magának a Rōmaji szónak kétféle írása is élénken megvilágítja. Az érdeklődés azonban később megint alábbhagyott, Japánt erősen lefoglalták a nemzetközi politika eseményei és az időközben kitört orosz-japán háború. Az egyesület feloszlott, a lapok megszűntek.

A háború után megint előtérbe nyomult az írásforma kérdése. Saionji herceg elnökletével 1905-ben megalakult a *Rōmaji Hiromekwai* (latinbetűt terjesztő egyesület). Az új egyesület azóta is teljes erővel dolgozik és eszméit Rōmaji című lapja útján terjeszti. 1911-ben megint újabb egylet: a *Nippon-no-Rōmazi-Sya* (japáni latin-írás társaság) alakult, amely a japáni átírásmód terjesztését tűzte ki célul. Lapja a *Rōmazi-Sekai* (a latin betű világa).

A Rōmaji Hiromekwai eleinte egyesíteni akarta a betűírás összes híveit és lapjában különböző átírási módokkal írt szövegek jelentek meg, a teljesen hangzásszerinti írástól a legszélsőbb etimologikus helyesírásig. A nevesebb tudósok közül, akik ebben az időben a különböző szempontokat megvilágították és értekezéseikkel azok tisztázását előmozdították, megemlíthetjük *Nambu, Katayama, Narumi, Ōhira, Sakon, Hirai, Inatome, Nakata* és *Hepburn* nevét. Természetes azonban, hogy a különböző oldalról ajánlott összes írásmódokat nem lehetett elfogadni és a Rōmaji Hiromekwai végül is a némileg módosított Hepburn-rendszert fogadta el „japáni standard rendszer” néven.

Mind a két egyesület, a Rōmaji Hiromekvai és a Nippon-no-Rōmazi-Sya ma is erősen munkálkodik, hogy mind szélesebb körökben terjessze eszméit. Az elért eredményt ennek ellenére nem szabad túlbecsülnünk. A két egyesület taglétszáma együttesen sem igen több tízezernél, ami elenyészően csekély, ha tekintetbe vesszük, hogy Japán lakossága 1934-ben 68 millió fölül volt! *Rōmazi Sekai* mintegy ötezer példányban jelenik meg havonta, a *Rōmaji* példányszáma valamivel kevesebb. A Nippon-no-Rōmazi-Sya az évek folyamán igen sok könyvet jelentetett meg latin betűkkel, mégpedig nemcsak kis meséket és elbeszéléseket, hanem természettudományi, matematikai munkákat is, hogy bizonyítsa, hogy a latin betűírás alkalmas a legelvontabb tudományok kifejezésére is.

Valószínű-e a latin írás általános bevezetése?

Az eddig elmondottakból világos, hogy a kínai írás nem felel meg tökéletesen a japáni nyelv leírására és azt is láttuk, milyen

régi idők óta törekednek e bonyolult írásrendszer kiküszöbölésére. Kérdés most már, mi lehet az oka annak, hogy sem a kana önálló és kizárólagos használatára, sem a latin betűk bevezetésére irányuló mozgalmak nem értek el sikert.

A latin betűket ma minden japáni gyerek már az iskolában megtanulja, mégsem jut eszébe egyetlenegynek sem, hogy magánfeljegyzéseit, vagy leveleit a nehézkes japáni írás helyett latinbetűkkel írja. Ennek oka pedig főként az, ami egyben eddigelé a legjobban gátolja a Rómaji általános bevezetését, hogy a latin betűkkel írt japáni szöveg *könnyen olvasható ugyan, — de annál nehezebben érthető meg.*

Már rámutattunk arra a mérhetetlen befolyásra, amelyet a japáni nyelvre és irodalomra Kína gyakorolt. A VI. századtól kezdve a japáni nevelés gerince volt a kínai klasszikusok olvasása. Ez úgy történt, hogy az eredeti kínai szöveget *japáni nyelven olvasták.* Az ideografikus írásnál könnyű volt a kínai szavak helyett az azonos értelmű japáni szavakat mondani. Gondoljunk csak arra, hogy mi is ugyanúgy olvassuk a „15” számjegyeit magyarul *tizenöt* nek, németül *fünfzehn*-nek, angolul *fifteen*-nek stb. Csak a kínai szórendet kellett a japáninak megfelelően megváltoztatni, a hiányzó viszonyzókat és végzeteket behelyettesíteni. A kínai könyveket még ma is ugyane módszer szerint olvassák Japánban.

A japáni nyelv abban az időben még nagyon primitív volt. Igen sok kínai szót nem is lehetett lefordítani, mert megfelelő értelmű japáni kifejezés nem volt. Ezért mind több és több szót kölcsönöztek a kinaiból s a régi, tiszta ójapáni nyelv mindjobban telítődött kínai kölcsönszavakkal. Ugyanolyan jelenség ez, mint a középkori európai irodalmakban a latin és görög kifejezések szükségtelen túltengése. A sinico-japáni kifejezéseket azért is rendkívül kedvelték, mert igen könnyű volt az egyetlen szótagból álló fogalmakból sokat kifejező összetételeket képezni. Így hovatovább eljutottak oda, hogy *a nyelv szókincsének zöme idegen szavakból állott.* Minél műveltebb volt valaki, annál több kínai szót használt. Csak újabb időben igyekeznek megint a felesleges idegen kifejezések csökkentésére.

Mint tudjuk, a kínai nyelv úgynevezett egytagú nyelv, azaz minden szava egyetlen szótagból áll. Természetes, hogy a szótagok száma korlátolt, még akkor is, ha — mint a kínai nyelvben — igen sok különböző egybeolvadt kettős magánhangzó, diftongus áll rendelkezésünkre. Ezt az utóbbi előnyt egyébként megsemmisíti az a tény, hogy mássalhangzókból eléggé szegény a kínai nyelv s a mai nyelvben *n* kivételével a szótag végén mássalhangzó nem állhat.

Hogy mégis meg lehessen különböztetni az azonos hangcsoportokból felépült különböző jelentésű szavakat (homophonokat), a kínaiak különböző *éneklo hangsúllyal, zengéssel* ejtik ki a szavakat. Ezeknek a zengéseknek a száma az irodalmi nyelvben négy, de vannak tájszólások, amelyekben *nyolc-kilencféle* zengés is van.⁹

Mondtuk már hogy a japániak szájában a kínai nyelv teljesen átfarmálódott. A japáni a zengést sem tudta helyesen kiejteni, tehát elhanyagolta. Minthogy pedig a kínaiban különféleképen

I. 公 香 口 正 妾 昭 十 力 附
 2. 侯 10. 甲 18. 更 2. 抄 10. 升 18. 照 2. 等 2. 可 2. 突
 3. 考 11. 項 19. 行 3. 賞 11. 稱 19. 匠 3. 塔 3. 佳 3. 卽
 4. 孝 12. 効 20. 高 4. 商 12. 小 20. 勝 4. 當 4. 蚊 4. 吐
 5. 港 13. 稿 21. 好 5. 性 13. 少 21. 牀 5. 東 5. 課 5. 築
 6. 工 14. 校 22. 光 6. 章 14. 頌 22. 松 6. 刀 6. 科 6. 盡
 7. 功 15. 候 23. 斯 7. 省 15. 證 23. 承 7. 湯 7. 日 7. 搗
 8. 坑 16. 講 24. 請 8. 將 16. 招 24. 笑 8. 黨 8. 荷 8. 憑

5. ábra. I. Kō különböző gyakoribb jelentései: 1. herceg, 2. márk, 3. gondolat, 4. gyermeki kegyelet, 5. kikötő, 6. munka, 7. érdem, 8. lyuk, 9. tömjén, 10. páncél, 11. szakasz, 12. hatás, 13. nyomat, 14. iskola, 15. időjárás, 16. előadás, 17. száj, 18. éjjeli őr, 19. kirándulás, 20. magas, 21. jó, 22. világosság, 23. így, 24. kérni.
 II. Shō gyakoribb jelentései: 1. valódi, 2. kivonat, 3. jutalom, 4. kereskedelem, 5. vérmérséklet, 6. fejezet, 7. minisztérium, 8. tábornok, 9. ágyas, 10. úrmérték (1:8 liter), 11. megkülönböztetés, 12. kicsi, 13. kevés, 14. dicsőítés, 15. bizonyíték, 16. oda-int, 17. világos, 18. süti (nap), 19. ács, 20. győzelem, 21. ágy, 22. fenyő, 23. elismerés, 24. nevetni.

III. Különböző jelentésű „tō”-jelek: tō: 1. tíz, 2. satöbbi, 3. ez; Tō: 4. pagoda, 5. kelet, 6. kard, 7. fürdő, 8. párt.

IV. ka: 1. -e, 2. jó, 3. finom; Ka: 4. moszkító, 5. osztály, 6. tanfolyam, 7. nap, 8. teher.

V. Tsuku: különböző jelentései: 1. tapad, 2. szúr, 3. trónralép, 4. lélekzik, 5. épít, 6. kimerült, 7. szétzúz, 8. megbabonáz.

⁹ A kínai nyelv szótagkészlete Williams, Morrison W. T., Gabelentz és Edkins számlálása szerint: a zengés figyelembevétele nélkül a mai pekingi nyelvjárás 420, a kwan hoa 522, a shanghai nyelv Edkins szerint 570, Williams szerint 660, a swatowi nyelv 674, a tiencini 676, kantoni 722, Ningpo 762, Amoy 846, Fűchau 928 különböző hangcsoporttal rendelkezik. A zengések számával való szorzás után a pekinginél 1380, kantoninál 1868, amoyinál mintegy 2500 és fűchuinál kb. 2900 egymástól különböző egytagú szót kapunk! (Arendt: Handbuch der nordchinesischen Umgangsprache, Stuttgart, 1891, I. 193. o.)

ejtett kettőshangzók is legtöbbszörre egy közös hosszú ó vagy u hangba estek össze, rendkívül megszorodott a homophonok tömege. Hogy csak néhány példát említsek, a *Meikai kanwa jiten* (a kínai jeleket világosan megmagyarázó japáni szótár) című kis zsebszótár, amelyben az összes jelek száma 6482, nem kevesebb, mint 221 különböző jelet tartalmaz, amelyek mind „kō” ejtésűek és mást-mást jelentenek. Ha tekintetbe vesszük, hogy Tokyóban ugyancsak kō-nak ejtik a „kwō” szótagot is, amelyre a szótár 47 jelet tartalmaz, egyetlen szónak 268 különböző értelmét nyertük. Hasonlóképp 164-féle értelme van a szintén igen gyakori „shō” szótagnak. Önmagukban ezeknek csak kis részét használják, de összetételekben minduntalan előfordulnak. Az 5. ábrán bemutatunk néhány gyakoribb kō és shō jelet, amelyek részben önállóan is használhatósak.

Az összetételek olvasása sok esetben egészen önkényes. Máskor viszont pusztán hangzás szerint használjuk a moji-kat, éppúgy, mintha kanák lennének. Ez különösen a földrajzi helynevek és általában tulajdonnevek esetében fordul elő, ha azokat nem katakanával írjuk. Az 5. ábra ilyen önkényes olvasásokat és hangzás szerint használt összetételeket mutat be.

A 268 féle kō és 164 féle shō szót latin írás használata mellett egyáltalában nem tudjuk egymástól megkülönböztetni. De nemcsak a kínaiból átvett szavaknál van ez így, maguk az eredeti japáni szavak is gyakran sokféle értelműek. Így a *tsuku* szó jelentései: tapad; szúr; trónralép; szétzúz; épít; kimerült; lélezkzik; megbabonáz. Csak a mondat értelméből lehet megállapítani, hogy adott esetben melyik értelmet kell venni. Ha azonban a *tsuku*-t kínai jellel írjuk le, az értelem azonnal világos lesz.

Különösen címekben, rövid kifejezésekben szeretik a sinico-japáni összetételeket használni. Ilyen esetekben aztán a hangzás szerinti átírás egyáltalán nem igazít útba. Nem segít sokat a Nippon-no-Rômazi-Sya újítása sem, hogy a főneveket német mintára nagybetűvel írjuk. Igaz, hogy így megkülönböztethetők a ragok, amelyeket a japániban külön írunk, a hasonló hangzású rövid főnevektől, mint pl.: *Ni*: teher; *ni*: kettő, -nak, -nek; *Tani*: völgy; *tani*: másképp; *Wa*: gyűrű; *wa*: kiemelő névutó, stb. De a *tō* szó kisbetűvel a következőket jelenti: tíz, ez, helyes, ésatöbbi, mostani, illető; nagybetűvel: birodalmi zászló, indiai nád, pagoda, 18 literes ürmérték, kelet, kard, fürdő, társaság, párt, osztály, növény szára, sárga cukor. *Ka* kisbetűvel: -e?, jó, finom; nagybetűvel: moszkító, osztály, tanfolyam, szag, nap, összeadás, teher, szerencsétlenség, özvegy, csekély szám. Ehhez hasonló példát szám-

talant lehetne felsorolni. Csak az zár ki minden félreértést, ha látjuk a megfelelő kínai jelet.

Természetesen kézenfekvő az ellenvetés, hogy akkor hogyan lehet megérteni a japáni beszédet? Erre az a válasz, hogy a japániak beszédükben *elkerülik, vagy körülírják a hosszú sinico-japáni összetételeket, amelyeket írásközben lépten-nyomon használnak.* Így is gyakran fordul elő, hogy egyik vagy másik szóhoz magyarázatként hozzáfűzik, hogy mire is gondolnak tulajdonképpen. Írásban azonban természetesen kellemetlen lenne az ilyen hosszadalmas kifejezőmód, különösen akkor, amikor másfél évezred során hozzászoktak a mindent *rendkívül röviden és világosan* visszaadó kínai jelek használatához. Erről a tömörségről és világosságról nem akarnak lemondani az írásban. Ezért vonszolja magával ma is a haladó Nippon az ősrégi fogalomírás súlyos terhét.

A helyzet ma már mindazonáltal enyhébb, mint a múltban. Egy érdekes átalakulás hozta ugyanis közelebb a japáni nyelvet az íráshoz. Egészen a XX. század elejéig erősen eltért Japánban az *irodalmi nyelv a társalgási nyelvtől.* Minden japáni könyv, újság, hirdetés, regény, üzleti nyomtatvány, költemény irodalmi nyelven jelent meg, ami nem egyéb, mint a megmerevedett, formagazdag ójapáni nyelv, amint azt az írás átvételének idején beszélték, de természetesen telítve a sinico-japáni kifejezésekkel. Olyasmi ez, mintha minálunk minden könyv a Halotti Beszéd nyelvén íródna, telítüzdelve latin szavakkal. A társalgási nyelv nyelvtana ma már egészen más, a régi sokféle igealak kiveszett a beszélt nyelvből, egyes szótagokat összevontak, más névutók és segédigék használatosak s a szókincsből hiányzik a kínai átvételek óriási tömege. Aki nem tanulta külön az irodalmi nyelvet, akármilyen jól beszél is japániul, bizony nem fog megérteni egy irodalmi nyelven megjelent könyvet. Latin átírással írva pedig lépten-nyomon megakad az olvasó a sinico-japáni kifejezések értelmén.

A Meiji-korszak vége felé aztán mind több és több könyv jelent meg társalgási nyelven. Előbb csak népies elbeszélések, nőknek szánt folyóiratok, de azután lassan utat talált a társalgási nyelv a napilapokba, majd regényekbe, tudományos könyvekbe.¹⁰ A levelezésben sem igen használják már többé az irodalmi nyelv külön válfaját, az úgynevezett *sōrō*-stílust, hanem úgy írnak, ahogy beszélnek.¹¹ Ez a fejlődés Taishō császár uralkodása (1912–26)

¹⁰ A beszélt és írott nyelv egyesítését tűzte ki célul a *Gembun itchi* mozgalom, amelyet Yamada Bimyōsai indított meg. V. ö.: Kusano: *Gembun itchi bunshū* (Beszéd és írás egyesítés stíluspróbák), Tokio, 1902.

¹¹ Ha egészen pontosak akarnánk lenni, azt kellene mondanunk, *csaknem* úgy írnak, mint beszélnek. Noha a nyelvtani különbségek eltűntek u. i. az írott és

alatt általánossá vált s ma már csak a költészet terén maradt uralmon a szép, hajlékony, nagy kifejező erejű ójapáni nyelv. S az irodalmi nyelv háttérbeszorulásának arányában erősödött a felesleges kínai kifejezések eltüntetésére irányuló purista mozgalom.

A Rōmaji-mozgalomra nézve a társalgási nyelv térhódítása igen kedvező, mert a társalgási nyelven írt szöveg kétségtelenül könnyebben érthető meg latin-betűs alakban is, bár a fentebb kifejtett nehézségek még igen számottevőek. A Rōmaji hívei bíznak abban, hogy lassanként sikerülni fog a mai japáni írásrendszer visszaszorítása. Hivatkoznak a *török példára*, ahol szintén elvetették a hosszú évszázadok óta használt arab írást. Ez az összehasonlítás azonban helytelen, mert amíg a törökben csak előny volt hangzásszerű írás bevezetése, a japánban ez a megértésnél súlyos zavarokat okoz. Az arab írás ugyanis a magánhangzók teljes elhanyagolásán, vagy csak pontatlan jelölésén alapszik, ami hátrány nélkül lehetséges az arabban, héberben, vagy más sémi nyelvekben, de egyáltalán nem célszerű az ural-altáji nyelvtörzshöz tartozó nyelveknél. Ezért rendkívül bizonytalan és nehéz az arab betűkkel írt török szövegek olvasása, míg a mai hangzásszerű írásnál ezek a hátrányok eltűnnek.

A latin betűkkel kapcsolatban eddig ajánlott eszközök nem nyújtanak megoldást a tekintetben, hogyan különböztessük meg a japánban az óriási számú homophonokat. Hiányzik az írott jeleknek az a kristálytisztta kifejező ereje, amellyel a kínai jelek használata mellett a jelentés félreérthetetlenül azonnal szemünk előtt lebeg. Végeredményben ezért fejtegetéseinkből azt a következtetést vonhatjuk le, hogyha egyszer tényleg siker fogja koronázni a reformtörekvéseket, ez csak akkor történhetik, ha vagy olyan további kifejező eszközöket tudnak belevinni az írásba, amelyekkel az értelem különbségei visszaadhatók, vagy a nyelv megtisztítására irányuló törekvésnek sikerül olyan mértékben háttérbe szorítani a sinico-japáni átvételek használatát, hogy többé nem forog veszélyben a latin írásos szöveg azonnali, könnyű és kétségtelen megértése.

beszélt nyelv közt, maradtak bizonyos eltérések a kifejezésmódban, úgyhogy Rose-Innes ezért „formal style” névvel illeti a mai írott nyelvet. (Japanese Reading for Beginners,² III.² 3. o., Tokyo, 1925.) Az eltérések azonban jelentéktelenek.

¹² Ugyanerre a végkövetkeztetésre jutott csaknem 40 évvel ezelőtt Chamberlain B. H. kiváló művében: „... the Chinese character being, under those local circumstances which history has produced, the only available instrument for the expression of exact thought. Herefore we may conclude that future efforts to abolish its use will prove as fruitless as similar efforts in the past. A nation does not give up exact thinking to please utopian „reformers”. (A Practical Introduction to the Study of Japanese Writing. London—Yokohama, 1899. 449. o.)

E két eshetőség egyikére sincs e pillanatban közeli kilátás. Szerény nézetem szerint tehát a feltett kérdésre a mai helyzetben csak azt válaszolhatjuk, hogy *történeti, nyelvi és gyakorlati okok egyaránt arra mutatnak, hogy Nippon, mint eddig, ezentúl is megmarad ösi, bonyolult, nehezen elsajátítható és heterogén elemekből egybeolvasztott írásrendszere mellett*,¹² amelynek az az előnye mégis megvan, hogy esztétikai szempontból kétségkívül — a világ legszebb írása.

Habán Jenő.

ON THE CENTENARY OF A HUNGARIAN POET.

This year Hungarian literature celebrated the centenary of the birth of Victor Dalmady (born in 1836, died in 1916). When a boy he had witnessed the Hungarian War of Independence in 1848—1849, and patriotism was indelibly ingrained in his mind. As an ardent partisan of Lewis Kossuth he wrote in 1859 his famous poem „We Shall Rise from our Dead“, which was a real comfort of the Hungarian emigrants living in England and America. Like so many of his contemporaries during the period of absolutism of 1849 to 1867, Victor Dalmady was also inspired by the love of his country to write his poems which are characterised by the utmost simplicity of expression; patriotism and love being their topics. His complete works were edited by the Kisfaludy Society in 1922.

Here we give a specimen of Victor Dalmady's poems, entitled „Anyai könny“ (The Mother's Tear) in Japanese translation. The translation was done by Juichiro Imaoka who after the war spent many years in Hungary, learned Hungarian, and successfully promoted Hungaro-Japanese friendship.

母の涙

唯だ斯くも屢々便り受く、
 その愛兒より、
 彼は深き海を旅す、
 遠く彼方に。
 涙滴はその目に震ふ、
 貴きその輝き、
 海の鏡に映る星の光りも
 より美しくはなし。

唯だ斯くも屢々便り送る
 その愛兒に、
 我が愛兒、俺は御前を愛す
 祖國は御前を待つ、
 涙滴はその目に震ふ、
 清き深き滴り、
 海も亦彼女の心より、
 深くはなし。

JAPÁN MONDAVILÁGÁBÓL.

Japán népköltészete nagyon gazdag nemesen egyszerű, közvetlen hangú, halk szavú mondákban és legendákban. Ezek legtöbbször szeretettel körülvelt tárgyai a természet és ennek csodálatos alkotásai. Madarak, fák, virágok sűrűn szerepelnek bennük, bámulatos megfigyelőképességgel érzékeltetve azoknak legjellemzőbb tulajdonságait. Egyik ősi legendájuk szerint, valamikor nagyon régen egy nagy japáni hajó, nemsokára azután, hogy a nyílt tengerre kiért, hirtelen heves viharba került. A hajó személyzete mindjárt arra gondolt, hogy valamivel bizonyosan nagyon megsérthették a tengerészek istenét: *Mionosekit*, aki most azért el akarja őket pusztítani. Egyszer aztán a kapitány rájött, hogy egyik utasa egy olyan pipából dohányzott, melynek előrésze egy kukorékoló kakas alakjával volt díszítve. A pipát legott a tengerbe dobták, mire aztán a vihar is elcsendesült.

A japáni népköltészet egyik kiváló kutatójának: F. Hadland Davis-nek kiváló angol gyűjteménye nyomán a japáni mondavilág két jellegzetes termékét mutatjuk be. Mindkettőben madarak szerepelnek.

I.

YOSHITOMO ÉS A KÉT GALAMB.

Yoshitomo, aki nagy vereséget szenvedett az Oba-Kage-Chika elleni csatában, hat kísérijével együtt menekülni volt kénytelen. Nagy gyorsasággal egy erdőbe futottak s menedékhelyül egy óriási odvas fát találva, belebújtak annak üregébe.

Ezalatt a győztes Obe-Kage-Chika azt mondta unokatestvérének, Obe-Kage-Tokinak:

— Menj és keresd meg Yoshitomot, mert azt hiszem, alapos a sejtésem, hogy ő ebben az erdőben rejtőzködik. Majd embereimmel úgy rendezem a dolgot, hogy ellenségünknek lehetetlen legyen elmenekülnie.

Oba-Kage-Toki elment tehát, de sehogy sem tetszett neki ez a megbízatás, mert ő valamikor barátságos viszonyban volt Yoshitomóval. Mikor az odvas fához ért s a fatörzsnek egy üregén át látta, hogy régi barátja odabent rejtőzködik, megsajnálta és unokatestvéréhez visszatérve, ezt mondta neki:

— Azt hiszem, hogy ellenségünk, Yoshitomo, nincs az erdőben!

Oba-Kage-Chika e szavak hallatára dühösen kiáltott fel:

— Hazudsz! Yoshitomo hogyan menekülhetett volna el oly gyorsan és az embereim között, akik őrt állanak az erdő körül?! Mutasd az utat s én és néhány emberem utánad megyünk! Csak semmi ravaszság ez idő alatt, kedves rokon, mert keservesen megbánnád!

A társaság egy idő múlva elérkezett az odvas fához és Oba-Kage-Chika már éppen be akart bújni annak üregébe, mikor az unokatestvére felkiáltott:

— Megállj! Micsoda ostobaság ez? Hát nem látod, hogy egy pókháló húzódik a nyíláson keresztül? Hogyan léphetne be bárki is ebbe a fába anélkül, hogy a pókhálót szétszakítaná? Fordítsuk az időnket hasznosabbra máshol!

Kage-Chika azonban még mindig gyanakodott a rokonára és a nyílát belelőtte a fatörzs odvába. Majdnem eltalálta a bent guggoló Yoshitomot, amikor hirtelenében két fehér galamb repült ki az üregből.

— Csakugyan — kiáltott Kage-Chika —, igazad van, az ellenségünk nem rejtőzködhetik itt, mert a pókháló és a galambok nem engednének meg ilyesmit!

A két galamb és a pókháló segítségével Yoshitomo, a nagy hős megmenekült s amikor évek múlva *Shogun* (császári fővezér) lett oltárokat állíttatott *Hachiman*-nak, a Háború Istenének, hálából a megmentésért, mert Japánban a galambokat a háború hírnökeiül tekintik és nem a békének, mint az európai országokban.

II.

A GÓLYA-VADASZ.

Volt régen egy ember, aki végtelenül szeretett madarakra vadászni. Két leánya volt, jó Buddha-hívők és mind a ketten erősen kárhoztatták atyjuk kegyetlen sport-szenvedélyét s kérték, hogy könnyelműen ne pusztítsa az ártatlan madarak életét. Ámde az ember hajthatatlan volt s nem akarta meghallgatni leányai kérését.

Egy napon a szomszédja arra biztatta, hogy lőjjön le két gólyát. Az ember ezt meg is ígérte neki.

Mikor a leányok meghallották, hogy atyjuk mire készül, ezt mondták egymásnak:

— Öltözzünk fel tiszta fehér ruhába s menjünk le este a folyó partjára, mert ezen a helyen nagyon szeretnek a gólyák tartózkodni. Ha atyánk a madarak helyett tévedésből bármelyikünket is lelőné, ez jó lecke lesz neki és bizonyára meg is bánja majd a rossz szokását, amely ellenkezik Buddha Urunk nemes tanításával!

Azon az estén atyjuk lement a partra s a felhőborította égbolt nagyon megnehezítette neki, hogy ott golyákra találjon. Végre azonban két fehér tárgyat pillantott meg a távolban. Odalőtt s a fehér alakok azonnal összeestek. Odarohant, ahol azok feküdtek s bizony arról kellett meggyőződnie, hogy a saját nemeslelkű, önfeláldozó leányait lőtte agyon.

Mélységes bánattól lesújtottan temetési máglyát rakott s azon elégette szegény gyermekeinek holttestét. Mikor ezt elvégezte, lenyírta a haját, az erdőbe bujdosott s mint remete élte le életét...

Zsoldos Benő.

JAPÁN IPARI FELLENDÜLÉSE A VILÁGHÁBORÚ ÓTA.

1.

Japán ipari előretörése különösen hat év óta vált időszakosá, azóta, amióta a gazdasági válság a világ majdnem minden államának gazdasági békéjét feldulta. Mi is a japáni ipari probléma világgazdasági jelentősége? Ezt úgy érthetjük meg a legjobban, ha tekintetbe vesszük, hogy ugyanakkor, midőn a világkereskedelem mind értékszerűleg, mind pedig terjedelmében hatalmas mértékben csökkent, amikor a világ iparának foglalkoztatása erősen hanyatlak és amikor a munkanélküliség világszerte emelkedik: ugyanakkor a távol Kelet egyik országában a kivitel állandóan növekszik, az ipar folytonosan fejlődik, a munkanélküliség pedig — ha ugyan egyáltalában van — távolról sem oly lesújtó nagyságú, mint Európa és Amerika ipari államaiban. Ez a távolkeleti ország *Japán*, mely ma már a világ legelső ipari államainak sorába tartozik. Csak természetes, hogy ez a hatalmas méretű ipari előretörés felkeltette az irigységet és számos támadást és vádat hívott ki maga ellen.

Gyakran hallhatunk manapság olyan jelszavakat, mint: „a japáni ipari veszedelem“, a „japáni dömping“ stb. Mármint milyen való tényeken alapszanak ezek? Az egyetlen „vád“, melyet a japáni gazdaság ellen méltán lehet emelni: a japáni iparcikkek csodálatosan olcsó ára. Ez való tény. Már sokkal széjjelágazóbbak a vélemények, mikor arra kerül a sor, hogy ez olcsóság *okát* magyarázzák meg. E ponton merülnek fel aztán a különböző vádak, melyeket Japán ellen minduntalan hangoztatnak. Nagyfokú kereskedelmi dömpinggel

vádolják a japáni kormányt, vagyis azzal, hogy iparcikkeit a termelési árakon alul adja el, másrészt azzal, hogy ez áruk külföldi eladási ára a belföldi eladási árak alatt van. Vádolják Japánt azonkívül úgynevezett „társadalmi dömpinggel”: ez alatt az értendő, hogy állítólag a japáni munkás éhbérért dolgozik és életszínvonala a lehető legalacsonyabb. De vádolják Japánt valuta-dömpinggel is, vagyis azt mondják, hogy a yen árfolyamának 1931 végén bekövetkezett csökkentése az ipari kivitel emelésének érdekében véghezvitt manőver volt. Végül terhél róják fel a japáni kormánynak azt is, hogy igen nagy támogatásokat juttat az ipar és a külkereskedelem céljaira.

Nincs szándékunkban megvizsgálni e cikk keretében, hogy mennyi a valóság és hogy mennyi a kitalálás mindezekben a vádakban, mint ahogy nem szándékozunk megvizsgálni azt sem, hogy mindama gazdasági „bűncselekményt”, melyet ma Japán terhére felhoznak, mily mértékben követték el a múltban és a jelenben a többi ipari államok is. Hangsúlyozzuk, hogy az a *való* tény, amely eme vádatok kiváltotta: a japáni ipar óriási mérvű előretörése a világháború óta és a japáni áruk nagy olcsósága és keresettsége. Ami bennünket e cikk keretében különösen érdekel, az a japáni ipari előretörés *szerves* tényezőinek ismerete, ami szükségessé teszi a japáni gazdaság szerkezeti felépítésének legalább is vázlatos vizsgálatát. Ezeknek a *szerves* és *állandóan ható* tényezőknek ismerete sokkal fontosabb a világ gazdaság szempontjából, mint a dömping — már amennyiben ilyen van — átmeneti jelentőségű ténye. A japáni ipari szervezet ismerete elősegíti a japáni áruk olcsó előállításának költségeinek, eladási árainak és ezzel egyszersmind Japán ipari versenyképességének megértését.

II.

Japán gazdasági tagozódottságának akár csak vázlatos megismeréséhez szükséges röviden utalnunk gazdasági földrajzának néhány elemi tényezőjére. Ebből a szempontból különösen fontos Japán népesedési viszonyainak ismerete és annak a vizsgálata, hogy mily mértékben van Japán nyersanyagokkal ellátva.

a) A japáni közgazdaság szempontjából a *népesedési kérdés* elsőrendű fontosságú. Sok japáni író a nagyfokú népsűrűséggel és a lakosság nagymérvű növekedésével magyarázza a japáni ipar hatalmas előretörését az utolsó évtizedekben.

A Japáni Birodalom négy, egymáshoz közelfekvő nagy szigetből — Honshu (Hondo), Hokkaido (Yezo), Kiou-Siou és Shikoku —, két

távolabbi nagy szigetből — Formosa (Taiwan) és Sakhalin (Karafuto) (ez utóbbinak csak a déli része japáni, az északi rész a Szovjeté), Korea félszigetből, a kwantungi területből Port Arthurral és több száz apró szigetből áll; ideszámítják a háború óta a Népszövetség által japáni mandátum alá helyezett, azelőtt német szigeteket (Karlina, Marianne és Marshall).

A Japáni Birodalomnak eképen meghatározott területe 681.014,59 km², melyből a tulajdonképeni Japánra — ebbe rendszerint nem értik bele Koreát, Formosát, Sakhalint, Kwantungot, a délmandzsúriai vasútvonalat és a japáni mandátum alatt álló szigeteket — 382.309 km² esik. E területen — mely csak kevéssel nagyobb Nagy-Magyarország területénél — Japán 65 millió embert kénytelen el-tartani. A lakosság szaporodása igen tekintélyes. Az utóbbi ötven év alatt Japán lakossága és népsűrűsége majdnem megkétszereződött. Az I. táblázatból láthatjuk, hogy a Japáni Birodalom lakossága 1925—1930-ig hétmillióval növekedett, tehát az egyévi növekedés jóval meghaladja az egymilliót. (I. táblázat.)

Nem elegendő azonban a lakosság számát a terület egész kiterjedéshez arányítani. Tanulságosabb a népesség számát a *megművelhető* területhez is viszonyítani. Már pedig Japán területének, — melynek nagyobbik része hegyes, vulkánikus talajú —, mindössze 16% művelhető meg. Ha tehát a népsűrűséget a megművelhető terület népességével hasonlítjuk össze, akkor a II. táblázatban látható adatokat nyerjük. (II. táblázat.)

Vannak természetesen olyan országok, ahol ez az arány még feltűnőbb, mint például Kína vagy India. II. táblázatunk — melyet a Népszövetség emlékezetes „Lytton-bizottságának“ jelentéséből vettünk át — csak a nagyobb ipari államok idevonatkozó adatait tüntetik fel.

Ha tehát nemcsak az abszolút népsűrűséget tekintjük, hanem a megművelhető területhez viszonyított népsűrűséget is, és ha szem előtt tartjuk a lakosságszaporulat erős és még folyton növekvő irányzatát, akkor száraz statisztikai adatokon keresztül is élénk tárul a mai Japán egyik legfontosabb problémája: a *népsűrűségnek és az évenkénti lakosságszaporulatnak a szűkösön megszabott természeti határookra gyakorolt feszítő ereje*.

E nagymérvű lakosságszaporulat egyik levezető csatornája a belső telepítés lehetne. Azonban Japán megművelhető területének aránylag szűkös volta és az azon élő földművelő-lakosság sűrűsége az intenzív telepítés elé majdnem leküzdhetetlen akadályokat gördít. A másik levezető csatorna a kivándorlás lehetne. Az 1930-i nép-

számlálás adatai szerint a külföldön élő összes japániak száma 750.000 volt, tehát nem érte el még Japán egyévi természetes lakosságszaporulatát sem. Számos okkal magyarázható a japáni kivándorlás e csekély mértéke. Így mindenekelőtt a japániak lélektani okokból is nehezen hagyják el hazájukat: ez a Shinto-vallásból is folyik; azután az a körülmény, hogy a japániak szigetvilágukban évszázadokon keresztül elzárva éltek a világ többi részétől; továbbá hozzájárul ehhez a kisbirtokrendszer is, amely a japániakat a röghöz köti. E belső okokhoz járulnak különböző külső okok is; így éghajlati különbségek, gazdasági nehézségek és a faji ellenszenv. Mindezen körülmények következtében a japáni népességtöbblet levezetésében a kivándorlásnak csak másodrangú szerep juthat.

b) Japán gazdasági tagozódottságának szempontjából a *nyersanyagkérdés* a másik igen fontos probléma, mellyel ehelyütt foglalkoznunk kell. Ha a japáni ipar hatalmas méretű előretörését vesszük tekintetbe, akkor azt hihetnők, hogy Japán bőségesen el van látva az iparcikkei előállításához szükséges nyersanyagokkal. (III. táblázat.)

E táblázat azonban azt mutatja, hogy Japán a fontosabb nyersanyagokból behozatalra szorul, sőt egyes nyersanyagok teljesen hiányoznak. Különösen a textil-nyersanyagok hiányát érzi meg a japáni ipar: Japán tudvalevőleg Anglia és az Egyesült Államok mellett a világ legnagyobb pamutárutermelője; érthető tehát, hogy az a körülmény, hogy pamutszükségletét majdnem teljesen a külföldről kénytelen fedezni, — mert csekély arányú, inkább kísérleti pamuttermelésétől eltekinthetünk —, érzékenyen érinti a japáni textil-ipart, mely ma Japán vezető iparágai közé tartozik: 1933-ban a nyerspamutbehozatal Japán összes behozatalának 30%-a volt. A gyapjú, a gumi és az alumínium hiánya, a rendelkezésre álló acél, vasérc, petróleum, ipari szén, épületfa stb. elégtelen volta nagy akadályokat gördítenek Japán ipari fejlődése elé.

Van viszont Japánnak két nyersanyaga, mely korlátlanul áll rendelkezésére. A japáni *selyemgubótermelés* a világtermelés 61,7%-át teszi, selyemfonaltermelése pedig 55,9%-a a világ termelésének. A selyemfonal egyben Japán egyik legfontosabb kiviteli cikke; a selyemgubótermelés a japáni kisgazdacsaládok legfontosabb mellékjövedelme, sőt igen gyakran fő megélhetési forrása. Érthető, hogy a selyemtermelés és kivitel, a selyem árának ingadozásai nagymértékben befolyásolják Japán gazdasági életét. Ez Japán egyik legfontosabb mezőgazdasági problémája; a nyugati országokban csak a búzap probléma hasonlítható hozzá.

A *vízierő* a másik fontos nyersanyag, helyesebben energiaforrás, mely nagyobb mennyiségben áll rendelkezésére Japánnak, mint a

világ bármely más államának, — talán Svájc kivételével. Ha szén- és petróleumkészletei kicsinyek is, ha az ország topográfiai adottsága és geológiai megalkotottsága következtében a termőföldhiány nagyon is érezhető, ugyanezek a tényezők — hegyes talaj, nagy vízó-különbségek — eredményezik, hogy vízierők tekintetében viszont Japán igen előnyös helyzetben van. Csak az Egyesült Államok, Kanada, Norvégia és Svájc van előtte a hidraulikus energiamennyiség tekintetében, de ezek az országok is csak az abszolút felhasznált energiamennyiséget illetően, mert *aránylagosan*, — az ország területéhez viszonyítva —, csak a topográfiai megalkotottság és termőföldhiány tekintetében hasonló helyzetben levő Svájc versenyezhet Japánnal. Ily körülmények között érthető, hogy a villany a leghasználatosabb energiaforrás Japánban és igen gyakran félreeső tanyákon is találunk villanyvilágítást és önálló villanytelepeket.

c) A nyersanyagkérdéssel kapcsolatban érintenünk kell röviden Japán *élelmezési problémáját* is. A kivándorlás nehézségei, a lakosság sűrűsége és a népesség növekedésének nyugtalanító mértéke, a rendelkezésre álló terület korlátolt volta, s a megművelhető termőföld szűkös kiterjedtsége: mindezek a tényezők az inség veszedelmétől való rémületet ébresztették fel a japáni népben, — e félelem azonban alaptalan. Hatalmas ipari előretörése ellenére Japán tulajdonképpen megmaradt mezőgazdasági államnak — bár manapság lehetetlen pontos megkülönböztetést tenni ipari és mezőgazdasági államok között. Japán lakosságának 55%-a él a mezőgazdaságból, 21%-a az iparból és a kézműiparból, 16%-a a kereskedelemből, 5%-a pedig tisztviselő vagy a szabad pályákon helyezkedett el. Japán két legfontosabb mezőgazdasági terméke a rizs és a selyemgubó. Az élelmezési kérdés főproblémája a rizstermelés növelése. A többi mezőgazdasági termény — gabona, árpa, szójabab, burgonya stb. — csak igen kis mértékben egészítik ki a fogyasztást. A római Nemzetközi Mezőgazdasági Intézet adatai szerint Japán 5,904.607 hektárnyi megművelhető földjéből 3,221.871 hektár (54%) szolgál a rizstermelés céljaira, körülbelül 100 millió métermázsá évi termeléssel (1930-ban a rizstermelés meghaladta a 120 millió métermázsát). Ami mármost a rizsbehozatalt illeti, 1932-ben Japán 10 millió métermázsát hozott be Koreából, 5 millió métermázsát Formosából és külföldről, — különösen Sziámból és francia Indokínából —, csupán 1 millió métermázsát. Japánnak nincs mit félnie olymértvű éhínségtől, mint amilyen, sajnos, oly gyakran tapasztalható Kínában vagy Indiában. Mindennek ellenére az élelmezési probléma állandóan foglalkoztatja a japániakat és irányítja politikájukat.

III.

Az előbbi fejezetben röviden ismertettük Japán iparosodásának gazdaságföldrajzi előfeltételeit. Két tényező alapvető fontosságát állapíthattuk meg: az egyik a nagyfokú népsűrűség és a nagymérvű s állandóan növekvő lakosságszaporulat, mely a szűk természeti határok között élő és aránylag igen kevés termőterülettel rendelkező 90 milliónyi japáni népre egyre növekvő nyomást fejt ki. A másik fontos tényező a nagyfokú nyersanyaghiány. 1932-ben a japáni behozatal 84%-a, 1933-ban 79%-a állt nyersanyagból és a továbbfeldolgozáshoz szükséges cikkekből.

Az említett két gazdaságföldrajzi tényező ismerete elősegíti a japáni ipari terjeszkedés okainak és eredetének megértését. Oly ország, melynek nincsenek kellő mennyiségben ipari nyersanyagai és mezőgazdasági terményei, amely tehát kereskedelmi mérlegét ezek kivitelével nem tudja egyensúlyban tartani s lakosságsűrűségét sem belső telepítéssel, sem kivándorlással nem tudja levezetni: ily ország csak a fokozott iparosításban láthatja lakosságának jövőjét és életszintjének fenntartását biztosítottnak. „*Sanghio Rikkokou*“ („a nemzetet az iparra kell alapítani“): ez a közkeletű japáni mondás jellemzi jegjobban a japániak gondolkodását, de egyben gazdasági politikájukat is. Az iparosodást elsőrendű nemzetpolitikai célkitűzésnek tekintik Japánban, melynek sikeréért a japániak a legfelsőbb fórumaiktól a legalacsonyabb néposztályokig minden áldozatot hajlandók meghozni. A nemzetpolitikai és gazdasági célkitűzéseknek ez az egész nemzetet átható ereje az első magyarázata a japáni iparosítás sikerének. Nagyban hozzájárult a japáni ipar fejlődéséhez a világháború is, melynek folyamán egyrészt a hadviselő államok iparcikkszükségletei növekedtek nagy mértékben, másrészt pedig a távolkeleti piacok el voltak zárva nyugati szállítók elöl és mindinkább hozzászoktak a japáni iparcikkekhez. E külső tényezőkön kívül Japán társadalmi tagozódottságában kell a japáni iparosítási politika sikerének következő okát keresnünk. A japáni munkás kiváló munkaképessége e siker másik oka, továbbá az ipari és kereskedelmi racionalizálás magas foka. Mindehhez hozzájárul természetesen 1931 óta a yen alacsony árfolyama is. Ezekben a tényezőkben, melyeket a következőkben részletesebben kívánunk taglalni és *nem a „dömpingben“* kell Japán ipari előretörésének igazi okát keresnünk. A dömping tetszetős jelszó, de a problémának túlságosan egyszerű és helytelen megoldását adná.

a) Amikor Commodore Perry amerikai tengernagy 1853-ban kieroszakolta a japáni kikötők megnyitását idegen hajók előtt, ezzel

egyszersmind megnyitotta a nyugati művelődés és a nyugati technikai és ipari civilizáció útját is az eladdig hűbéri rendszeren alapuló házi-iparú Japán előtt. Nem lehet megérteni a japáni ipari problémát anélkül, hogy előbb tekintetbe ne vegyük azt a mélyenszántó konfliktust, mely a régi japáni társadalmi és gazdasági hagyományok és a modern technikai civilizáció között 1853 óta végbement. Ha Japán az ipari fejlődésnek akkor már magas fokán álló nyugati népekkel a versenyt fel akarta venni, úgy gondolkozását, szokásait, társadalmi berendezéseit és egész technikai civilizációját hozzá kellett idomítania a nyugati népeknek az övétől merőben különböző világfelfogásához. Sikert is ez neki, mégpedig anélkül, hogy emiatt ősi hagyományaihoz hűtlen lett volna.

A japáni hűbéri állam alapja a *lojalitás* érzése volt, mely mind az uralkodó osztályt, a Mikádót, hatalmának letéteményeseit, a *Shogunokat*, a hűbéres urakat (*Daimiok*) és a harcos *Samuraiok* osztályát, mind pedig az alacsonyabb néposztályokat — földműveseket, kézműiparosokat, kereskedőket, munkásokat — egyaránt áthatotta. Igaz, hogy a válaszfalak a magasabb és alacsonyabb néposztályok között élesen el voltak határolva, mégis a *Bushido* (a Samuraiok erkölcsi kódexe) mélyen áthatotta a keze munkájából élő osztályt is és így az egész nemzetet egy közös *erkölcsi eszme* szolgálatába állította. A japáni ember egy hatalmas család tagjának tekinti magát, melynek feje a Mikádó, kit alattvalói *Tenshi*-nek (Ég fia), vagy *Tenno*-nak (mennyei király) neveznek. A *Bushido* jelentősége mindennek előtt államfenntartó erejében rejlik, de befolyása *gazdasági szempontból* is igen nagy.

b) Ez magyarázza meg mindennek előtt a japáni „*családi rendszer*“, melynek figyelembevétele nélkül nem lehet Japán gazdasági és ipari szerkezetét megérteni. E családi rendszer következménye, hogy a nagyipar nagymérvű fejlődése és a hatalmas méretű tőkekoncentrációk ellenére a tőke és munka, a munkaadó és munkás közötti kapcsolatok ma is még bizonyos mértékben patriarkális jellegűek Japánban. E rendszer azután nagyban hozzájárult az ipari termelési költségek csökkentéséhez, mégpedig a következő okokból.

A japáni „*családi rendszer*“ nemcsak a vérségi kötelék szerint összetartozó családtagok egymáshoz való viszonyát szabályozza, hanem a munkaadó és a munkás közötti viszonyt is és kötelezi a munkaadót, hogy munkásai jóléte felett örködjék és érdekeiket megvédje: megtalálhatjuk itt a hűbéri céhrendszer nyomait. Ez a családi rendszer indította a japáni munkaadókat különböző munkásjóléti intézmények meghonosítására, melyeket a mi nyugati ipari civilizációnkban csak írott törvényekkel vezettek be. Saját hatáskörükben

szabályozták a japáni munkaadók a munkások szabadságidejét, a betegségi-, baleset-, születési-, házassági- és halálozási-segélyeket, természetesen mindezeket nem az európai szociális törvényhozás mértékével mérve, hanem a távolkeleti munkás igénytelenségével arányosan; azonban mindezeket a szociális intézkedéseket — ismételjük — az államhatalom beavatkozása, vagyis törvényhozás nélkül, saját kezdeményezésükre tették a japáni munkaadók a családi rendszer hagyományaihoz és szelleméhez alkalmazkodva. Természetesen a japáni munkaadók állandóan ellenzik a munkatörvényhozás kereiteinek kiszélesítését, hivatkozva a már fennálló intézményekre és azzal érvelnek, hogy a munkatörvényhozás alkalmas lehetne az osztályharc kiélesítésére és a családi rendszer hasznos hagyományait lerontaná. Japán eddig 12 nemzetközi munkaügyi egyezményt hagyott jóvá, de a Nemzetközi Munkaügyi Törvényhozás számos megállapodását nem fogadta el. Azt jelentené ez, hogy a munkások életnívója különösen alacsony Japánban? Erre a kérdésre a következő fejezetben fogunk válaszolni. Mindenesetre a családi rendszer befolyása Japán ipari életére igen nagy, bár a nagyipar és a tőkekoncentráció mind erősebb térhódításával jelentősége csökkenőben van. Ha, mint láttuk, a családi rendszer következtében a munkatörvényhozás nincs oly nagy mértékben kifejlődve Japánban, mint a nyugati ipari államokban, tagadhatatlan viszont, hogy a szociális terhek alacsony volta a japáni iparcikkek olcsó előállítási költségeinek egyik oka. E rendszer befolyásának tudható be az a körülmény is, hogy 5 milliónyi japáni munkás közül csak 380.000 tömörült szakszervezetekbe és ezeknek is majdnem a fele a hajómunkások soraiból kerül ki.

c) Európában és Amerikában a japáni ipari munkaidő hosszúságáról fantasztikus híreszteléseket terjesztenek és ennek tulajdonítják nagyrészen a japáni áruk olcsóságát. Ha megnézzük az erre vonatkozó japáni statisztikát — melyeket a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal hivatalos kiadványai vesznek alapul — úgy könnyen meggyőződhetünk ezeknek a híreszteléseknek valótlanosságáról. (IV. táblázat.) E táblázat a különböző japáni iparágakban észlelt *valóságos* munkaidőt (pihenőidő nélkül) tünteti fel, úgy amint azokat F. Maurette, a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal aligazgatója legutóbbi japáni tanulmányútja során megállapította. Mint látjuk, a munkaidő 8 és 9 óra között változik és a megfigyelt esetek többségében nem multa felül a 8 órát. Ezek szerint a japáni ipari munkaidő *rövidebb*, mint az a munkaidő, amelyet az 1918-i washingtoni nemzetközi egyezmény Japán számára megállapított, pedig Japán tudvalevőleg ezt az egyezményt sohasem ratifikálta. Ha Japánban nincsenek is — a nők, a fiatalok és a bányamunkások munkaidejének szabá-

lyozásán kívül — a munkaidőt korlátozó törvényes intézkedések, ennek ellenére a japáni munkások e tekintetben sincsenek rosszabb helyzetben, mint európai vagy amerikai társaik. A japáni iparcikkek olcsóságának okát tehát nem kereshetjük a munkaidő kivételes hosszúságában.

d) Lássuk már most, mi a helyzet a *munkabérek* tekintetében. Ezek valóban igen alacsonyok Japánban. (V. táblázat.) E táblázat adatai szerint a közepes napi munkabérek $\frac{3}{4}$ yen és 3 yen között váltakoznak, ami egyenlő 25—90 yen közepes havi bérrel, azaz körülbelül 27—100 aranypengőnek felel meg. Ezek a japáni Császári Statisztikai Hivatal adatai. Természetesen igen nehéz ezeknek az átlagos munkabéreknek a kiszámítása. Maurette, előbb említett ankétjának során, a japáni átlagos havi munkabéreket 10—150 yenre teszi.

Az átlagos munkabérek kiszámítására igen nagy befolyással vannak a férfi és női munkások bérei között fennálló nagy különbségek. (VI. táblázat.) E táblázatból kitűnik, hogy a nőmunkások bérei körülbelül 60—65%-kal alacsonyabbak, mint a férfimunkások bérei. Íme még egy másik összehasonlítás e tekintetben. (VII. táblázat.) E táblázat is a női munkabérek alacsony voltát tükrözteti vissza. Mint látható, a legnagyobb a különbség a férfi- és női munkabérek között a textiliparban, ami arra vezethető vissza, hogy a japáni nőmunkások, — akiknek legnagyobb hányada 15—21 éves leányokból kerül ki —, leginkább a textiliparban találnak foglalkozást. Érthető, hogy ez a körülmény a textilipar átlagos munkabéreit erősen befolyásolja.

Nem szabad szem elől tévesztenünk azt a tényt, hogy Japán munkásainak körülbelül 60%-a nő, vagy — amint láttuk — fiatal leány: ez kétségtelenül egyik oka a névleges munkabérek alacsony voltának és ennek következtében egyik oka az iparcikkek alacsony előállítási költségeinek. A japáni falusi szülők azt az öt évet, melyet leányaik Tokyo, Nagoya és Osaka gyáraiban eltöltenek, tulajdonképpen gyermekeik iskoláztatása és kiképeztetése meghosszabbításának tekintik. De ez alacsony bérek ellenére is a japáni leányok nemcsak tisztességesen megélnék alacsony fizetésükből, de abból még szüleiknek is juttatnak, sőt még meg is takarítanak valamit.

e) A japáni névleges munkabérek alacsony voltát azután felhasználták arra, hogy a „társadalmi dömping“ vádját kovácsolják Japán ellen. Átszámították ezeket a munkabérek a nyugati ipari államok pénznemeire és összehasonlították az azokban az országokban fizetett magasabb névleges munkabérekkel és ebből az összehasonlításból azt a következtetést vonták le, hogy a japáni munkás páriasorban él és éppen az ő kizsákmányolása a főoka a japáni áruk olcsóságának. De nincs megtevésztöbb eljárás, mint a különböző

országokban fizetett *névleges* munkabéreket egymással összehasonlítani. Még Európa két országának esetében sem lehet ezt megtenni, nemhogy egy távolkeleti ország esetében, hiszen ennek felfogásai, szokásai, társadalmi és gazdasági berendezései és lakosainak élet-színvonala különbözőek a mieinktől. Amennyiben összehasonlításokat akarunk eszközölni, úgy inkább a *valóságos* munkabéreket kellene összehasonlítani: a yen belső vásárlóértékét és a japáni megélhetési viszonyokat kellene megvizsgálni: csak akkor alkothatunk magunknak véleményt a japáni névleges és valóságos munkabérek közötti összefüggésekről. Hosszú és messze széjjelágazó vizsgálat lenne ez s túlhaladná e cikk kereteit: így csak egy-két összefoglaló megállapításra szorítkozhatunk.

A japáni munkás életviszonyai és igényei — mint a japáni emberé általában — igen egyszerűek. Nem lehet rákényszeríteni a japániakat, hogy húst és kenyeret egyenek, mikor az ő szükségleteiket az olcsó rizs, hal és főzelékneműek tökéletesen kielégítik; nem kellene nekik szépen bútorozott lakások sem, vagy kényelmes ágyak, mert hozzászoktak csupaszfalú szobákban a földön vagy gyékényen feküdni. Japán, — bár a yen aranyértéke 1931 óta körülbelül 60%-kal csökkent —, nem ment keresztül belső infláción. Ha már most tekintetbe vesszük a japáni közszükségleti cikkek igen alacsony árát, (például a rizs ára a mai leértékelt yenben kifejezve is körülbelül ugyanannyi, mint volt akkor, amikor a yen $2\frac{1}{2}$ -szer ennyit ért), akkor megértjük azt a tényt, hogy a japáni munkás *valóságos bére* elegendő arra, hogy igényeinek megfelelően megéljen. Erre a megállapításra jutott különben a Nemzetközi Munkaügyi Hivatal is annak az ankétnek során, melyet 1933-ban rendezett a japáni ipari munkáról¹ és ezt a következtetést vont le Maurette is már említett ankétjából.²

Valószínűnek látszik azonban, hogy az ipari fejlődéssel és a külfölddel való kapcsolatok szorosabb kiépítésével a japáni munkás életmódja is átalakul és akkor bekövetkezik a névleges munkabérek emelkedése is.

Mielőtt a munkabérek kérdését elhagynók, meg kell még említenünk a természetben fizetett béreket. Igen elterjedt fizetési mód ez Japánban: az összes gyáraknak körülbelül 58%-a, a textilgyárak 86%-a és a bányáknak körülbelül 67%-a fizetik a bérek egy részét természetbeni szolgáltatásokban. Ez azt jelenti, hogy a pénzben fizetett munkabéreken kívül a gyárak nyújtanak munkásaiknak lakást,

¹ Bureau International du Travail. *Le travail industriel au Japon*. Genève 1933.

² F. Maurette: *Aspects sociaux du développement industriel au Japon*. Bureau International du Travail; Genève 1934.

illetve hálóhelyet közös hálótermekben, fűtést, világítást, ingyenes vagy olcsó élelmiszereket, iparcikkeket, egészségügyi cikkeket, gondoskodnak munkásaik szórakoztatásáról, ingyenes oktatásáról stb. E természetbeni szolgáltatások értéke a férfimunkásoknál eléri a pénzbeni munkabérek 50—60%-át, a női munkásoknál pedig meg is haladják a pénzbeni munkabéreket.

f) A japáni iparcikkek alacsony árának egyik legfontosabb oka a munkaerő kitűnő volta és az ipari és kereskedelmi racionalizálás előrehaladott foka. Részletesen meg kellene vizsgálni az egyes nagyobb japáni iparágak organizációját, hogy meggyőződzhessünk azokról a meglepő eredményekről, melyeket a japáni gyártási és eladási racionalizáció a háború utáni években elért.

A racionalizáló törekvések sem járnának azonban nagyobb eredménnyel, ha a japáni munkás szorgalma, ügyessége, találékonysága, munkabírása nem támasztaná alá azokat. A legjobb gépek sem érnek sokat, ha a munkás rosszul kezeli azokat, vagy nem tudja elérni velük a lehető legnagyobb teljesítőképességet. A japáni munkás ügyessége azonban közmondásos és ehhez az ügyességhez hozzájárul nagymértékű alkalmazkodóképessége, mely az ipari munkánál különösen jól érvényesül. Hadd idézzünk csak egy példát a textilipar köréből. Ugyanakkor, amikor az angol munkás, aki napi 5—8 órát dolgozik körülbelül 35 pengő hetibérért, 5—6 szövőszéket kezel egyszerre, a fiatal japáni munkásleány napi 9—10 órai munkaidő mellett hetenként körülbelül 5 pengőt keresve 30—40 keskeny szövőszéket tart egyszerre szeme előtt. Így magyarázható meg azután, hogy Japán 9 millió orsóval körülbelül ugyanannyi gyapotárut exportál, mint a hatalmas Anglia 50 millió orsóval és érthetővé válik az a tény is, hogy a fiatal japáni műselyemipar ma — az Egyesült Államoké mellett — a leghatalmasabb a világon. Ezek pedig csak egyes kiragadott példák.

IV.

Szólanunk kell még röviden a japáni külkereskedelem szerkezetéről. A japáni külkereskedelmi statisztika kitűnően tükrözteti vissza a japáni ipar fejlődését a legutóbbi fél évszázadban. (VIII. táblázat.)

A japáni külkereskedelem az 1897. évi 382 millió yenről 1929-ben 4 milliárd 364 millió yenre emelkedett. Érdekes megfigyelni, hogy a japáni külkereskedelem fellendülése mily nagy a háborúk befejezését követő időszakokban. (1894. japáni-kínai háború után, 1904 után. a világháború után, majd legutóbb a mandzsúriai háborút és a gazdasági világválságot követő időszakban.) Igen nagymértékű a japáni

kivitel emelkedése 1931 óta, különösen, ha tekintetbe vesszük, hogy a világkereskedelem éppen ebben az időszakban mily hatalmas méretekben csökkent. 1931—1934 között Japán megkettőzte például pamutfonál- és szövetkivitelét, megháromszorozta műselyemfonál- és szövetkivitelét és majdnem a hétszeresére emelkedett gyapjúfonál- és szövetkivitele.

Ha Japán árukivitelének piacszerinti elosztását nézzük, akkor azonnal szembeötlik két piac fontossága: az ázsiaié és az amerikaié. Az elmúlt hat év átlagában a japáni kivitel 45%-a ment Ázsiába: ez a világrész tehát a japán áruk legfontosabb piaca. Ázsia különben is az összes ipari államok számára az ígért földje. Több, mint 1 milliárd ember — fogyasztó — lakik az ázsiai szárazföldön és az azt körülvevő szigeteken. Igaz viszont, hogy az ázsiai lakosság fogyasztóképessége csekély és hogy politikai viszályok, belháborúk, banditizmus, gyakori pénzügyi változások a gazdasági stabilitást aláássák. Azt sem szabad elfelejteni, hogy az iparosodás az ázsiai szárazföldön is óriási léptekkel halad előre. Egyelőre azonban mégis az ázsiai földrész Japán legnagyobb vevője, mindenekelőtt földrajzi helyzeténél fogva, de aztán azért is, mert a japánok ismerik talán a legjobban az ázsiaiak szükségleteit és ízlését és így legjobban tudják azokat kielégíteni.

Az Amerikai Egyesült Államokba irányul a japáni kivitelnek körülbelül 40%-a; a többi amerikai államba, azonkívül Afrikába és Ausztráliába körülbelül 10%-a, Európába pedig csak körülbelül 6%-a megy a japáni kivitelnek. Egyelőre tehát Európa még nem fontos piaca a japáni iparcikkeknek. Japán behozatalának körülbelül 40%-át fedezi Ázsiából, 35%-át Amerikából, Európából pedig körülbelül 16—18%-át. Európa tehát egyelőre többet ad el, mint amennyit vesz Japánból.

Egyoldalú álláspont mindig csak a japáni kivitelt tekintetbe venni és megelégedezni arról a tényről, hogy Japán egyben a világpiac egyik legnagyobb vevője. Ha szemügyre vesszük a japáni külkereskedelem fejlődését 60 év óta (v. ö. VIII. táblázat), akkor szembeötlik az a tény, hogy a világháború éveinek kivételével a *japáni kereskedelmi mérleg állandóan deficittel zárult*, vagyis Japán behozatala mindig felülmulta kivitelét.

V. Összefoglalás.

Tanulmányunk folyamán, — amennyire annak méretei megengedték —, sorra vettük Japán gazdasági életének fontosabb ténye-

zöit, gazdaságföldrajzi adottságait, társadalmi tagozódottságának né- mely elemeit, láttuk, melyek ipari termelési szervezetének fon- tosabb tényezői, foglalkoztunk a munkaerő-, munkaidő- és munka- bérkérdésekkel, a racionalizálással és láttuk külkereskedelmének is legalább irányvonalait. Vizsgálódásaink eredménye az, hogy nincs értelme magunkat azzal áztatni, hogy a japáni ipar és kivitel fel- lendülésének okát a „dömpingben“ keressük, hanem igenis *árucikkei olcsóságának* kell azt betudnunk. Ennek oka viszont az az előzőkben már fejtegetett okokra vezethetők vissza: Japán társadalmi berende- zéseire, elsőrendű technikai felszerelésére, munkaerejének kiváló- ságára, az ipari racionalizálás magas fokára, ügyes kereskedelmi politikájára, az alacsony életszínvonalon alapuló munkabérekre és kisebb mértékben a yen alacsony árfolyamára.

Végeredményben a világgazdaság szempontjából kedvező körülménynek tekinthető, hogy az 1929 óta húzódó gazdasági világválság nem sujtotta a világ összes államait egyenlő mértékben. Japán ked- vezően befolyásolta igen sok állam gazdasági helyzetét nagymérvű és folyton növekvő nyersanyag- és félgyártmányvásárlásaival.

Elvitathatatlan, hogy Japán egyre jobban fejlődő ipara immár egyenrangú versenytársa lett a legnagyobb ipari államoknak, éppen olcsó termelési politikája következtében; ez a tény azonban, a világ- gazdaság nagy történeti periódusait tekintve, mindig a haladás tényezője volt. Japán, mely politikailag, de különösen gazdaságilag dinamikus állam, ma már a világ legelső ipari államai sorába kü- dötte fel magát.³

I. A Japáni Birodalom népsűrűsége
az 1925. és 1930. évi népszámlálások adatai szerint*

	Lakosság száma		Km ² -kénti lélekszám	
	1925	1930	1925	1930
Egész birodalom	83,456.929	90,396.043	124	130
Tulajdonképeni Japán	59,736.822	64,450.005 ¹	156	169
Kórea	19,522.945	21,058.305	88	95
Formosa	3,993.408	4,592.537	111	128
Sakhalin	203.754	295.196	6	8
Kwantung tartomány és dél- manduriai vasútzóna ..	1,054.074	1,328.011	283	355
Déli tengeri szigetek japáni mandátum alatt	26.294	69.626	26	32

* *The Japan Year Book* 1934 (54. o.) adatai alapján.

³ V. ö. szerző következő munkáit: *A japáni ipari probléma*, Budapest 1934 és *L'essor de l'industrialisation au Japon*, Bruxelles 1935.

II. A nagy ipari államok népsűrűsége

	Négyzetmér- földenként
Egyesült Államok	229
Franciaország.....	467
Németország	806
Olaszország.....	819
Belgium	1.709
Anglia	2.170
Japán	2.774

III. Japán nyersanyagszükségletét fedezi

	Belföldi termelésből %	Behozatal útján %
Gyapjú	0.1	100
Nyersgumi	0	100
Aluminium	0	100
Nyerspamut	0.1	99.9
Ólom	6	94
Acél	6	94
Kender	19	81
Vasérc	20.5	79.5
Nyersolaj.....	35	65
Cink	44.9	55.1
Épületfa	60.5	30.5
Só	69.3	30.7
Réz	95.8	4.2
Szén	98.8	1.2

IV. Különböző iparágak napi munkaideje

I p a r á g a k	Valóságos munkaidő órákban
Textilipar	8 1/2
Vasipar	9 1/4
Üvegipar	8
Porcellánipar	8
Óraipar	8 1/2
Kerékpárpar	8
Sörgyárak	9
Nyomdaipar	8
Töltőtollgyárak	8

JAPÁN IPARI FELLENDÜLÉSE A VILÁGHÁBORÚ ÓTA

V. Átlagos napi munkabérek

I p a r á g a k	Sen= ¹ / ₁₀₀ Yen
Textilipar	77
Faipar	140·6
Élelmezési ipar	155·3
Papíripar	178·1
Vegyipar	178·1
Gépipar	266·8
Fémipar	295·7

VI. A feldolgozó iparban foglalkoztatott kétnembeli munkások napi átlagos munkabérének összehasonlítása (1927—1931)

É v	Férfi munkabér Yen	Női munkabér Yen	Női munkabérek viszonyítva a férfi munkabérekhez %-ban
1927	2·49	0·98	39·4
1928	2·59	1·00	38·6
1929	2·59	0·97	37·5
1930	2·50	0·87	34·8
1931	2·38	0·79	33·1

B. I. T. i. m. 212. o.

VII. A különböző iparágakban foglalkoztatott kétnembeli munkások átlagos napi munkabére (1928—1931)

I p a r á g a k	F é r f i				N ő			
	1928	1929	1930	1931	1928	1929	1930	1931
	Y e n				Y e n			
Textilipar								
Selyemfonódák	0·97	0·94	0·89	0·79	0·71	0·70	0·57	0·49
Gyapotfonódák	1·65	1·61	1·50	1·45	1·12	1·06	0·91	0·79
Gyapotszövődék	1·32	1·41	1·28	1·26	0·91	0·93	0·74	0·70
Selyemszövődék	1·50	1·50	1·35	1·28	0·91	0·91	0·74	0·70
Gyapjűszűvűdék	2·07	1·94	2·00	2·04	1·12	0·99	1·03	1·02
Átlag	1·64	1·61	1·56	1·51	0·95	0·92	0·79	0·71
Kerámia	2·32	2·31	2·22	2·11	0·94	0·93	0·87	0·76
Gépipar	2·98	3·09	2·96	2·79	1·23	1·26	1·21	1·16
Vegyipar	2·40	2·32	2·27	2·18	1·10	1·10	1·13	1·07
Papíripar	2·08	2·10	2·10	2·11	1·04	1·07	1·05	1·14
Bőr-, csontipar	3·35	3·29	3·00	2·88	1·30	1·24	1·31	1·17
Fa-, bambuszipar	1·96	1·91	1·80	1·55	0·83	0·83	0·74	0·62
Élelmezési ipar	2·16	2·17	2·14	2·11	1·02	1·04	1·04	1·05
Ruházati ipar	2·02	1·98	1·94	1·95	1·21	1·14	1·06	1·00
Építűipar	2·94	2·50	2·47	1·79	0·63	0·49	0·90	0·53
Nyomdaipar	2·05	2·29	2·21	2·21	1·23	1·33	1·23	1·27
Gáz-, villanyművek	2·68	2·63	2·51	2·39	1·19	1·27	1·28	1·18
Általános átlag	2·59	2·59	2·50	2·38	1·00	0·97	0·87	0·79

B. I. T. i. m. 213. o.

HUNGARO-JAPANESE FESTIVALS AT BUDAPEST

VIII. Japán külkereskedelmi forgalma 1867—1934

	1 0 0 0 Y e n b e n			
	Kivitel	Behozatal	Kiviteli többllet	Behozatali többllet
1867	15.553	10.693	4.860	—
1877	23.349	27.421	—	4.072
1887	52.408	44.304	8.104	—
1897	163.135	219.301	—	56.166
1907	432.413	494.467	—	62.054
1917	1,603.005	1,035.811	567.194	—
1927	1,992.317	2,179.154	—	186.837
1933	1,861.045	1,917.219	—	56.174
1934	2,258.081	2,400.424	—	142.343

Ledermann László (Genève).

HUNGARO-JAPANESE FESTIVALS AT BUDAPEST ON MAY 16 TO 18.

In the history of Hungaro-Japanese connections there will ever be memorable the festivals of the Hungarian Nippon Society held on May 16 to 18 in commemoration of the tenth anniversary of the foundation of the Society, and in remembrance of the liberation by the Japanese Expeditionary Army in Siberia of the Hungarian prisoners-of-war from the Russian captivity, which happened fifteen years ago.

The Hungarian Government and the City of Budapest were officially represented at the festivals at which many distinguished Japanese guests were also present: thus Mr. Suwa Tsutomu, chargé d'affaires of the Japanese Legation, and Mrs. Suwa; Mr. Yamanishi of the Japanese Legation and Mrs. Yamanishi; Mr. Kanemitsu Yoshikawa, Professor of the Senshu University; Mr. Oeda, Professor of the Agricultural High School of Gifu; Mr. Yamada, Professor of the Commercial High School of Tokyo; Mr. Z. Yamaguchi, member of the Kanebo-concern; and others who came to Budapest especially on this occasion. A congratulatory telegramme was sent by the Kokusai Bunka Shinkokai (The Japanese Association of Intellectual Cooperation), and a greeting arrived from Baron Takaharu Mitsui.

Hungaro-Japanese Memorial Exhibition.

The festivals began on May 16, at 5 o'clock p. m., with the opening of the Hungaro-Japanese Memorial Exhibition in the hall of the Hungarian Museum of Industrial Arts. Our Japanese guests and the whole staff of the Hungarian Nippon Society with co-President A. Simonyi-Semadam, former Prime Minister, as well as many illustrious members of Hungarian society were present: thus Baron Sigismund Perényi, Keeper of Regalia; G. Lukács, former Minister of Public Instruction; Lieutenant-General A. de Guilleaume; J. Pekár, former Minister; L. Gömör-Laiml, envoy extraordinary and minister plenipotentiary; Baron Lewis Villáni, councillor of legation; E. Simon, president of the Hungarian Red Cross Association; A. Paikert, former secretary of state; Ch. Jalsoviczky, head of department; A. Jeszenszky, ministerial councillor; Count Stephen Zichy, director of the Hungarian Historical Museum; Ch. Layer, director of the Museum of Industrial Arts; Z. Baranyai, councillor of legation; A. Molnár, ministerial councillor; I. Nagy, ministerial secretary; E. Javornitzky, head clerk of ministry; Consul-General D. Bayer-Krucsay; A. Baross, member of the House of Representatives; S. Horváth, ministerial councillor; and many other prominent figures of the Hungarian political, literary, and artistic life.

As J. de Somogyi, assistant keeper of the Francis Hopp Museum and secretary of the Hungarian Nippon Society, puts it in the English summary of the Catalogue of the Exhibition: „As its name implies, the Exhibition is no art-gallery though a score of Japanese objects of art from Museums and private collections are also on view in some of the cases in the centre of the Exhibition Hall. The object of the Exhibition is to review the historical development of the Hungaro-Japanese cultural relations and personal connections up to this day.“

Among the Hungarian travellers who visited Japan before the World War, the travels of John Xántus (1825—1894), Count Peter Vay (1864), Count Eugene Zichy (1837—1906), Count Adalbert Széchenyi (1837—1918), Anthony Velics (1855—1915), and Francis Hopp (1833—1919) were shown in photographs, manuscripts, and statues. A considerable material demonstrated the visits to Japan of the members of the Hungarian Nippon Society. Desiderius Bozóky exhibited his book „Two Years in the Far East“ and a few nice souvenirs which he brought home just after the Russo-Japanese War. The exhibits of our co-President Anthony Szentgáli

evinced that beside his engineering work of many years he also found time to collect Japanese popular songs. The documents and souvenirs of Professor Frederick Fellner who represented the Hungarian Government at the International Statistical Congress of Tokyo in 1931, attested that he, in reflecting credit on Hungarian science in the Far East, also stimulated the activities of the Hungarophile associations at Tokyo. The visit to Japan of our co-President Alexander Simonyi-Semadam, former Prime Minister, is a very important chapter in the history of the Hungaro-Japanese connections. It was he who prepared the successful Exhibition of Japanese Painting at Budapest in 1932, and who brought home the sword of honour with which the Japanese Hungarophile associations presented the Regent of Hungary. This sword of honour was the most prominent exhibit for its artistic value and its symbolic significance alike.

Professor William Pröhle who visited Japan after the World War, exhibited his earlier book „Napkeletről“ (From Orient) and his recent Japanese articles on Hungary and his Hungarian articles on Japan. The complete works of Benedict Barátosi-Balogh, the first Hungarian to write about Japan, was on view as well as the articles and souvenirs of three Hungarian journalists who recently visited Japan: John Kovrig, the first journalist whom Kang Teh, the new Emperor of Manchukuo, received in audience, Aloysius Mécs, and Julia Geszty.

On the walls of the Exhibition Hall scores of documents and photographs were to be seen which commemorated the last fifteen years of the Hungaro-Japanese connections. The most touching of these souvenirs conjure up a gloomy period of our history, the years of captivity when thousands of Hungarian prisoners-of-war languishing in the camps of Krasnaya Ryeckha, Nicholsk Ussurisk, and Pervaya Ryeckha, were liberated by the Japanese Expeditionary Army in Siberia from the Bolshevik captivity. On the sear photographs we saw how the Japanese officers celebrating the Emperor's birthday sat together with the Hungarian prisoner-officers whose very human dignity had been humbled in the Russian captivity. Among them were the founders of the Hungarian Nippon Society and those prisoners-of-war who became acquainted in Siberia with the spirit of Japanese chivalry. Other pictures shew gayer moments from the post-war period. We saw our Japanese friends again who had visited Hungary during the last ten years like Juichiro Imaoka who has served the cause of Hungary also after his return to Japan, or Kunitoshi Hirano, Hiroshi Shimidzu,

and Takuma Sera. We also recalled to our minds the beautiful performance of the Kabuki Theatre at the City Theatre of Budapest, the fine exhibition of Japanese painters at Budapest, the Japanese exhibition material of the International Fair of Budapest in 1929, and the numerous objects with which Nakamura Shotaro on behalf of the Association of the Japanese Chambers of Commerce presented the Hungarian State for the purpose of industrial education. The documents of the Hungaro-Japanese cultural connections were to be seen on the walls, and special cases included the honorary diplomas conferred by the Hungarian Nippon Society on Professor Valentine Hóman, Minister of Public Instruction, and Professor Coloman Szily, Administrative Secretary of State for Public instruction, the deed of foundation of Baron Takaharu Mitsui, and other documents. Separate cases enclosed the collections of the Hungarian Red Cross Association, the Hungarian National Association, the Turanian Society, and the Hungarian National Theatre which exhibited the scene-painting and costumes of its impressive Japanese play: „The Treasure of the Ronins“.

The Hungarian public welcomed the Hungaro-Japanese Memorial Exhibition with much sympathy, which is evident from the detailed reports of the Hungarian newspapers commenting on the Exhibition. Thus the *Uj Magyarság* writes in its number of May 16, as follows:

„The Exhibition unites the interesting documents of the Hungaro-Japanese cultural connections in trim groupings. The collections and arrangement of the interesting material is the result of the indefatigable work of Dr. István Mezey and Dr. Joseph de Somogyi. On a special pedestal there was visible, between two Japanese steel-clad armours and two Japanese flower-pots, the valuable sword of Samurai which on behalf of the Japanese the Tokyo lawyer Tomoyoshi Sumioka offered to the Regent of Hungary. Magnificent lacquer-boxes, Japanese paintings and other objects of art from the Francis Hopp Museum adorn the hall, giving a particular charm to it.“

„Perhaps the oldest relic of the Hungaro-Japanese relations is a small square coin with a few characters on it which Francis Hopp got from a Japanese servant in New York in 1857. It was this so-called *itsubo* that attracted the attention to Japan of our great Far Eastern art-collector as can be read in his letter exhibited together with the money. To what trifles are great things sometimes due! But for the courtesy of a Japanese servant and a little coin presented to him Budapest would perhaps lack the remarkable and not yet quite well appreciated Francis Hopp Museum of

Eastern Asiatic Arts. The first pioneers of Hungaro-Japanese relations were John Xántus, Count Eugene Zichy, Count Peter Vay, Count Adalbert Széchenyi, Anthony Velics, Gabriel Bálint. The *Atlas to the History of the Cartography of the Japanese Isles* of Count Paul Teleki appeared as early as 1909 and is a good scientific sketch of the geography of Japan. According to a fine Japanese document the wine of Eger made a hit at the World Exhibition of Osaka in 1903. The painter Julius Tornyai who portrayed Marquess Okuma, was presented by him with an ancient painting representing the famous scenes of the thousand-year old Genji Monogatori. The collection of Desiderius Bozóky's souvenirs is very interesting: among them we see an invitation-card to a summer-party held at the Imperial Court. The image of the Emperor Meiji is a very interesting work of carving; it was sent to the Exhibition by a Hungarian aristocrat."

"A place of prominence was assigned at the Exhibition to the Japanese souvenirs of the Hungarian prisoners-of-war in Siberia. Very touching is the address of the Japanese officer Nobuo Tanaka delivered to the homeward-bound Hungarian prisoners-of-war on the dissolution of the camp of prisoners at Nicholsk Ussurisk. His address, put down in Japanese and Hungarian, was on view in the Exhibition. The Liszt-evening of the Hungarian prisoners-of-war, and the performance at the prisoners' theatre of Chabarovsk of the musical comedy „Csárdáskirálynő“, achieved great success among the Hungarian prisoners and the Japanese soldiers as well. A great many documents and photographs testify to this particular appreciation. Interesting are the journal of the prisoners-of-war, the artistically finished books of the Siberian prisoners-of-war, the invitation-cards to theatrical performances, and the letters of Japanese officers."

"The Turanian Society exhibited its own Japanese objects in a separate case. The interesting collection of the Hungarian Red Cross Association includes objects presented and letters sent by the Japanese Red Cross Association: among them particularly touching is a letter in Hungarian of the pupils of the Tatsuno High School for Girls, District of Ibo hyogo, to our Red Cross Association. The children belonging to the Japanese Red Cross Association sent plenty of handicraft, dolls, and objects of industrial art to express their affection for their Hungarian sisters."

"The Hungarian boy-scouts and esperantists — mostly young pupils — demonstrated by an interesting and beautiful collection how many connections they were able to establish with their Japanese comrades. The bust and the portrait of Juichiro Imaoka,

the Hungarophile Japanese who became well-known in Hungary, the plaster-copy of the bust of Alexander Csoma de Kőrös the original of which was sent to Japan by the Hungarian Oriental Society on the occasion of the Csoma-festivals at Tokyo, the souvenirs of Kunitoshi Hirano, our Japanese friend who visited Hungary, are demonstrative of the recently established Hungaro-Japanese relations. To the same category belong also the collections of those who visited Japan not long ago, among them the material of John Kovrig, the contributor of our journal, which is interesting for the reason that he was the only journalist from the continent of Europe to be at the front during the Sino-Japanese campaign in 1933. The documents and photographs bearing on the foundation of Baron Takaharu Mitsui, and the photographs of the Japanese students who took part in the Students' Olympic Games are in the freshest material of the Exhibition. On a photograph taken at the Students' Congress in 1930 we see Edmund Mikecz, chief of the press department in the Prime Minister's Residence, the Hungarian president of the Congress, conversing with the Japanese delegate."

„The Exhibition was shown to the journalists on Friday when the guests enthusiastically fêted Dr. István Mezey, the establisher of the Hungarian Nippon Society. Besides the gold medal of the Siberian prisoners-of-war and the Japanese officers this festival was a modest reward of his work."

A Gala Performance in the National Theatre.

On the occasion of the Hungaro-Japanese festivals the National Theatre gave a gala performance of the successful Japanese play of Nicholas Kállay „The Treasure of the Ronins“. Coloman Darányi, Minister of Agriculture, represented the sick Prime Minister Julius Gömbös at the performance.

The eminent Hungarian playwright has produced an ancient Japanese legend full of dramatic complications and descriptive of the thrilling struggle of great and eternal human passions.

The contents of the play are as follows.

There lived in Yeddo at the beginning of the 18th century the Daimio Naganori Asono with his beautiful, young wife, the Princess Kaoyo. They would have been happy in their great, mutual love, had the gentle and humble-minded princess not been afflicted by a mysterious grief. His husband, the young prince, was a poet, mild and kind but inaccessible, who lived in the poets' misty and cold world of times immemorial, and his exalted mind, shut up and

solitary, conversed with the Spirits of the Past. In vain did his loving wife languish after tenderness, the dreamy look of her husband nipped her desire in the bud. Her love took the form of distant adoration, nay, of religious admiration, and secret desires crept into her heart: desires born dumb and obedient since a Japanese woman can not deceive her husband even in her mind. Only silent joy filled her heart on catching sight of Yuranosuke, her husband's half-brother and favourite knight. Yuranosuke looked exactly like Prince Naganori Asano but their minds were quite different. Yuranosuke was the ideal of the Japanese soldier and hero: strength, simplicity, and straightforwardness characterised him, which qualities were missing in Prince Naganori and after which the Princess Kaoyo longed in vain by his side. She was, therefore, glad and smiled whenever she saw Yuranosuke; this smile was Yuranosuke's secret treasure than which the Princess Kaoyo never gave more and never longed for more.

But Fate became envious of her happiness. Frightful emotions fermented gradually in Yuranosuke's heart which stirred him up against his lord. Rather than attempt to ruin him he resolved on exiling himself for ever, and one morning he started for the fortress of Enya. In vain did the Princess Kaoyo attempt to detain him: Yuranosuke did not yield to her although they would need him because the Kira, Prince Moronao, the master of ceremonies of the Shogun, cast his eyes on the Princess Kaoyo. While Prince Naganori was at the Shogun's palace, he went to see the Princess and offered her treasures for her love. The Princess indignantly repudiating him, the Kira breathed vengeance. He kept offending the Prince at the Shogun's palace and reviling to him the Princess Kaoyo on account of her alleged love with Yuranosuke, till Prince Naganori losing his self-control drew his sword on the sacred place. Condemned to death by the Shogun, the Prince prepared himself for the *harakiri*. Yuranosuke, however, recalled by a special messenger of the Princess Kaoyo, took advantage of his striking resemblance to his lord and sacrificed himself for him, bequeathing to Prince Naganori to take vengeance for him.

Prince Naganori, obedient to the last will of the dead, took the vengeance upon himself and, assuming the part of Yuranosuke, took on his garments and manners. The knights of Prince Naganori, the *samurais*, became abandoned: they could choose another lord, but Japanese honour commands faithfulness, and faithfulness commands vengeance. As long as vengeance could be taken, however, they were vagabonds and outcasts, *ronins*. Had they taken vengeance, death

would have awaited them too, because they infringed on the written law: they were, however, allowed to commit suicide, and their deed would make them the heroes of honour. Unaware of the change of persons the ronins elected Yuranosuke their leader. Only the Princess Kaoyo suspected something inexplicable: her sentiments, however, could not be confirmed since she knew that her husband was dead: his head having been taken by the messengers of the Shogun. The supposed Yuranosuke took her to Kamakura, the Holy City, and lodged her in a convent pending the act of revenge.

II. The Kira withdrew to his inaccessible fortress from before Yuranosuke and the ronins. He stationed a great many soldiers in the fortress and did not leave it for months. Seeing that nothing can be done by force, Prince Naganori, in disguise, attempted to gain admittance to the fortress but failed. Under the ramparts of the fortress he came across the dying Kampei who had accompanied the Prince to the Shogun's palace but, failing to help the latter, was cast out of the ronins. He related that he had enlisted among the soldiers of the Kira on purpose to spy out his fortress but, being discovered, he was thrown down the rampart. He, however, learned that the Kira was a miser who would dismiss his expensive bodyguard, did he feel in safety, and then the vengeance would be possible. Prince Naganori readily pardoned Kampei who died blissfully.

Prince Naganori made his faithful attendant and the oldest ronin who alone knew his secret, promised not to protect him, should anything befall the Prince or should the latter commit any abject act and not to divulge that he suspects anything unless the Prince should tear to pieces the paper containing the oath of the ronins. Should this, however, happen he ought to call the ronins to act immediately.

From this moment on Naganori-Yuranosuke was changed. He frequented the ill-famed tea-houses of Osaka and Kyoto, revelled with notorious girls, was always drunken, and squandered the money collected by the ronins for the tombstone of Prince Naganori. The infamous behaviour of Naganori-Yuranosuke was soon known throughout Nippon, and the ronins already had designs upon his life but were prevented by the Princess Kaoyo and the admonition of Mototochi. Of course, the Kira, too, came to know of Naganori's revelries and his abandoning the vengeance. Actually dismissing most of his bodyguards, the Kira ventured to come out of his fortress and, unable to curb his passion, he wished to get the Princess Kaoyo at any costs. Knowing that she used to pray at the statue of Buddha,

he resolved upon abducting her from that place. Naganori was, however, informed of the Kira's intention and visited the Princess Kaoyo to forewarn her. At their meeting he could not resist putting her to the test. The Princess Kaoyo grew suspicious of Naganori's behaviour which was entirely different from the character of Yuranosuke, and the sentiment gained upon her that Yuranosuke was identical with Prince Naganori. When she confessed him that she had a child born to her in the convent, he was discomfited for a moment, not sufficiently, however, to make the Princess perceive the change of persons and understand his mysterious behaviour. She, therefore, made bold and pretended her child to be of Yuranosuke. Prince Naganori gave credit to her, and the suspicion of the Princess Kaoyo became confirmed because she knew best that Yuranosuke never thought indecently of her. But she left his misbelief untouched in order to induce him to abandon his revelries and wreak his vengeance. Prince Naganori, afflicted with his delusion, durst not give himself away lest he should break his oath and risk his plan. He, therefore, kept silence and went back to the tea-house of Kyoto.

The Kira, desirous of feeling sure that the gossips about Yuranosuke were true, sent his confidant, Bannai, to Kyoto. Should the gossips prove true, he planned to get the Princess Kaoyo with the help of Yuranosuke because it was only Yuranosuke whose advice was taken by the Princess Kaoyo. Bannai verified the gossips and even prevailed upon Prince Naganori to help the Kira.

III. Prince Naganori, accordingly, decoyed the Princess Kaoyo out of her shelter and took her to the Kira's fortress. The malignant Moronao set up to her the alternative of dying or surrendering herself to him. She was, however, allowed to wait until the day of the blossoming of the cherry-trees. With the resolution of a jealous husband Prince Naganori doomed his wife to death whom he supposed had cheated him with Yuranosuke. He also accepted the executioner's office that, after executing the Princess Kaoyo, he might put also the Kira to death with the same sword. Yuranosuke wished to show himself up to the Princess Kaoyo who confessed him that she knew the secret of Prince Naganori, thus also giving proof of her innocence. Prince Naganori was happy but could not rejoice because the fatal day was approaching. He set up a prayer for storm that the fatal day should be postponed. The Good Spirits gave hearing to his supplication: a violent storm sprang up and nipped the cherry-blossoms. During the storm the ronins assailed the unwatched fortress, and, being informed by Mototochi, joined

Prince Naganori who killed the Kira in a duel. Thus the vengeance was taken at last. But the lot of the ronins was cast because in terms of the law if they had performed a heroic deed they were to die, even if they should be the victims of honour. The messenger of the Emperor brought their death sentence: only one of them was to be pardoned that the fire on their grave might be raked. The ronins chose Yuranosuke to remain alive, and the Princess Kaoyo happy at her husband remaining alive. Her inspiration which had so far encouraged her husband changed into apprehension. She wanted to live and be happy. Prince Naganori, however, refused the pardon, and offered the oldest of the ronins. Mototochi, for pardon in his stead because Mototochi was old enough to resign the heroic death. As Prince Naganori, he could not deprive Yuranosuke of the glory which the latter would obtain from posterity for observing the sacred law of honour. He evaded the law since another person died in his stead. As Yuranosuke, he could live no longer, as Prince Naganori, he had already been dead. The laws of Nippon are sacred; thus, offering his wife and his child to the good graces of the Emperor and his legate, he died together with his 46 fellows.

The story of the 47 ronins is one of the most sublime instances of Japanese self-sacrifice. Many people wondered how a Hungarian playwright came to the idea of writing on this altogether strange subject. The answer was given by the author, Nicholas Kállay, as follows:

„I have been convinced for a long time that theatres have to look for something new in subject, tone, tint, and effects. I tried to find such new topics in the folklore of the great foreign nations, and thus my attention was arrested by the story of the ronins.”

The play, an apotheosis of Japanese honour, justly fitted into the festivals of Hungaro-Japanese friendship.

Professor K. Yoshikawa at the Microphone.

The Hungarian Broadcasting Company also took its share in the Hungaro-Japanese festivals. After the gala performance of the National Theatre our Japanese guests went to the house of the Hungarian Broadcasting Company. After the announcer pointing to the significance of Hungaro-Japanese friendship Mr. E. Habán, committeeman of the Hungarian Nippon Society, greeted in Japanese Professor K. Yoshikawa who in a warm address expounded the great importance of Hungaro-Japanese relations.

A Japanese Wreath on the Monument of the Unknown Warrior.

On May 17, at 10 o'clock a. m., the commemorators gathered at the Monument of the Unknown Warrior. There were present our Japanese guests headed by Mr. Tsutomu Suwa, chargé d'affaires of Japan at Vienna, and the whole staff of the Hungarian Nippon Society headed by Mr. A. Simonyi-Semadam, former Prime Minister. Mounted policemen, boy-scouts, and a select body of ex-servicemen were on guard. After the „Kimigayo“ performed by the orchestra of the City of Budapest Mr. Tsutomu Suwa, the chargé d'affaires of Japan, bowing to the Monument, laid a large laurel wreath on it. After the performance of the Hungarian national anthem Mr. A. Baross, member of the House of Representatives and late prisoner-of-war officer, laid the wreath of the Hungarian Nippon Society on the monument with the following address:

„Having the distinction to appear before this monument and lay the wreath on it both of the Hungarian Nippon Society and of the late Hungarian prisoners-of-war in the Far East, let us in imagination fly to distant parts of the world on the wings of recollection.“

„We are an Oriental people, and, going back in imagination to the East, we also do honour to the great people of the Far East for we seek for our brothers in the heroes of the great Japanese nation. We sincerely thank them for their helping us in the summer of 1919 out of the jumble into which we, Hungarian prisoners-of-war, had got, and their securing us a more humane milieu, which revived the sentiment of brotherhood in us. The mutual sympathies dormant in the Japanese and the Hungarian minds, have also given rise to the homage we are doing here for the sake of our national honour.“

„We are doing homage to the great nation which in her venerable and magnificent self-consciousness shows us the way in our future struggles.“

„We left Japan on board the steamer „Shunko Maru“. Far away on the Indian Ocean a little Japanese cabin-boy, scouring the deck, broke his leg. The surgeon examined his leg and put it in a splint. He had piercing aches, but when a fellow of him placed a cherry-blossom by the side of his bed, the little cabin-boy calmed down. The flower of the Japanese nation made him smile and gave him comfort. Nippon watched by his side!“

„Acquainted with the poetic sublimity of her national ethics we greet the Japanese nation and her representatives.“

After the address of Mr. A. Baross the orchestra played Japanese and Hungarian marches, and the troops present marched off in state procession in front of the notabilities.

The Solemn Meeting of the Hungarian Nippon Society at the Academy of Science.

The most salient event of the Hungaro-Japanese festivals was the solemn meeting of the Hungarian Nippon Society at the hall of the Hungarian Academy of Science. The hall bedecked with sub-tropical plants was overcrowded with public, among whom were the representatives of the Hungarian government, the City of Budapest and other public authorities, and many prominent leaders of the Hungarian social, scientific, and artistic life.

After the Choral Society of the Ganz Works guided by Professor F. Koncz had performed the Hungarian Credo, A. Simonyi-Semadam, former Prime Minister and co-President of the Society, delivered an impressive presidential address. Then Mr. Tsutomu Suwa, chargé d'affaires of Japan at Vienna, conveyed the greetings of the Japanese government to the Society, and remembered the good services done by it for promoting Hungaro-Japanese cultural and economic connections. J. de Somogyi, Secretary of the Society, then read aloud the greetings and telegrammes received on the anniversary, first of all the greeting from abroad of the Archduke Joseph Francis, President of the Society who on account of urgent affairs could not be in Hungary at that time. After a short lecture on the history of the Society the chorus performed the „Hungarian Easter“ by Würtzler and M. Kiss and the „Hungarian Echo“ by Környey and T. Falu. Then Professor Kanemitsu Yoshikawa of the Sensho University lectured on Japanese ethics.

He expounded that the modern Japanese can only be understood by studying the history of Nippon and the development of Japanese popular mind. Japan has been influenced by three different civilisations: the Chinese, the Indian (or Buddhist), and the European. The Japanese only adopted such elements of foreign civilisations as they could assimilate. Thus, from China the teaching of Kung Tze was taken over to some extent only, such is e. g. the Chinese tenet that contentment and self-restraint are no sacrifices at all. The renaissance of Japanese feudalism was due to Buddhism. The most characteristic expression of Japanese chivalry is the *harakiri*, which is

HUNGARO-JAPANESE FESTIVALS AT BUDAPEST

no suicide but symbolises the moral value of honour and dutifulness which the Japanese estimate above their own lives.

After Professor K. Yoshikawa's interesting lecture the solemn meeting ended with singing off the Hungarian national anthem and the „Kimigayo“.

Social Gatherings.

The Hungaro-Japanese festivals gave rise to some social gatherings. The solemn meeting of the Society was followed by a magnificent reception given by E. Hollós, Honorary Consul of Japan, and Mrs. Hollós. At the same night the Club of Hungarian Authors and Journalists *Patria* gave a dinner at which the author and the performers of „The Treasure of Ronins“ were also present. On May 18, J. de Somogyi, Secretary of the Society, received the Japanese guests and the staff of the Society in the Francis Hopp Museum of Eastern Asiatic Arts; then the guests visited the International Fair of Budapest. On the same day Mr. Valentine Hóman, Minister of Public Instruction, gave a luncheon on the occasion of the jubilee of the Society: there were present the Japanese guests, the leaders of the Hungarian Nippon Society, the Secretaries of State Professor C. Szily and A. Tasnádi Nagy, Count Stephen Zichy, director of the Hungarian Historical Museum, Ch. Jalsoviczky, head of department, Baron Lewis Villani, councillor of legation, the councillors Professor F. Olay and A. Molnár, Secretary I. Nagy, N. Kállay, editor of the „Nemzeti Ujság“, and Professor A. Németh, Director of the National Theater.

On the invitation of the City and the University of Debrecen the Japanese guests also visited Debrecen where at the solemn meeting of the University after the address of Professor Ch. Erdős Professor K. Yoshikawa expounded the significance of Hungaro-Japanese cooperation.

The festivals of the Hungarian Nippon Society in May, 1936, will ever remain memorable in the history of Hungaro-Japanese friendly relations. The interest which Hungarian society took in the festivals testifies that the idea of the Hungaro-Japanese intellectual cooperation has met with a general understanding throughout Hungary.

ÚJABB ALAKULÁSOK A KÖZEL KELETEN*

AZ ÁZSIAI SZANDZSÁK-KÉRDÉS BONYODALMAI.

Alig ültek el a palesztinai zavargások, alig csendesedtek el az egyiptomi forrongások hullámai és simultak el az iraki események, máris újabb bonyodalmak vannak kialakulóban a közel Keleten. Egy vitás ügy erjed Ázsiának abban a részében, melyet délen és délkeleten Szíria, illetve Libanon, északon Törökország, nyugaton a Földközi-tenger határol és melynek tiszta török fajú lakossága 300.000-re rúg.

Két, az utóbbi időben igen barátságos viszonyban élő hatalom került szembe egymással, melyek közül az egyik, Törökország nagy nemzeti ügyének tekinti a vitás kérdést, míg a másik, Franciaország abban csak közvetve érdekelt. Az ellentét eleinte a diplomáciai tárgyalások szenvedélymentes légkörében keresett kiegyenlítést, utóbb azonban már ugyancsak veszedelmes következményekkel fenyeget. *Az Alexandrette-Antiochia szandzsák hovatartozandóságának kérdése* az, mely ez év október hava óta élénken foglalkoztatja a török és francia diplomáciai köröket. Miután a két kormány diplomáciai úton nem tudott mindkét félre kielégítő megoldást találni, a francia kormány november végén közölte Ankarával, hogy a szandzsák vitás ügyét a Népszövetség döntésére bízza, mely — párizsi felhivatalos jelentés szerint — a januári ülészak folyamán fogja azt tárgyalni.

Noha Törökország jobban szeretne volna a vele szemben barátságos Franciaországgal felmerült vitás ügyet a Népszövetségen kívül elintézni, nem marad más hátra, mint a genfi döntést bevárnia, abban bizakodva, hogy jogi és ethnikai érvekkel alaposan alátámasztott álláspontját sikerülni fog mégis elfogadtatnia. Érdekes, hogy míg a lausanne-i békeszerződésnek a Dardanella-kérdésre vonatkozó módosítása — Franciaország nagy meglegedésére — nem a genfi fórumon, hanem a külön e célból összehívott montreux-i értekezleten került elintézésre, addig most éppen a Quai d'Orsay viszi a szandzsák-kérdést a Népszövetség elé.

* A Kelet problémái az utóbbi hónapok óta annyira szorosan kapcsolódnak egymásba, hogy a távol Kelet eseményeit csak úgy tudjuk saját mivoltunkban megérteni, ha a mindenkori helyzetnek megfelelően a *közel Kelet eseményei ismertetésére is megnyitjuk hasábjainkat.* (Szerk.)

A szandzsák-kérdés ez év október havában vált akuttá, amikor a francia kormány közzétette a Szíriával kötött szerződésének szövegét, tekintve, hogy a Népszövetségtől e terület kormányzására kapott mandátumáról lemondani készül, viszont magának az új, független állammal szemben bizonyos különleges jogokat óhajt biztosítani arra az időre, mikor a mandátum tényleg már megszűnt, ami öt év múlva fog bekövetkezni. A közzétett szerződésből kitűnik, hogy Franciaország a független Szíriára ruházza azokat a jogokat, melyeket a mandátum alapján Szíria, Libanon és Alexandrette-Antiochia szandzsák fölött gyakorolt. Amde Törökország 1921 október 20-án Ankarában szerződést kötött Franciaországgal, mely a túlnyomóan török lakosságú szandzsáknak bizonyosfokú függetlenséget biztosított, míg a Franciaország és Szíria között létrejött új megállapodás szerint Franciaország egyoldalúan Szíriát teszi meg maga helyett szerződő félnek, amit Törökország nem fogad el, mert Franciaország mandátumának megszűntére teljes akciószabadságot akar nyerni a szandzsák sorsa tekintetében, *amennyiben Párizs nem ismeri el a szandzsák függetlenségét.*

Mielőtt a két szembenálló fél álláspontját ismertetnénk, vissza kell mennünk a népszövetségi mandátumot megelőző korszakba. A nagy kemalista szabadságharc kezdetekor a volt ottomán birodalomnak azt a részét, mely az új Szíriát, Libanont és az alexandrette-antiochiai szandzsákot foglalja magában, a francia csapatok tartották megszállás alatt. Ismeretes, hogy az antant-államok közül Franciaország volt az első, mely sietett az ellenállhatatlanul előretörő nemzeti mozgalom vezéreivel kedvezőbb politikai légkört teremteni, mert az előrelátó francia külpolitika leszámította azt a hatalmas értéket, melyet a nacionalista Új-Törökország megszületése jelent. Ennek a francia részről történt közeledésnek az eredménye volt az 1921 október 20-án, Ankarában kötött szerződés is, melyet a francia kormány teljhatalmú kiküldöttje, Franklin-Bouillon és török részről Juszuf Kemál írtak alá. Ez a szerződés, mely az új határvonalat állapítja meg a francia csapatok által megszállott terület és a török impérium alatt maradt anatóliai országrész között, megállapodást tartalmaz Alexandrette és Antiochia vidékének különleges kormányzására vonatkozólag. Erről a földterületről Rütetü Aras török külügyminiszter a török nemzetgyűlés ez év november 28-i ülésén tartott expozéjában a következőket mondotta:

„E török területen van az egyetlen fontos földközítengeri kikötő, mely Európa és a közel kelet jelentős része közötti terület forgalmának lebonyolítására szolgál. E terület áll egyrésről egy nagyobb földdarabból, mely Észak-Perzsia (Irán) déli részén kez-

dődik és mely a Van-tó medencéjével Törökországba torkollik, továbbá a Diarbekir-től (Törökország) délre fekvő vidékből, azután egy kisebb földterületből, mely Iraktól és Szíriától északra terül el.“

Az ankarai francia-török megállapodás szerint az alexandrette-i szandzsák közigazgatása különbözik Szíriáétól, melynek lakossága túlnyomóan arab. A szandzsák törökfajú lakosságának saját kultúrájának fejlesztése érdekében minden könnyítést lehetővé tesz a megállapodás. A török nyelv hivatalos jellegűvé nyilváníttatik (7. fejezet). Az aláírási jegyzőkönyv különféle kedvezményeket nyújt úgy a török honosoknak, mint azok javainak Alexandrette kikötőjében. Ugyancsak nagyban elősegíti Törökországnak odairányuló kereskedelmi forgalmát is.

A megállapodás 7. fejezetét az aláírás napján kelt Franklin Bouillon-féle kísérőlevél részletesen magyarázza. E szerint a szandzsák különleges közigazgatása abban áll, hogy „a túlnyomóan török lakosságú területeket általában törökfajú tisztviselők igazgatják. Iskolák fognak létesülni, melyek a török kultúra fejlesztése érdekében mindenféle kedvezményben részesülnek“.

A török kormány az ankarai megállapodás alapján úgy találja, hogy ha Franciaország, mely mandátumáról lemondott, Szíriával szerződést kötött és az ugyancsak mandátuma alatt levő Libanonnal hasonló szerződés kötésére jelenleg tárgyalásokat folytat, úgy Alexandrette és Antiochia lakosságának delegációjával is analóg megállapodást kellene létesítenie, ami végeredményében azt jelenti, hogy a szandzsáknak függetlenséget kellene adni.

A török kormánynak ez év október 9-én kelt ezirányú jegyzékére a francia kormány november 10-én azt a választ adta, hogy a kívánságnak eleget nem tehet, mert

1. már az 1919 június 28-i népszövetségi egyezmény 22. szakasza felállította a mandátumok elvét;

2. Franciaország mandátumát Szíriára 1920 április 25-én kapta meg;

3. 1921 október 20-án a francia kormány már mint a Népszövetség mandatáriusa írta alá az ankarai megállapodást Szíria nevében és számlájára;

4. az 1922 július 24-én kelt mandátumszöveg pontosan meghatározza a mandatárius hatalom kötelezettségeit és hatáskörét. Ebben bennfoglaltatik egyrészt az a misszió, melynek célja a névszerint megjelölt Szíriának és Libanonnak független államokká való fejlesztése, másrészt az az ajánlás is, hogy a helyi autonómiák kialakulása a lehetőség szerint előmozdítandó;

5. az 1921. évben Ankarában kötött megállapodás határozmányai a szandzsákra vonatkozólag pontosan bennefoglaltatnak a mandátum szövegében;

6. a török kormány által kívánt francia-török szerződés, mely Franciaországnak Szíriával és Libanonnal kötött szerződésével analóg lenne, azt jelentené, hogy a francia kormány e két állam rovására egy harmadik államot kreálna, ami Szíria feldarabolását jelentené, már pedig a mandatárius hatalom éppen Szíria állami létének biztosítására nyert megbízatást;

7. az 1921. évi ankarai szerződés 7. szakasza csupán a közigazgatás tekintetében részesíti a szandzsákat különleges elbánásban, de politikai vonatkozásban szó sincs a megállapodásban oly ígéret-ről, mely a közigazgatási önkormányzat, a nyelvi és kulturális engedmények kereteit túlléphetné.

A török kormány a fent összefoglalt francia ellenvetésekre terjedelmes jegyzékben válaszolt, melyet párizsi nagykövete november 17-én nyújtott át a Quai d'Orsay-n. Ebben az ankarai kormány pontról-pontra igyekszik a francia jegyzék érveit megdönteni. Kifejti, hogy

a) a népszövetségi egyezményt magában foglaló versaillesi békeszerződés megkötésének időpontjában Szíria katonai megszállás állapotában volt és így a most vitatott probléma szempontjából semmi jogkövetkezsménnyel nem bír;

b) az 1920 április 25-én San-Remóban kötött egyezmény Franciaországnak adott mandátumot „Szíriá“-ra, Angliának pedig Mezopotámiára és Palesztinára. Amde az ezen egyezményben megjelölt „Szíria“ kifejezés kizárólag földrajzi és egyáltalán nem pontos meghatározás volt, mert hiszen ez időben a Törökországból elválasztandó területek jogilag még ismeretlenek voltak;

c) az 1921 október 20-án Ankarában kötött megállapodás azt célozta, hogy véget vessen a hadiállapotnak és hogy megállapítsa azt a vonalat, melyből északra a török, délre pedig a francia csapatok vonulnak vissza. 1921. évben Szíria állam néven semmiféle politikai alakulat nem volt a Törökországtól elszakított levantei területen és így Törökország semmiképen sem tárgyalhatott ilyen politikai formáció közvetlen vagy közvetett, delegátusaival. Ellenben tárgyalt Franciaországgal és a létrejött ankarai megállapodással, továbbá — véglegesen és jogilag — a később kötött lausannei szerződéssel lemondott az ezen okiratokban megállapított határvonaltól délre fekvő területnek egy részéről. A lausannei szerződés 16. szakasza hangsúlyozza, hogy Törökország az átengedett területek feletti

felségjogairól kizárólag az érdekeltek javára mond le. Mihelyt tehát Franciaország megszünteti Szíriában fennhatóságát, úgy ezeket a jogokat csakis Alexandrette-Antiochia szandzsák török lakossága örökölheti, mely a francia fennhatóság alatt önkormányzati jogokat gyakorolt;

d) az a tény, hogy a Népszövetség tanácsának 1922 július 24-én hozott határozatával megállapított mandátum-okirat nem említi fel külön a szandzsákot, nem hatálytalaníthatja az ankarai megállapodás érvényét és a lausannei szerződésnek a szandzsákra vonatkozó részét, mert későbbben hozott határozat — még ha oly előkelő testülettől is ered, mint amilyen a Népszövetség — előbb kötött nemzetközi megállapodást nem semmisíthet meg. Ha ez lehetséges volna, úgy Törökország joggal bonthatná fel az ankarai és lausannei szerződés valamennyi határozmányát;

e) Lausanneban nem is volt vita tárgya az ankarai megállapodás. Ellenkezőleg: külön jegyzékváltással ez megerősítést nyert. Már pedig az ankarai megállapodás aláírási jegyzőkönyve tartalmazza Törökország kívánságát a szandzsák lakossága részére engedélyezendő török zászló használatára vonatkozólag, s ennek ki-
eszközlését a párizsi kormánynál, a francia teljhatalmú megbízott ezen okiratban meg is ígérte. Sem Lausanneban sem később nem tett elienvetést a francia kormány a török zászló használata ellen;

f) a mandátum-szöveg és az 1930. évi Szervezeti Szabályzat Törökország közreműködése és tudta nélkül fogadtatott el és azok határozmányai nem fordíthatók oly diplomáciai okiratok ellen, melyek a francia és a török kormányok aláírásával vannak ellátva;

g) a francia álláspont szerint az Ankarában 1921-ben kötött megállapodás tekintetében Franciaország, mint mandatárius hatalom, Szíria nevében járt el. Ez időben azonban Törökország nem ismerte még a mandátumot és így az ebből folyó jogokat sem, másrészről pedig nem ismert oly politikai formációt, melynek neve Szíria volt. *Nem a Szíriának nevezett állam keretében létesült önkormányzatról volt szó, hanem a francia fennhatóság alatt alakult oly autonómiáról, melynek — éppen úgy, mint Szíriának vagy más hasonló alakulatnak — végső rendeltetése a teljes függetlenség volt;*

h) Franciaország mint Törökországgal szemben kötelezett szerződő fél szerződésbeli jogát nem „zsírálhatja“, mint valami csekket. De ezenfelül a szandzsák nem volt soha Franciaország integráns része és így már ezért sem lehet bekebelezni Szíriába oly kötelezettség vállalásával, melynek semmiféle jogalapja nincs.

A török kormány tehát arra az álláspontra helyezkedik, hogy a szandzsák nem részesülhet hátrányosabb elbánásban, mint Szíria

és Libanon. Ha ezek teljes függetlensége öt év múlva ténnyé lesz, akkor Alexandrette-Antiochia szandzsáknak is független államterületté kell válnia. Minthogy a francia kormány az Ankarában még 1921-ben kötött megállapodás határozményaival szemben az 1922. évi mandátum-szövegre és az 1930. évi Szervezeti Szabályzatra hivatkozik, *a török kormány ezt a tényt olybá veszi, hogy Franciaország nyíltan megtagadja Törökországgal szemben vállalt korábbi kötelezettségét és ha Quai d'Orsay ezen álláspontja mellett kitart, úgy Törökország sem tartja magára nézve kötelezőnek az összes szerződések határozmányait.* Ebben az esetben sor kerülhetne a török kormány szerint arra, hogy Szíriával a közös határ megállapítása tekintetében tárgyalást kezdjen.

A most összefoglalt két ellentétes álláspont összeegyeztetése céljából hosszú diplomáciai tárgyalás volt a közelmúltban Ankara és Párizs között — minden eredmény nélkül. Mint fentebb említettük, a francia kormány, mint a Népszövetség mandatárius hatalma most a genfi fórum elé viszi a vitás ügyet;* ennek elintézése azonban nem igen fog simán menni. Törökország jogi érvelése helytállónak látszik, de Franciaországot politikai szempontok vezetik, mikor vonakodik Ankara kívánságát teljesíteni. Azt hiszi ugyanis, hogy a független szandzsák török fajú lakossága gyengíthetné azt a befolyást, melyet Párizs mandátumának lejártá után biztosítani akar magának Ázsia e részében. Így hát a Népszövetségben nem jogi, hanem hatalmi tényezők fogják a szandzsák-kérdést eldönteni.

A helyzet ma eléggé feszült a szandzsákban. Az ottani török lakosság zajos tüntetéseket rendez függetlensége mellett és december első napjaiban a zavargásoknak néhány halottja és sok sebesültje is volt már. Közben az illetékes francia körök a sajtóban is polemizálnak a török állásponttal, de érvelésükkel szembeszáll a török sajtó. Ha a Quai d'Orsay-n ma azt állítják, hogy a török kívánság a szandzsákot illetőleg már azért sem jogos, mert annak tiszta török lakossága az össznépesség 38 százaléka, erre joggal felelhetik török részről, hogy még ha ez így is van 1936-ban, akkor is csak az 1921-ben megállapított helyzet az egyedül irányadó.

Az elkövetkezendő hónapokban a szandzsák kérdése sokat fog még hallatni magáról.

Breyer Jenő.

* A Népszövetség tanácsának december 10-re összehívott ülésének előestéjén a török kormány is a genfi fórumhoz fordult, hogy a szandzsák-ügy még a decemberi ülés napirendjére tűzessék.

JAPÁN KÖZOKTATÁSÜGYE

(Befejezés.)

IV.

Felsőoktatás.

A japáni reformkorszak előtt a mai értelemben vett egyetemi szervezet még nem volt. Legfeljebb a szamurái ifjak kiképzésére szolgáló úgynevezett nemesi iskolát sorolhatjuk a felsőbbfokú iskola-fajták közé, ahol a császári udvar leendő főtisztviselőinek magasabbfokú kiképzése folyt. Volt ugyan holland tudósok által szervezett úgynevezett orvosiskola is, — egyes kórházak mellett, pl. Nagasaki-ban, vagy Osakában, — amely azonban nem európai értelemben vett orvosokat, hanem inkább a régi katonai tábori sebészeink, az úgynevezett felcserekhez hasonló gyógyítómesterek képzésére szolgált.

Az első korszerű egyetemet 1877-ben alapították Tokyóban.¹ Jelenleg hét fakultása van, úgymint: jogi, orvosi, természettudományi, bölcsészettudományi, mezőgazdasági, közgazdasági és műszaki. Ennek a „császári“ egyetemnek a mintájára rövideken újabb és újabb egyetemeket szerveztek. A legtöbb azonban nem úgynevezett teljes egyetem, mert a kiadott császári rendelet megengedi, hogy valamely csupán egy, vagy két fakultásból álló eredetileg „szakfőiskola“ is császári engedéllyel az egyetem nevet viselhesse. Mivel nemcsak az állam alapíthat egyetemeket, amelyek részben a császári egyetem nevét viselik (ilyen jelenleg nyolc van), hanem a törvényhatóságok, tehát tartományok és városok, de magánosok is, a számuk a háborút közvetlenül megelőző időtől kezdve meglehetősen megnőtt, mert míg a világháború előtt csak négy, most 47 egyeteme van Japánnak.²

A magánegyetemek, mint úgynevezett *alapítványi egyetemek* állhatnak fent, amennyiben az egyetem nyilvánossági jogának elismeréséhez szükséges, hogy fakultásonként 500.000 yen, tehát félmillió pengő értékű alapítvány tétessék le.

Az egyetemre való felvétel vagy a rendes középiskola eredményes befejezését igazoló bizonyítvány birtokában lehetséges, vagy

¹ A kínai-japáni háború után alapították Kiotóban a második, majd az orosz-japáni háború után Fukuokában, illetve Sendaiban a harmadik és negyedik egyetemet.

² 1914-ben négy egyetem 9572 hallgatóval, 1921-ben 16 egyetem 21.915 hallgatóval. Császári egyetemek székhelyei az említetteken kívül: Osaka, Sapporo, Keijo (Korea), Taihoku (Formosa).

az úgynevezett „Kotogakko“ (nemzeti kollégium) elvégzése után, amely az egyetemre való felvételt célzó különleges tanmenetével jobban készíti elő a növendékeket az egyetemi felvételi vizsgára, mint a rendes középiskola. Sőt vannak egyetemek, amelyeknek maguknak van előkészítő tanfolyamuk, rendszeren három év, amelynek sikeres elvégzése után azonban csak az anyaegyetemre lehet beiratkozni. Mindenkinek ugyanis, aki az egyetemre beiratkozni kíván, *felvételi vizsgát kell tennie az egyetem tanári kara előtt*. Ez a felvételi vizsga meglehetősen szigorú. Mint láttuk, már a középiskolába, vagy tanítóképzőbe is csak felvételi vizsga árán juthatott be a növendék, a közhivatalba lépni szándékozóknak pedig az egyetem elvégzése után valamely állás elnyeréséért még egy *versenyvizsgát* kell eredménnyel letenniük. A japáni középiskolás diák tehát meglehetősen túl van terhelve munkával, mert a felsőbb évfolyamokban nemcsak a saját tananyagát kell megtanulni, hanem külön kell szorgalmasan előkészülnie az egyetemi felvételi vizsgára is. A nagy háború után különösen nagy számmal történő jelentkezések következtében a vizsgákat még inkább megszigorították, úgyhogy *a jelentkezőknek alig egyharmadát veszik csak fel az egyetemre*. Jellemző erre a szigorúságra, hogy a legutolsó adat szerint a felvételét kérő 64.046 diák közül mindössze 24.898 nyert felvételt, vagyis 40.000-et utasítottak vissza. Természetesen sokan vannak, akik az első sikertelenségtől nem veszítik el kedvüket és újra és újra jelentkeznek a felvételi vizsgára, sokszor éveken át. Tudunk rá példát, hogy volt, aki az érettségi után — évenként egyszer-egyszer próbálkozhatva — csak a tizennegyedik (!) esztendőben jutott be az egyetemre.

A *tanulmányi idő* általában három, az orvosi karon négy esztendő, lényegesen rövidebb tehát, mint nálunk. Előadások tartásán kívül újabban a szemináriális oktatás is mindinkább tért hódít. A tanulmányok sikeres elvégzése után oklevelet nyernek, amely a „*gakushi*“ cím viselésére jogosítja a tulajdonosukat, ami szóról-szóra körülbelül azt jelenti, hogy: a tudományok tanítására képes férfiú.

A legnagyobb akadémia grádus, amelyet az egyetemek adhatnak, — de mindegyik csak a közoktatásügyi miniszter hozzájárulásával, — az úgynevezett „*hakusi*“ cím. Talán a legmegfelelőbb kifejezés a „habilitált doktor“ volna erre a címre. A rendes tanulmányok elvégzése után ugyanis legalább két esztendeig kell még az illető jelöltnek szakkutatással foglalkoznia a karok mellett szervezett és a már végzettek továbbképzésére szolgáló valamelyik intézetben és utána az illetékes karhoz disszertációt benyújtania. Ezt a disszertációt az elfogadástól számított hat hónapon belül ki kell nyomatni.

Amennyiben a „hakusi“ címmel felruházott egyén valamely olyan magatartást tanusítana, amely ezzel a magas tudományos fokozattal össze nem egyeztethető, úgy az egyetemnek, ugyancsak a közoktatásügyi miniszter beleegyezésével, joga van azt vissza is vonni. Ennek a címnek a nagy ritkaságára jellemző, hogy bevezetésétől, 1888-tól 1929-ig mindössze 4987-en tudták megszerezni.

A tanítást egyetemi nyilvános rendes és rendkívüli tanárok látják el, akiknek előzetesen a „magasabb állami szolgálat vizsgálóbizottsága“ előtt kell alkalmassági (francia: agrégation) vizsgát tenniük. Az egyetem élén a több évre választott rektor, a fakultások élén a dékánok állanak, akiket a professzorkollégium választ saját kebeléből és a császári s állami egyetemekenél a közoktatásügyi miniszter, a törvényhatósági egyetemekenél a tartományi főnök erősít meg. A mi (német rendszerű) magántanári intézményünk nem ismeretes, de nagy számmal vannak az intézetekben tanársegédek. Az egyetem érdekében kifejtett munkásságot, vagy a tudományok terén elért kitűnő eredményeket az egyetemeknek joguk van, császári hozzájárulással, *tiszteletbeli tanári* címmel jutalmazni. A magánegyetemeknek ugyanaz a jogosítványuk van a végzettség igazolására szolgáló oklevél kiszolgáltatását illetően, mint a császári, vagy állami egyetemeknek. A tanulmányi költségek (tandíj) átlagban havi 10 yent tesznek ki.

A legutolsó statisztikai adatok szerint 1928-ban a császári és az állami egyetemeken és főiskolákon 22.586, a tartományiakon 2665 és a magánfőiskolákon 36.246, *mind összevéve tehát 61.497 egyetemi hallgató volt Japánban*. Közülük ebben az esztendőben oklevelet szerzett összesen 16.784. Számuk azonban folyton növekszik: 1931-ben már 69.606, 1933-ban pedig 70.162 iratkozott be. Az egyetemekre való áramlás Japánban is ugyanazt a nehézséget okozza az akadémiái végzettségüeknél, mint Európában; tudniillik ezek a pályák túltelítetteké váltak és ott is megvan az *állás nélküli diplomások* szomorú és kenyeret követelő mozgalma. Bár a fiatal diplomások elhelyezkedését igyekszik megkönnyíteni az a diákszervezet, *korporáció*, amely a német Burschenschaftok mintájára egybefogja egy-egy egyetem tényleges és volt tagjait.

Az egyetemek még nem nyíltak meg teljes egészükben a *nőhallgatók* előtt, inkább csak, ha lehet ezt a kifejezést használni, megtűrik őket. A XX. század nőinek nagy szorgalma és a felszabadulásért folytatott küzdelme azonban Japánban is eredményeket ér el, úgyhogy már találunk néhány női doktort ott is.

Az egyetemi élet szervezetére nézve vegyük például a *tokyói császári egyetemet*. Ennek, mint fentebb említettük, hét fakultása

van. A jogi karon 34 tanszék van; az orvosi karon 35 a professzorok száma, akik az orvosi és a gyógyszerészi tudományokat adják elő. A műszaki karon külön osztályok vannak: a gépészmérnökök, mérnökök, a hajóépítők, a repülők, az elektromérnökök, az építészek, a vegyészek és a robbanóanyagokkal dolgozó mérnökök, végül a bányászok és kohászok részére, összesen 58 tanszékkal (tehát egyedül ez az „osztály” akkora, mint az egész budapesti műegyetem). A bölcsészeti karon 19 tanfolyam van 41 tanszékkal, amelyek közül a kínai filozófia, az indiai filozófia, a keleti történelem, a szanszkrit irodalom és a kínai irodalom egy-egy tanszékkal szerepel. A természettudományi karnak 41 tanára van, míg a mezőgazdasági fakultáson 42 professzor ad elő, külön osztályban tanítva az általános mezőgazdaságot, a mezőgazdasági vegyészetet, az erdőgazdaságot, az állatorvosi tudományokat és a mezőgazdasági politikát. A mezőgazdasági fakultás két osztályában 17 tanár adja elő a kereskedelmi és gazdaságpolitikai tudományokat. A hallgatóság száma az egyes karok között így oszlott meg: jogász 2174, orvos 633, mérnök 1011, bölcsész 1116, természettudományi szakos 349, mezőgazdász 975, közgazdász 1113.

A hallgatók *életkora*, éppen annak következtében, hogy a felvételi vizsga sokszor kitolja a beiratkozási lehetőséget, igen változó: 18 évtől 41 évig minden évjáratból vannak növendékek.

Az egyetemhez csatlakozó könyvtár állománya 676.336 kötet, amelyből 283.501 a különböző európai nyelven írt könyv, míg a többi japán és kínai nyelvű. Az orvosi fakultáshoz csatlakozó klinikákon és kórházakban az 1928—1929-es években 93.073 új bejáró beteget és 350.944 bejáró régi beteget kezeltek. A kórházi ápoltak száma saját költségükön 180.829, államköltségen 50.753 volt. A bölcsészettudományi karnak külön országos intézete az úgynevezett *Történeti Intézet*, amelynek feladata Japán történelmének kutatása és a vonatkozó kiadványok megjelentetése. Kiadványai közül legnevezetesebb a japán történeti bibliográfia (*Shiryō Soran*) és a régi japán okleveleknek facsimilében való kiadása (*Kokan Shuei*). A füvészeti kert 158.000 m² területen a közönség részére is nyitva áll. A növények száma benne több, mint 3000. A látogatók száma megközelíti az évi 200.000-et. A természettudományi karhoz tartozik egy tengerészeti laboratórium, amely Misaki városában van, gazdag akváriummal ellátva. Nagyjelentőségű ugyanennek a fakultásnak a kezelésében lévő kitűnően felszerelt Földrengéstani Intézet. Az erdészeti karnak a birodalom különböző részeiben tíz kisebb-nagyobb erdőség áll tanítási célokra rendelkezésére. Ugyancsak külön *mintabirtoka* van a mezőgazdasági karnak is a gyakor-

lati oktatás céljaira. Amint látjuk tehát, a tokyói császári egyetem minden szükséges oktatási intézettel kellően el van látva.

Az egyetemeken kívül a felső oktatás körébe vágó intézmények a különleges *szakfőiskolák*, amelyek közül 52 műszaki irányú és 97 a legkülönbözőbb szakirányú főiskola. Így találunk köztük gyógyszerészeti, képzőművészeti, zeneművészeti, meteorológiai főiskolát és főiskolákat a külföldi nyelvek tanítására. Ez utóbbiakban angol, francia, német, orosz, olasz, spanyol, portugál, kínai, mongol, szíami, maláj, hindusztáni és tamil³ nyelvet tanítanak. Azonkívül gyarmati és kereskedelmi ismereteket adnak elő. A képzőművészeti főiskolán történik a középiskolák és a tanítóképző-intézetek rajztanárainak képzése, azonkívül bizonyos mértékben iparművészeti oktatás is folyik, mert az úgynevezett *lakkmunkák* művészetét is itt tanítják. A zeneművészeti főiskolán eddig jóformán csak az európai zenét tanították, a legutóbbi időtől kezdve azonban a régi japán zenének tudományos, illetve művészeti oktatása is folyik; itt képezik ki az úgynevezett No-zenészeket is. (A „No” a japán opera egyik különös fajtája.) A szakfőiskolák között találunk a fentiekén kívül kereskedelmi irányúakat, háziasszonyképző, fogorvosi, könyvelési, gyarmati, (keresztény) teológiai, testnevelési és kézimunka, valamint ápolónő- és védőnőképző főiskolát. Ezekben 1933-ban összesen 95.514 növendék tanult.

A műszaki irányú szakiskolák közül vannak mezőgazdaságiak, kereskedelmiek, tengerészetiak és szűkebb értelemben vett műszaki iskolák, amelyekben ugyancsak mérnökképzés folyik. Ezeknek adatai a következők: a technikai főiskolákon összesen 369 tanár és 141 segédtanár 7680 hallgatót és 2360 végzettet (postgraduáltat, tehát amerikai mintára magát tovább képezni akaró ifjút) oktatott, akik közül mindössze egy nő volt. A tíz gazdasági akadémián 155 tanár és 79 segédtanár 2934 növendéket és 1015 végzettet tanított, akik közül már 73 volt a leány. A 12 állami kereskedelmi főiskolán 204 tanár 6981 diákot és 2041 végzettet oktatott. A két állami tengerészeti iskolának 69 tanára és 1814 növendéke volt.

*

A hazai tanulmányoknak külföldön való kiegészítése céljából a japáni kormány nagy számmal küldi ki külföldre fiatal tudósait, kutatóit, tisztviselőit. 1871-ben hagyta el először a szigetországot két japáni tanár, hogy az amerikai és európai oktatásügyet tanul-

³ Tamilok (tamulok) az indiai dravidák 20 milliónyi külön törzse (főképp Ceylonban); ügyes kereskedők és vállalkozók.

mányozzák. Visszatérésük után, — s itt látszik, hogy ugyanazok a tapasztalatok két embernél milyen más-más elv leszűréséhez vezetnek, — egyikük, *Okubo*, így fogta össze javaslatainak lényegét, illetve célkitűzéseit: „Először is *vezetőket* kell kinevelnünk s a többi azután következik.“ *Kido* viszont így szövegezte meg tervezete motívóját: „*A tömegeket kell megnevelnünk*, mert addig, míg a nép nem kap iskolázást, nem tudja követni vezetőit, vagy ha mégis követi, nem lesz haszon belőle, mert csak a vakok tapogatózásával jutnak előbbre.“

Azóta sok ezer fiatal japáni folytatott állami ösztöndíjjal külföldi tanulmányokat. *Évenként átlagban 150 új ösztöndíjat adnak, körülbelül 1,600.000—1,700.000 yen értékben.* 1928—29-ben 428 japáni dolgozott külföldön (köztük mindössze 5 nő), akik közül 157 volt új ösztöndíjas. Tanszakok szerint: 76 bölcsész, 70 természettudományi szakos, 21 jogász, 46 közgazdász, 80 mérnök, 66 orvos, 37 gazdasz s 12 egyébvel foglalkozó. A kiküldetési ország meglehetősen változó: legtöbb Németországban tanul, 114, Angliában 36, az Észak-amerikai Egyesült Államokban 26, Franciaországban 18, Kínában 4, Ausztriában 4, Olaszországban, Spanyolországban, Norvégiában és Svájcban 1—1; azonkívül van több országra szóló ösztöndíj is, így Amerika—Németország—Olaszország 66, Amerika—Németország 18, Amerika—Anglia—Németország 35, Amerika—Franciaország—Németország 20, Amerika—Svájc—Németország 10; hozzánk, Magyarországra, sajnos, mindössze egy ösztöndíjast küldtek eddig, míg (s ez igen jellemző) a 428 diák közül több mint 300 jutott el hosszabb-rövidebb időre Németországba.

V.

A testnevelés az iskolában.

A szellemi képzés mellett a japáni iskola nagy figyelmet fordít a testnevelésre is. Már az óvodákban az iskolai védőnők, az úgynevezett óvodai orvosok, később a minden iskolában meglévő iskolaorvosok, az iskolai fogászok, a nagyszámú szabadlevegős iskola, a nyári táborozások, többhelyütt az úgynevezett iskolai klinikák mind, a tanulásban meglehetősen erős ütemet kívánó japáni iskolarendszer szinte elengedhetetlenül szükséges kiegészítői, hogy a gyermekek testi erejét óvják, fenntartsák, sőt fejlesszék. A tartományi főnökök (főispánok) mellé egészségügyi felügyelők és testnevelési igazgatók vannak beosztva, akik az összes iskolákat e két

szempontból ellenőrzik. (Az iskolaorvosok minden év áprilisában tartanak általános orvosi vizsgálatot.) Mint említettük, magában a közoktatásügyi minisztériumban külön testnevelési osztály van, ahol az iskolai egészségügyi főfelügyelő és a testnevelési intézet szakértői központilag irányítják az idevonatkozó ügyeket. 1924-ben pedig külön *kutató-intézetet* is alapítottak, amelynek feladata, hogy a testnevelés tekintetében a legkorszerűbb eljárásokat tanulmányozza és kísérletezés után bevezesse. Ennek a támogatására külön *testnevelési tanácsot* is szerveztek.

A japániak ősi harcos mivoltából következik, hogy az eredeti japáni nemzeti sportok a küzdelemre való kiképzéssel függnek össze. Ilyenek, amelyeket *fiúk és leányok* egyaránt űznek: *a nyíllal való céllövés, a kardvívás, a fabotokkal való vívás*, valamint az általunk dzsju-dzsitsunak, a japániak által azonban *judo*-nak nevezett önvédelmi birkózási szisztéma. Legújabban bevezették azonkívül a *sumo*-nak elnevezett ősjapáni eredetű birkózás oktatását is, amelyet ruha nélkül folytatnak. A birkózásnak ez a módja már több, mint kétezer év óta általánosan népszerű sport volt Japánban. Természetes, hogy ezeken a sportokon kívül az európai sportokat is mind űzik, különösen nagyon elterjedt az utóbbi években a *base-ball*.

A rendes sportokon kívül a középiskolákban és az egyetemen is be van vezetve a *katonai kiképzés*, amelynek keretében tényleges tisztek a legszigorúbb fegyelem alatt fejlesztik az ifjúság bátorságát, akaraterejét és ügyességét. Amennyiben a kiképzés alatt a növendékek megállják a helyüket, akkor *későbbi katonai szolgálatukat aránylagosan megrövidítik*, legfeljebb azonban hat hónappal. (Megjegyezzük itt, hogy az általános katonai szolgálat két évre terjed, egyformán mindenkire. Az úgynevezett „önkéntesi” szolgálatot a japániak nem ismerik).

A legutóbbi esztendőig a leányok általában nem igen sportoltak és csak legújabban szerepelhetnek európai módra a különböző versenyeken.

*

Tanulmányunkban végigvettük a japán közoktatásügy összes intézményeit. Láttuk az elemi iskoláktól kezdve az egyetemekig, hogy Japán mit és mennyiben vett át az európai és amerikai oktatási és nevelési rendszerekből, hogy a saját különleges hagyományaihoz, szokásaihoz és szükségleteihez alkalmazva és alakítva, a nemzet ifjúságának legmegfelelőbb formában való kiképzését biztosítsa. Japán alig több, mint egy fél évszázaddal ezelőtt nyitotta meg kapuit a fehér ember civilizációja előtt. Hogy ilyen rövid idő

alatt utólért bennünket, az azt igazolja, hogy a lezárt szigetvilág népének igen magas és fejlett ősi kultúrája volt, amelynek talajából könnyen fejlődött tovább a mi civilizációnk minden egyes intézménye. És talán, amint a japáni gyermek kora ifjúságától hozzászokik, hogy az iskolában a verseny és annak eredményeképpen a siker, a győzelem elérésére törekedjék, maga az egész japáni nép is ettől a versenyzési szellemtől áthatottan méri össze napról-napra erejét és képességeit az európai és amerikai államok nemzeteivel; és íme, alig több, mint egy fél évszázad alatt kétségtelenül az ázsiai népek legkülönbjéül és leghatalmasabbjául küzdötte fel magát, akit ott a Csendes-óceán mentén a világrészek további nagy versenyében és küzdelmében legyűrni valószínűen már nem is lehetséges. A soha be nem telő tudásszomj, a lankadatlan küzdés bírása és a győzelem dicsőségére való folytonos törekvés az iskolapadokból kerül ki minden egyes japánival és ha nagy nemzeti álmaikat sikerül valaha valóban megvalósítaniok, róluk is el lehet majd mondani ugyanazt, amit *Moltke* mondott a német-francia háború győzelmes befejezése után, hogy: „Ezt a háborút a német *iskolamesterek* nyerték meg.“ Már pedig Japánról is sokszor mondták már, hogy ők a *Kelet poroszai*. Ez pedig azt jelenti, hogy az egyéni életet mindenekben alá tudják rendelni a köznek és a nemzeti ideálnak, amelynek megvalósításáért bármilyen áldozatot, magát az életet sem találják elég nagynak.

Ilyen szellemben indult meg legújabbán az egész japáni nevelésügy reformjának előkészítése, ahogy *Okada* miniszterelnök kormányprogramjában megszövegezte: „Alapjaiban kell tanulmányoznunk hazánk nevelésügyének szervezetét és gyakorlati keresztülvitelét, hogy jobban kiművelhessük a japáni szellemiséget, emeljük a nemzet fizikai és erkölcsi színvonalát és alkalmazzuk oktatásügyünket korunk új követelményeihez.“ Meg vagyunk győződve, hogy e célkitűzéseket sikerül is rövidesen elérniök és a japáni iskolamesterek keze alól kikerülő új generációk nagy meglepetésekkel fognak még szolgálni a vénülő Európának.

Vitéz Nagy Iván.

KÖNYVEK

HATVANY BERTALAN: ÁZSIA LELKE.

246 képpel. Franklin Társulat, Budapest. 448 lap, 8-adrét.

A magyar irodalomban mindmáig nélkülöztük a Keletről nagy vonásokban és népszerű nyelven tiszta képet nyújtó összefoglaló munkát. A keleti tudományok egyes ágazatairól kitűnő kézikönyveink vannak a leghivatottabb magyar orientalisták tollából, — idetartozik Goldziher Ignác két könyve az iszlámról, Mahler Ede két könyve az ókori Egyiptomról és Mezopotámiáról, Schmidt József népszerű munkái az indiai művelődésről, Lóczy Lajos két könyve a Kínai Birodalomról, — de a Keletről a maga egészében még senki sem nyújtott jó összefoglalást a magyar közönségnek. Amit pedig a Keletről földrajzi és világtörténeti kézikönyveinkből, vagy lexikonaink címszávaiból megtudhatunk, az mai szempontból a leggyakrabban elavult vagy elégtelen s nem nyújtja azt, amire a laikusnak valóban szüksége van; azt, amit a nagyközönség valóban keres, ha a Kelettel akar foglalkozni.

Pedig még sosem volt annyira szükség arra, hogy jó áttekintést kapjunk az egész Keletről, mint manapság. A sajtó külföldi hírszolgálatja és külpolitikai rovata nap-nap után arra emlékeztetik az újságolvasót, hogy Európán kívül más világrészek is vannak; hogy tudomást kell vennünk mindarról, ami a Keleten történik, hiszen a közlekedésügy és a technika mai fejlett állapotában „az egész világ egy nagy falu” és sohasem tudhatjuk, hogy akár a legtávolabb Kelet eseményei is miként befolyásolhatják Európának politikai vagy gazdasági életét. De nemcsak a Kelet politikai alakulásai teszik szükségessé azt, hogy ezt a tőlünk idegen világot rendszeresen megismerjük. A kutató régész ásója évről-évre újabb meglepetéseket tár elénk. A nagy angol és francia képes hetilapok állandóan közlik azokat az eredményeket, amelyeket a külföldi keleti régészek kicsiny, de ernyedetlenül buzgólkodó gárdája ér el gyakran évekig tartó fáradságos munkával. S ha ezek az eredmények nem is hatnak mindig világszenzációként, mint Tuth ankh Ámon sírjának felfedezése, arra alkalmasak, hogy az átlagos újságolvasóénál magasabb intelligenciájú ember érdeklődését lekössék.

Éppen a népszerű, jó összefoglaló könyvek hiányának tudhatjuk be, hogy a Kelet iránti érdeklődés nálunk sokszor helytelen irányba terelődött. Hiszen hányszor nyulnak lelkes, de tudományosan kellőképpen föl nem készült férfiak olyan kérdésekhez, amelyekhez csak évek hosszú során keresztül végzett időt rabló, fáradságos és aprólékos előtanulmányok után volna szabad szerényen hozzászólni, nem pedig a tudomány mostani fel fogásával homlokegyenest ellenkező „elméletekkel” fellépni!

Hatvany Bertalan könyve éppen ezt a régóta érzett hiányt hivatott betölteni: világító szövétnekül, biztos útmutatóul szolgál az érdeklődő nagyközönségnek Kelet megismerésében. Könyvét „laikus írta laikusnak”, de nagy szolgálatokat tesz a céhbeli, kutató tudósnak is. Hiszen, mint szerzője előljáróban megállapítja, „a tudomány emberei nem állhatnak oda képtelen feltevésekkel vitatkozni”, helyettük a tudományosan képzett laikusra hárul ez a feladat.

Annyi bizonyos, hogy kevesen vállalkozhattak volna nagyobb sikerrel e feladat megoldására, mint Hatvany Bertalan. Keleti útjain szerzett tapasztalati ismereteit széleskörű olvasottsága egészíti ki. Könyve minden fejezetéből kitűnik, hogy jól ismeri a legjobb és a legújabb szakszerű összefoglaló munkákat. Jól tájékoztat a legutóbbi évek régészeti munkájáról, így Sir Leonard Woolley ur-i és Sir John Marshall mohenjo daroi ásatásairól is.

„Ázsia lelke“ négyszázegynéhány lapon jó képet nyújt az egész Keletről Egyiptomtól Japánig s a legrégebb időktől napjainkig. Tizenegy részben kaleidoszkópszerű változatossággal vonul el előttünk Egyiptom, Előázsia, Irán, India, Kína, Japán és (magyar nyelven első ízben) Hátsó-india politikai és művelődéstörténete. A Sir James George Frazer „The Golden Bough“ című hatalmas munkájában taglalt vegetációs mitosz megnyilvánulásait mutatja be a könyv elején az ókori keleti népek vallásaiban. Az a körülmény, hogy ennek a mitosznak különböző megnyilvánulásai-val, valamint egyes művészeti motívumokkal mindenütt találkozunk, arra készteti a szerzőt, hogy a művelődések egymásra hatásában keresse és találja meg a szellemi fejlődés főtényezőjét. A keleti kultúrszintézisek, mint a buddhizmus vagy az iszlám világának tanulmányozása, kétségtelenül erre az eredményre vezethet, csak őrizkednünk kell attól, hogy emellett el ne hanyagoljuk az autochtón kultúrelemeket: azokat, amelyek egy nép lelki sajátjai és a látszat ellenére sem idegen művelődés hatásai. Hiszen éppen az iszlám területén a legújabb kutatások sokkal jobban hangsúlyozzák az autochtón arab elemeket mint eddigé. A sí 'át például a közfelfogás ma is iráni eredetűnek tartja, mert a XVI. században Perzsia államvallása lett; holott politikailag a sí 'a tisztán arab eredetű. A szerző nem esik eféle hibákba, s ezért tud helyes, el nem torzított képet adni a keleti művelődések fejlődéséről.

Hatvany Bertalan Kína szerelmese, de a kínai művelődés örök értékeinek méltatása mellett nem hanyagolja el a távol Kelet más nemzeteit sem. Jó áttekintést nyújt Japán történetéről és az indiai vallásokról. Helyesen méltatja a mongolok világtörténeti szerepét és találóan jellemzi a törököket, mint a kultúra pótlásait. Kár, hogy az iszlám hódításait vázolva, nem terjeszkedik ki legalább néhány lapon az északafrikai és a spanyolországi iszlámra. Nem mulasztásul rójuk fel ezt a szerzőnek, hiszen több helyen is kijelenti, hogy ezt a területet figyelmen kívül hagyja. Azonban úgy véljük, hogy „Ázsia lelkének“ értékéből mit sem von el, ha az *afrikai* Egyiptom története (a muhammedán Egyiptomé is!) és a törökség *európai* térfoglalásának vázolója mellett kiterjeszkednék az északafrikai és a spanyolországi arab hódításokra is; hiszen egyrészt e hódítások közvetítették az arab művelődés sok elemét Európának, másrészt pedig az iszlám mai geopolitikai helyzetéről is csak hiányos lehet a képzetünk az északafrikai iszlám ismerete nélkül.

Hatvany Bertalan könyvének a legnagyobb értéke az, hogy nyíltan és bátran szembeszáll a történelmi materializmus elavult elméletével. Csak a hozzá hasonló mélységesen vallásos, hívő lélek tudja igazán megérteni és mindenkinek érthető nyelven ismertetni a nyugati ember előtt szinte áthatolhatatlan labirintusnak tetsző keleti vallásokat. Ezért tudja sokkal helyesebben megvilágítani a nagy vallásalapítók (Buddha, Zarathusztra, Muhammad) szerepét, mint például H. G. Wells, akinek „The Outline of

History"-ja egyébként hatással volt rá. Könyvének egyes célásaiban „ki-villan a szeretetnek vagy a gyűlöletnek egy-egy szava“, de műve értékét ez mivel sem csökkenti. Tárgyilagossága különösen könyve utolsó fejeze-teiben nyilatkozik meg, amelyekben jó helyzetképet ad Kelet mai viszonyairól. A zsidókérdésről vallott felfogását pedig talán a szerzővel szembenállók közül is osztják azok, akik józan fejjel, „sine ira et studio“ foglalkoznak ezzel a kérdéssel.

„Ázsia lelke“ világos, könnyű stílusával szinte szórakoztatva tanítja olvasóját. Nem száraz adathalmazt nyújt szerzője, hanem a leglényegesebb dolgokat élvezetes formában. Nagy és nehéz munkát végzett Hatvany Bertalan, mikor a tudomány mai állásának megfelelő jó összefoglalást nyújt Keletről. Képeit is jól megválogatta. S nem művének értékét akarjuk csökkenteni, ha szerzőjének figyelmét két dologra hívjuk fel. Könyvét nagyon érdekessé tenné és a keleti művelődések egymásbafonódását „ad oculos“ szemléltetné néhány grafikon. Olyasféle ábrázolásokra gondolunk, mint aminőkkel H. G. Wells könyvében találkozunk, vagy azokhoz hasonlókra, amelyeket G. Glockemeyer „Werden und Vergehen der Staaten“ (Berlin, 1923) című könyvéhez csatol az egyes európai államok történeti fejlődéséről. Az ilyen ábrázolások igen jól egészítenék ki a függelékekben foglalt történelmi táblázatokat.

A másik pont a keleti szavak helyes átírásának kérdése. A filológiaiag tökéletes átírást illetően még a nyugati szaktudósok sem jutottak végleges megegyezésre, bár a nemzetközi orientalista kongresszusok állandóan napirinden tartják ezt a kérdést. Ma az a helyzet, hogy más és más a keleti szavak átírása a német, az angol, a francia és az olasz szakmunkákban és folyóiratokban. Ná'unk az a leghelyesebb, ha a lehetőséghez képest fonétikusan írjuk át a keleti szavakat, hiszen a magyar nyelv gazdag magánhangzóállományával és különleges mássalhangzóival erre alkalmasabb, mint a legtöbb európai nyelv. A szerző különösen a kínai neveket igyekszik jól átírni, de az egyszerűség és világosság kedvéért helyesebb az „s“ és „j“ hangok jelölésére is a megfelelő magyar betűket használni „sh“ és „y“ helyett. A japáni szavakat is célszerűbb teljesen magyar helyesírással átírunk, hiszen a Rómadzsi Kaj latinbetűs átírási rendszere nem szorította ki a kínai betűs írást Japánban s nem emelkedett hivatalos érvényűre, mint a latin írás Törökországban. Ismételjük, e kérdésben még a szakkörök sem jutottak végleges megállapodásra, de a nagyközönségnek szánt kézikönyvben célszerű az eredeti hangértéknek a lehető legjobban megfelelő magyar átírást használnunk.

Hatvany Bertalan könyvét a Kelet minden barátjának figyelmébe ajánljuk.

Somogyi József.

KISS GYÖRGY: LE PROBLÈME DE LA POPULATION AU JAPON

(Előszót írta: André Siegfried, a Collège de France tanára. Páris, 1936. Riviére, 80 oldal. 13 kartogrammal.)

Egy fiatal magyar publicista, a nagyhírű párisi École Libre des Sciences Politiques végzett hallgatója, érdekes tanulmányban foglalkozott Japán népesedési problémájával. A nagy felkészültséggel, tárgyismerettel és tárgy-

szeretettel írt munkában Japán népesedésének történelmi ismertetésével kezdi a szerző. Ha hinni lehet a japáni krónikásoknak, úgy a VIII. században már 8 és fél millió volt a lakosok száma. Ez a népesség azonban a XVI. század végére, a polgárháborúk következtében, 5 millióra csökkent. Az első általános népszámlálást 1721-ben tartották, — érdekes, hogy egyidőben az első 1715-ben és 1720-ban Magyarországon végzett „népösszeírásokkal“, — amikor már érvényesült a híres Tokugawa család soguátusi uralma alatti békés fejlődés hatása, mert 26 milliónál több lakost írtak össze. Pedig közben néhány egészen katasztrofális éhínség is pusztította Japán népességét. A nemesek, a szamurajok között pedig lealázónak tartották, ha a családnak háromnál több gyermeke volt. Így Kyushu szigetén állandó gyakorlat volt, hogy öt gyermek közül kettőt, még pedig a leányokat, egyszerűen megölték. 1933-ra ez a népesség mégis a tulajdonképeni japáni szigeteken 67 millióra növekedett. Ennyi lakost azonban a japáni szigetek eltartani nem tudnak, különösen, ha számbavesszük, hogy az évi szaporodás azóta is 900 ezer lélek. Az egyszerű demografiai probléma ennek következtében túllépett a szigetek partján és a Csendes-óceán vidékének legkényesebb és legnehezebb problémájává vált. A megművelt területre négyzetkilométerenként 1111 lakos esik. A japáni politikai expanciónak ezek a számok adják az alapját: a japáni ember a legigénytelenebb, mégis egész Japánnak állandóan csak egy gondolata van és ez, hogy: *hogyan tud megélni.*

Vitéz Nagy Iván.

THE UNITED STATES AND JAPAN IN THE PACIFIC.

American Naval Maneuvers and Japan's Pacific Policy.

By Jiuji G. Kasai, Ph. B. (Chicago), A. M. (Harvard), Member of the Tokyo Municipal Assembly, Member of the America-Japan Society. With Introductions by H. E. Prince Iyesato Tokugawa, Former President of the House of Peers, President of the America-Japan Society, H. E. Count Kentaro Kaneko, Former President of the America-Japan Society, Member of the Privy Council. Kokusai Press, Tokyo, 1935. — 148 lap. 8-adrét.

Szinte közhellyé vált Európaszerte, különösen olyan körökben, amelyek „Untergang des Abendlandes“-ről szeretnek beszélni, hogy a Csendes-óceán lesz a jövő világháborújának színtere. A mai ideges és izgalomtól szinte túlfűtött Európában sokan akadnak, akik — a leggyakrabban kellő elméleti felkészültség és a probléma tüzetes vizsgálata nélkül — elkerülhetetlennek tartják az összetűzést az Amerikai Egyesült Államok és Japán között; ez az összetűzés szerintük minden eddiginél borzalmasabb háborúban robban ki.

A jelenlegi világhelyzetben nagyon fontos, hogy a Csendes-óceán problémájáról hű képet alkossunk magunknak. Az Egyesült Államok külpolitikájáról és álláspontjáról jól tájékoztat az amerikai és az angol sajtó, Japán álláspontjáról azonban az átlagos európai igen keveset tud. Jiuji G. Kasai könyve éppen azért jelentős, mert régóta érzett hiányt tölt be; könyve őszinte nyíltsággal és határozott körvonalakban, szinte tankönyvszerű tömörséggel ismerteti meg velünk hazája külpolitikai céljait és nagyhatalmi

törekvéseit. A probléma tárgyilagos ismertetésére a szerző kétségtelenül igen rátermett ember. Amerikai egyetemen végezte főiskolai tanulmányait és Japán ügyét azóta is számos előadásban ismertette az Egyesült Államokban, hazájában pedig tevékeny tagja az amerikai-japáni megértésen munkálkodó társaságnak. J. G. Kasai különben, mint az Interparlamentáris Unió japáni küldöttségének tagja, ez év nyarán Budapesten is járt és rokonszenves egyéniségével sok barátot szerzett magának.

Könyve felhívja mind az Egyesült Államok, mind Japán közvéleményének figyelmét arra, hogy a jobb megértés és a szorosabb együttműködés politikáját kövessék. Hiszen 81 év óta, mióta Commodore Perry amerikai hadiflottája megnyitotta a japáni kikötőket a világforgalomnak, a két nagyhatalom között nem merült fel olyan probléma, amelyet békés diplomáciai úton ne lehetne rendezni. Könyve megírására a Csendes-óceánon 1935-ben megtartott tengerészeti hadgyakorlatok ösztönözték a szerzőt s könyve első részében ezekkel a hadgyakorlatokkal foglalkozik.

1934 december 29-én a japáni kormány felmondta a washingtoni egyezményt, amely Nagybritannia, az Egyesült Államok és Japán hadiflottájának tonnatartalmát 5:5:3 arányban állapította meg. Ugyanaznap az Egyesült Államok kormánya óriási, arányaiban minden eddigit felülmúló tengerészeti hadgyakorlatok tervét tette közzé: ezek első részét május 3—június 10-e között, második részét augusztus és szeptember havára tervezték. 1935 január közepén F. D. Rooseveltnél négy szigetet Midway és Guam között kivett a belügyminisztérium igazgatása alól és a haditengerészeti minisztérium hatáskörébe utalta azokat, hogy repülőállomásokat létesítsenek rajtuk. E hadgyakorlatok híre nagy izgalmat keltett az Egyesült Államokban: de hiába tiltakozott ellenük kétszáz kollégium és egyetem elnöke, a keresztény egyházak szövetségi tanácsa és számos Japánban élő amerikai, — 173 hajó és 477 repülőgép részvételével megtartották a hadgyakorlatokat, amelyeknél nagyobb arányúakat a Csendes-óceán katonai története nem ismer, mert az Egyesült Államok csendesóceáni partja, az Aleuti-szigetek és a Hawaii-szigetek között ötmillió négyzetmérföldnyi terület volt a színterük. Az amerikai hadvezetőség abból a feltevésből indult ki, hogy a Hawaii-szigetek és Midway szigete ellen japáni támadástól kell tartani és a hadgyakorlatok céljául a Hawaii-szigetek és az alaszakai part közötti tengerrész védelmét tűzte ki. Ezt a feltevést Japán alaptalan kihívásnak tekintette, annyival is inkább, mert míg a japáni tengerészeti hadgyakorlatokat mindig a japáni szigetek partján tartják meg, addig ezeket az amerikai tengerészeti hadgyakorlatokat a japáni szigetek közelében tartották meg, hiszen Japánt az amerikai hadihajók a Hawaii-szigetektől öt nap alatt, az amerikai vízirepülőgépek pedig Midway szigettől tíz óra alatt elérhetik. A vezető japáni újságok persze nem hagyták szó nélkül az Egyesült Államok fegyverkezését és nagy hadgyakorlataikat, valamint a Panama-csatorna helyett egy sztratégiailag jobb fekvésű tengeri csatorna megalkotásának tervét.

A szerző megcáfolja az amerikai aggodalmakat, hogy a washingtoni egyezmény felmondása japáni részről ellenséges cselekedet volna. Az 5:5:3 arány sérti Japán nemzeti becsületét s az egyenlőtlenség könnyen vezethet bonyodalmakra. Japán már az egyezmény felmondása idején sürgette, hogy paritásos alapon nemzetközi egyezmény jöjjön létre a tengerészeti leszerelésről. Japáni támadástól nincs mit tartania az Egyesült Államoknak, hiszen

Japán még sosem viselt támadó háborút. Technikai szempontból is képesség volna megtámadni az Egyesült Államok csendesóceáni partját, hiszen ehhez háromszor akkora hadiflotta kellene, mint az Egyesült Államok egész hadiflottája és a világ kereskedelmi hajóparkjának felét kellene szálításra használni.

Könyve második részében J. G. Kasai Japán külpolitikáját ismerteti és sorra veszi a Csendes-óceán ázsiai partjának minden országát. Japánnak Mandzsukuóval kötött szerződése elismeri a legifjabb keletázsiai hatalom függetlenségét azzal a fenntartással, hogy Japánnak a korábban Kínával kötött szerződéseiben biztosított jogai érintetlenek maradnak és hogy Japán érdekei védelmére haderőt tart Mandzsukuóban. Ez az úgynevezett Kwantung-hadsereg jóformán kiirtotta a banditizmust Mandzsukuóban. Mind a szerző, mind a brit szakértők egyaránt elámultak azon a hatalmas pénzügyi és gazdasági fejlődésen, amelyen az új ország néhány esztendő alatt keresztül ment. A szerző hangsúlyozza, hogy Mandzsukuóból Japán nem szándékozik második Kóréát teremteni, bár az kétségtelen, hogy Japán helyzetét Ázsia szárazföldjén nagyon megszilárdítja az új állam, mert erős bástya a bolsevizmus ellen.

Kínáról szólva, hivatalos japáni nyilatkozatokkal igazolja a szerző, hogy Japán Kína területi épségét, egyesítését és jólétét óhajtja; ezt azonban Kínának saját erejéből kellene elérnie. Japán nem akarja sérteni más hatalmak Kínában gyakorolt jogait s a „nyitott ajtó” elvéhez is szívesen hozzájárul, de természetesen nem lehet közönyös az iránt, ha bárki is veszélyezteti a jogrendet Keletáziában, ahol földrajzi helyzeténél fogva ő az elsősorban érdekelt hatalom. Tehát nem engedheti meg Japán, hogy harmadik hatalom beavatkozzék a kínai polgárháborúba és valamelyik kínai pártot támogatva, gazdasági előnyökhöz jusson. A kínai hadsereg és a japáni Kwantung-hadsereg között 1933 tavaszán, Tangkuban megkötött fegyverszüneti egyezmény és az 1935. évi chahari viszály békés elintézése megteremtette a nankingi kormánnyal való békés együttműködés feltételeit.

Szovjet-Oroszországgal is megjavult Japán viszonya, mióta 1935-ben a keletkínai vasutakat a szovjet eladta Mandzsukuónak. Csupán az 1935. július elején, a mandzsú-szovjet határon lezajlott határvillongás hatott zavarólag, de a két hatalom csakhamar tárgyalást kezdett egy közös határbizottság felállításáról.

Nagybritanniával Japánnak nincs ellentéte, habár kétségtelen, hogy a világháború óta kissé elhidegült közöttük a barátság a singaporei flotta-támaszpont megépítése és a bizonyos brit politikai körökben sürgetett angolszász (brit-egyesült államokbeli) egységfront terve következtében. De mind a két részről kijelentették, hogy nincs területi igényük egymással szemben. Területi igényeket Japán Ausztráliával szemben sem táplál, sőt éppen Ausztrália és az Egyesült Államok elzárkózása miatt terjeszkedik Japán Kínában. Ausztráliának egyébként Japán a legjobb vevője; onnan származó bevitele négyszerese odairányuló kivitelének. Ausztrália gyapjútermelésének egyötödét Japán vásárolja meg.

Az Egyesült Államokkal való viszonyában Japán sérelmesnek tartja az 1924. évi bevándorlási törvény rendelkezéseit és az európai bevándorlókkal való egyenjogúsítást kívánja. Japán kínai befolyására az Egyesült Államok féltékenyek, viszont Japán aggodalommal nézi azokat az amerikai terveket, amelyek a Tokyótól csak ötórányi légitávolságban fekvő Guam-

sziget megerősítésére irányulnak s szívesebben látná Guam semlegesítését vagy Japánnak való eladását. Kereskedelmében Japán sokkal többet vásárol az Egyesült Államoktól, mint az Egyesült Államok Japántól. Különösen nyersgyapotot vásárol Amerikában, de részint az Egyesült Államok gazdasági életének pangása, részint a yen árfolyamának zuhanása következtében a kereskedelem az utóbbi években hanyatlott. S a new englandi gyapotfonók mégis aggályoskodnak a japáni gyapotárubevitel miatt, pedig ez nagyon csekély. A felelős államférfiak mind a két országban a béke fenntartása mellett vannak.

Többévszázados kapcsolat fűzi Japánt a Philippi-szigetekhez, amelyek a spanyol-amerikai háború óta az Egyesült Államok birtokává lettek. 1934-ben azonban az Egyesült Államok arra kötelezték magukat, hogy 10 éven belül teljes önállóságot adnak a szigeteknek. Japánnak élénk a kereskedelme a Philippi-szigetekkel s ez még jobban kifejlődik, ha majd a szigetek a gyapot termesztésére is áttérnek. Súlyosan érinti Japánt, hogy 1935 augusztus 1-én mintegy kétezer japáni telepesnek a földbérletét felmondotta a Philippi-szigetek főkormányzója. Az is aggodalmakat keltett Japánban, hogy a szigetek függetlenségét kimondó törvényben az Egyesült Államok fenntartották maguknak azt a jogot, hogy flottatámaszpontjaik legyenek a szigeten. Japán ehelyett a szigetcsoport semlegesítését sürgeti.

A könyvhöz csatolt térkép a Csendes óceánon érdekelt hatalmak katonai helyzetéről nyújt jó áttekintést, huszonhárom fényképfelvétel pedig a japáni-amerikai barátkozás nevezetesebb mozzanatait örökíti meg. A kitűnő angolsággal, szigorú tárgyilagossággal és vonzóan megírt könyv valóban megérdemli, hogy az Egyesült Államokban mennél többen elolvassák a hivatalos körökben is és hozzájáruljon a japáni-amerikai barátság elmélyítéséhez és a Csendes óceán békéjének fenntartásához. Az európai politikai, katonai és gazdasági szakembereknek pedig egyenesen nélkülözhetetlen J. G. Kasai könyve, mert első kézből és szavahihetően tájékoztatja őket Japán oly gyakran félreismert külpolitikájáról.

Somogyi József.

MÉCS ALAJOS: AZ ISMERETLEN JAPÁN.

Pantheon kiadás. — 279 l., 8-rét.

Egy pillantás a könyvkereskedők kirakataira és árjegyzékeikbe arról győz meg bennünket, hogy Japán manapság „divatossá” lett. Még sosem árasztotta el annyi Japánról szóló vagy japáni tárgyú munka a könyvpiacot, mint ezidén. Német, francia, angol és olasz könyvek garmadával foglalkoznak a Felkelő Nap országával. Ma már a szakértő nipponológus is alig-alig tud megbirkózni ezzel a növekvő könyváraddal; a laikus nagyközönség, a „jámbor olvasó” pedig, aki jó és megbízható könyvet szeretne Japánról, valósággal kétségbeesetten tekint a könyvkirakatokra s a leggyakrabban találomra vásárolja meg a sokat ígérű című munkák közül az egyiket vagy a másikat, hiszen éppen olyan keveset tud szerzőjükről, mint arról, hogy hangzatos címük mit takar.

Lélektanilag nem nehéz megmagyaráznunk, hogy ennyire megnövekedt az érdeklődés Japán iránt. A háború utáni Európa rózsásnak éppen

nem nevezhető politikai és gazdasági viszonyai közepette mi sem természetesebb, mint hogy a napi élet ezernyi gondjától agyoncsigázott európai ember legalább szórakozásában szeretne messze világokba elszállani, hiszen az országok pénzügyi elzárkózása és a nehéz gazdasági viszonyok miatt hosszabb utazásra még csak nem is gondolhat. Ez magyarázza meg azt, miért vonzzák a mai embert annyira az útleírások és a távoli földrészeket ismertető népszerű munkák. Hogy azután ezek között a messzi országok között Japán van ma az érdeklődés középpontjában, könnyen érthető.

Japánról nem könnyű jó összefoglaló kézikönyvet írni a nagyközönségnek. Sok szerző teljesen európai vagy amerikai szempontból vizsgálja a japáni multat és a jelent, mások viszont — különösen az orientalisták között — Japánt egyszerűen kínai kultúrtartománnyá fokozzák le. Egyik álláspont sem mentes a túlzásoktól. Japánt, csak úgy, mint bármely más országot, helyesen csak belülről, önmagából kiindulva ismerhetjük meg. Mécs Alajos így jár el, amikor könyvében az „ismeretlen Japánt” ismerteti meg a magyar közönséggel. Két esztendőt töltött el Japánban, ezalatt megismerkedett az ország népével és szokásaival s elsajátította nyelvük elemeit.

Könyve négy részre oszlik. Az első rész a „romantikus Japánnal” foglalkozik. Saját élményei és tapasztalatai alapján rajzolja meg a japániaknak a nyugati emberétől eltérő jellemvonásait. Ezek közül különösen kiemeli, hogy a japáni mennyire benne él a természetben s mennyit les el belőle, de — a nyugati emberrel ellentétben — nincsen fantáziája. Példákat hoz fel a japániak kötelességtudására, udvariasságára és kifinomult társadalmi érintkezéseire. Humorosan írja le első élményeit a japáni étkezéssel. Hosszasabban időzik a japáni családi életnél, hiszen ez a japáni társadalom alapja. Pillanatfelvételeket ad a japáni gyermekről s foglalkozik a japáni nővel, aki még ma, az amerikai nő típus térhódítása idején is szerény és férjéhez engedelmes maradt. Jól jellemzi a gésák intézményét, mint a családi élet kiegészítőjét: a japáni férfi barátait és ügyfeleit házon kívül, teaházban fogadja s ott a gésa helyettesíti a házasviszonyt. A szerző a nők emancipációjában látja az igazi, szerinte a bolsevizmusnál is nagyobb veszedelmet, mert alapjában ingatná meg a japáni társadalmat. Ez az aggodalma alighanem kissé túlzott. A nőemancipáció sem Európában, sem más keleti országban (Törökország, Irán) nem vezetett a családi élet felbomlásához, ha józanul valósították meg s nem estek olyan túlzásokba, mint Amerika. A nők egyenjogúsági mozgalma sehol sem kerülhető el a kapitalisztikus nagyipar kifejlődésével és a női munkaerő bevezetésével; Japánban is tért nyert, de az ottani különleges viszonyoknak megfelelő mértékben.

Mécs Alajos könyvének talán a legszebb fejezete az, amelyben a teaszertartást írja le. Jól tette, hogy ilyen részletesen ismertette ezt a leg-sajátosabb japáni intézményt, hiszen Okakura Kakuzo kitűnő „The Book of Tea”-je és más idevágó külföldi szakmunkák amúgysem jutnak el a hazai olvasóhoz.

„A romantikus Japánról” szóló részben nagyon is helye volna a három évezredes japáni mult legalább is vázlatos ismertetésének. Nem tudjuk, mennyiben állott módjában a szerzőnek a középkori japán várakat és kastélyokat meglátogatni: ezekről jól elkelt volna egy-két fejezet, akár csak a japáni kertekről, a japáni lakóházaikról és bútorokról is.

Könyve második részében a „feltörő Japánról” ír. Ebben néhány ecsetvonással jellemzi a nyugati technikai vívmányok térhódítását s saját tapasztalatait ismerteti a japáni kémrendszerrel. Kár, hogy nem szentelt időt annak a vizsgálatára is, miként vette át és módosította Japán a nyugati parlamentáris rendszert, közigazgatást és igazságszolgáltatást. Igen érdekes és Japán belső politikai szerkezetét illetően igen fontos következtetésekre jutott volna ezáltal.

„A hódító Japánról” szól könyve harmadik része. Jól jellemzi azokat a gazdaságföldrajzi adottságokat (nyersanyagok hiánya), amelyek szükségessé teszik és azokat a kedvező körülményeket (az úgynevezett „dumping” s a mechanizált kisipar), amelyek lehetővé teszik Japán ipari és kereskedelmi térfoglalását a világpiacon. Jó adatokat közöl a textilháborúról és a japáni kereskedelmi tengerészetről. Ezekhez csatlakozik a könyv negyedik része, amely „a félelmetes Japán” címen érdekes adatokat hoz a japáni hadsereg és haditengerészet fejlődéséről s találóan jellemzi a japáni katona erkölcsi értékét az oroszokkal szemben. Japán jövőbeli külpolitikai célkitűzéseiről szólva, a szerző az általános felfogáshoz csatlakozik és a Kína feletti hegemoniára való törekvését tartja a legfontosabbnak. Ez a véleménye azonban, amelyet a szerzővel együtt igen sok európai és amerikai író is oszt, csakis gazdasági vonatkozásban helytálló, mert Kína ketségtelenül a japáni ipar legfontosabb nyersanyagbeszerző és készáru-kiviteli piaca. De a japáni szaktekintélyek véleménye is az, hogy a kínai expanzió nem oldja meg Japán legégetőbb kérdését: a *túlnépesedés problémáját*. Erre a Kínai Birodalom nem alkalmas, hiszen a történelem tanúsága szerint ez a négyszázmilliós tömeg eddig még minden hódítót elnyelt. A gyérebben benépesült, termékeny szubtrópusi és trópusi területeket, mint a Philippi-szigeteket, Hátsóindiát és a keletindiai szigeteket sokkal nagyobb szerencsével népesíthetnék be a japáni kivándorlók, mint Kínát. Jól tudják ezt az érdekelt nyugati hatalmak is s nem véletlen, hogy a singaporei brit hadiflottatámaszpont megerősítését francia és németalföldi katonai körökben is nagy figyelemmel kísérték.

Mécs Alajos józanul s közkeletű szólamoktól menten igyekszik megítélni Japán hatalmi törekvéseit. Erre mutat a könyvét befejező megállapítása, hogy egyetemes műveltséget csak a fehér faj teremtet, mert a keleti fajok képtelenek lemásolni a fehér ember agyberendezését. Olyan igazság ez, amelyre csakis a komoly és lelkiismeretes keleti kutatók jönnek rá, akik nem esnek sem a felületes európai utazó fölényeskedő módorába, sem pedig bizonyos fantaszták keletimádatába. Mécs Alajos könyve ilyen lelkiismeretes, józan szemlélődés eredménye s ezért jó útmutatóul szolgálhat az „ismeretlen Japán” megismerésében a magyar nagyközönségnek.

Somogyi József.

KOVRIK JÁNOS: A SÁRGA KONTINENSEN DÉLTŐL ÉSZAKIG.

Negyven képpel. A Franklin-Társulat kiadása. Budapest, 1936. 164 oldal.

A Keletázsia-t járt magyarok között jólismert Kovrig János neve. Sok érdekes cikkben számolt be a napilapok és folvóiratok hasábjain és több előadást is tartott megfigyeléseiről, tapasztalatairól, amelyeket ötéves

ázsiai tartózkodása alatt szerzett. A holland Kelet-Indiában töltött évei alatt szorgalmasan gyűjtött, tanult és kereste a kapcsolatot az ázsiai szellem világával, magába szívta és teljesen átélte Keletet. Így felkészülten kapta a „Magyarság“ c. budapesti napilap megbízását, hogy utazzék Kínába és mint haditudósító, vegyen részt a japáni-kínai háborúban. Ebből az utazásából világkörüli út lett és ezen út alatt szerzett tapasztalatainak első részét adja Kovrig János most megjelent könyvében.

A munka elüt a szokásos utazási könyvektől stílusban, feldolgozásban és a mélyenszántó alapgondolatban, amely a mű egységét biztosítja. Az írásmódja közvetlen, választékos és színes. A feldolgozásnál a szerző nem száraz adatok halmozására törekedett, hanem magát az életet varázsolja az olvasó elé, úgy, hogy a könyvet olvasva az az érzésünk, mintha magunk utaznánk a sárga kontinensen Kínában. Ez az írás tanulságos és élvezetes, mert a mai kor Kínáját adja, a forrongásban, átalakulásban lévő, az újjászülető Kínát. A súlyosabb problémákat a könyvben szereplő kínai barátai-val és ismerőseivel, továbbá a Kínában élő idegenekkel — köztük magyarokkal is — mondhatja el és ismerteti a szerző. Az adatokat élő beszéd alakjában kínai szakemberek, előkelőségek, a sárga kontinens legnagyobb államférfiainak szájából kapjuk meg. Ebből a szempontból friss, eleven riportnak lehetne mondani a könyvet, ha a riport fogalmát nem rontotta volna el a többnyire hozzátapadó szenzációkeresés. Kovrig János mondani-valóihoz érdekes miliőt tud nyújtani, színes leírásokat adni, exotikumokat felvonultatni anélkül, hogy a szenzáció kedvéért elragadtatná magát és elszakadna a tárgyilagosságtól, a realitástól, amelyhez lelkiismeretesen ragaszkodik. Megállapításai jól mérlegeltek, megbízhatóak és ez különösen értékessé teszi könyvét azok számára, akik komoly felvilágosító olvasmányt kívánnak egy olyan országról, amelyet közvetlen tapasztalatból csak nagyon kevés európai ismert és ezek közül is csak néhányan vannak olyanok, akik ismereteiket olyan tárgyilagossággal tudnák továbbadni, ahogy azt ebben a forrongó és számunkra sok szempontból misztikus országban magukba szívták. A mai Kínát tanulmányozni akaró ember nagyra fogja értékelni, hogy Kovrig János egységes alapgondolatot vitt munkájába, megfigyeléseinek eredményét mindig ugyanarra az alapra vezeti vissza: az általános emberi síkra, amelyen — a szerző meggyőző érvelése szerint — minden különbségnél több, fontosabb a valójában mindig, mindenkor és mindenhol egyforma ember. Annyit írtak már az emberek, nemzetek, népfajok jellembeli és egyéb különbségeiről, hogy jólesik olvasni egy olyan könyvet, amely rámutat arra, hogy mindenki, aki a földön él, valójában egyforma, mert ember. A földnek, az éghajlatnak, a fajnak kétségkívül nagy befolyása van az ember fejlődésére, de a szerző rámutat arra, hogy minden nép átmegy a fejlődésnek ugyanazon fokain, és az egyidőben mutatkozó különbségek főleg arra vezethetők vissza, hogy a különböző népek haladása más és más történelmi korszakokban következik be. Kínában ma az európai középkorhoz hasonló állapotok vannak, kivéve természetesen a nagy kikötőket, a kereskedelmi gócpontokat, ahol a nyugati szellem már megvetette lábát.

Hongkong, Kanton, Amoi, Sangháj, Nánking, Peking élete elevenedik meg előttünk, ahogy a könyvet végiglapozzuk. A szerző elvezet bennünket Kína múlt emlékei közé éppen úgy, mint a sárga birodalom modern intézményeihez, kerüli az egyoldalúságot, teljes képet akar nyújtani, és amikor

a könyvet letesszük, az az érzésünk, hogy ez sikerült is neki. A dél- és középkínai utazások után nagyobb fejezeteket szentel a műtörténeti szempontból páratlan Pekingnek. Elvezet bennünket a kínai császárok pazar lakóhelyére: a Tilos Városba, megmutatja a Nyári Palota mesés kincseit, a császári kerteket, olyan leírásban, amelyhez hasonlóval a gazdag külföldi irodalom sem dicsekedhet. A szerző széles látóköre és szinte polihisztori műveltsége lehetővé teszi, hogy a történelem, a bölcselet, a művészetek és az etnográfiai szempontjait éppen úgy figyelembe vegye, Kína ismertetésénél, mint a gazdasági, pénzügyi, politikai viszonyokat is, amelyeket éppenúgy meglepő hozzáértéssel tárgyal.

Kovrig János könyve igazi és nagy nyeresége a magyar orientalista irodalomnak. *Techert Gyula.*

SZEMLE

JAPÁNI VERSEK MAGYAR FORDÍTÓJA.

Kosztolányi Dezső halálára.

Most, a frissen felhantolt sír hallgatásával újra körénkszáll a budai Eötvös Kollégium kertjének tavasza, melyben az ifjúság felelőtlenebb, még gyötrelmeiben is oly felejthetetlen napjaiban, mintmegannyi Esti Kornélfióka, verseit olvastuk. Művészete megszépítette e napokat, melyek elszálltak, mint szélbepapott ének, vagy álomban látott csodálatos madár. Ami rút és fájdalmas volt itt alant, az az ő versei nyomán megtisztult és jóra változott. Virágba borultak a fák, virágban áll a fiatalság édes-lombos tavaszi fája, — hová hervadt, mivé lett azóta! — s Kosztolányi Dezső versei az akkor mulhatatlannak látszó tavaszban üzenet voltak a magyar líra nagy századeleji virágborulásának idejéből...

Ő és kortársai, *Babits Mihály, Juhász Gyula, Tóth Árpád*, parnaszienekké, a Szép szelíd szerzeteseivé váltak volna minden más hazában. De sorsuk magyarrá rendelte őket és ezzel együtt súlyos, sötét lét harcosaivá is egyszersmind. Kosztolányi így is megőrzött annyit a tiszta művészet, a l'art pour l'art hitéből és valóságából, amennyit lehetett olyan nép körében, ahol minden nagy emberi, társadalmi továbblépés az irodalomban történt, ahol az irodalom a jövőt nemcsak kifejezi, útját töri, hanem pótolja, helyettesíti is. A padra tett kezűek között nem hirdette az epigon-nemzedék és epigon-irodalom fojtó nyomását lerázó, egy szélesebb, szabadabb, emberibb magyarság felé tartó evangéliumot, hanem a művészet világát vonva kárpótlásul maga köré, élte azt. Gyöngéd volt anélkül, hogy gyöngé lett volna. Inkább acélos erejű artifexnek mutatkozott, a szavak mágikus varázsú tudójának, prózában-versben kristályos művészetű mes-ternek.

A „Vampa“ jelzésű ifjúkori kritikáktól és a „Négy fal között“ artistikus verseitől nagy út visz a „Tengerszem“-ig, legutóbbi igénytelenségben tökéletes érettségű kis prózai remekműveinek kötetéig. De ezt az utat végig ugyanazzal a latinos eleganciával, az igazi költői formaművész hibátlan és hiánytalan magatartásával tette meg. Mindig valami ovidiusit érezünk benne. Nem azért, mert valaha Fasti-t is írt, — ó, hányszor megírhatta volna Tristia-t is! —, hanem, mert egész lénye, a Szép, a Szó, a Vers bővületében álló egyénisége, nekünk legalább, a latin szökeverés magikus művészetét idézte. A *Janus biceps* felejthetetlen téli képét csak Kosztolányi tudta volna úgy megírni, amiként egész érzékeny, érzékletes lényében lelki struktúrájában, kultúrájában a hanyatló Róma töretlen erejű művészenek magyar mása.

„Mindig a kín volt éles ostora, mindig a magány mély monostora“, ennek a könyörtelen éberségű léleknek, aki először a „Szegény kis gyermek panaszai“-val, az Üllői-úti fák felejthetetlen jacobseni hangjaival, majd meg az Ilona-vers felülmulhatatlan virtuozitásával sírta az emberlét mondhatatlan gyötrelmét. Világképe is, mely sohasem vált tolakodóvá művészete rovására, a lét sötét, sivár, irracionális horzongását árasztotta. Valami schopenhaueri filozófia-hangulatot, annak fogalmi merevsége és pesszimista talmudisztikája nélkül. Az elmúlás szörnyű leckéjét korán megtanulta és a halál hamar be lett ojtva életébe. S e sötétbe, a végtelen tér örök-süket csöndjébe mégis az ész, a tudat, a művészet fényével világítani, a reménytelenség edzette hittel, fenséges logikátlansággal élni, alkotni — ez művészetének tanítása. Mint az, aki él, aki fél és látja a törvényt reszketve, de higgadt léptekkel megy a sírhoz, megvetve mindazt, ami barbár és hazug, „fején az izzó szomorúság koszorújával“, kedves hőisével, a stoikus császár-bölcsel, Marcus Aureliussal. Mint a római szenátor ragyogó tógájában megülve széken és jaj nélkül várva a barbár vasát, az egyre sötétebbre boruló napokban. Stoikus filozófiával, mely annál megkapóbb, mert a szív, amely éli, hirdeti, ugyancsak nem az.

Néha a lét szörnyű, észbontó, sötét irracionalitása elől menekülve a Végtelen felé kiáltott, megérintette a transcedens világot, „hajnali részegséggel“ kapaszkodott egy nagy ismeretlen Út felé, hogy azután, mint Vörösmarty Éj-monológjának kísérteties visszhangja jajduljon föl újra ajkán az ének a semmiről:

„Annál, mi van, a semmi ősebb,
még énnekem is ismerősebb
rossz sem lehet, mivel erősebb
és tartósabb is, mint az élet,
mely vérrel ázott és merő seb...”

Ha félsz, a másvilágba írd át,
verd a halottak néma sírját,
tudd meg konok nyugalomuk írját,
de nem felelnek, úgy felelnek,
bírnak mi is, ha ők kibírják...”

Könyörtelen, kínzó, elviselhetetlen bölcsesség, de ebben a lélekben becsületes és önámítás nélkül való. Ugyanilyen becsületes hűséggel, művé-

szete érzékeletes realizmusával vette tudomásul az élet valóságát a „Pacsirta”-ban és az „Aranyrák”-ban az immanens életértelem nélkül való magyar kisvárosi sors, a „Véres költő”-ben a Neró korabeli Róma és az „Édes Anna”-ban a lélek és a kor nagy pszichológiai és szociális problematikájának világát. Fölényes tipológiájú *Alakjai* is élnek a művészet életével, mely igazabb a valóságnál. Ez a kedély kemény, edzett, hűvös intellektussal párosult pompás tanulmányaiban. A magyar nyelvről szebben és szebbet alig írtak, mint Kosztolányi *Meillettez*, a nagy francia nyelvtudóshoz intézett nyílt levelében. Vagy az irodalom méltóságáról és föladatairól a „Lenni vagy nem lenni” című tanulmányában. Amint a magyarságot aligha szerette valaki jobban ott, ahol érték, nyelvében, irodalmában, a lélek és igazság szerinti imperiumban, „életre-halálra”...

S ugyanakkor Európa, a lelkek nevelője, a könyves vén Európa hű, tiszta fia. Fiatalkora óta lámpája sugaránál vigyázva csodálta száznyelvű beszédét, míg minden igéje szívébe lopózott. Szinte az egész modern világra fordítását adva elmondhatta Rilkevel háború alatt írt levelével: Hogyan tudnám megtagadni azt és válhatnék ellenségévé annak, ami lelkemet építette, álmaim világát rakta. Az én szívemben ott van a délfrancia városok hajnala, csakúgy, mint az orosz steppék borús, szürkés éjszakái... A Kisfaludy-Társaságban székkfogalójában is ezt a régi-igaz tanítást hangoztatta két versével: jó magyarnak lenni azáltal is, hogy igazán európaiak vagyunk.

Újságba is írt. Csak kis teret kért és kapott, de ott azután megvetette lábát a művészet és megmutatta igazabb világát. Olyanok ezek a miniatűr-remek a füledt ólombetűs sorok között: „mint csillagfény bús, kopott vidéken”. Vagy mint kínai és japáni versfordításai az örök Szépség tovatűnő villanásai, mellyel úgy találkozik a lélek egy pillanatra, mint barát baráttal, mint a hajnali csillag az esti csillaggal. De megrészegülve a szépségtől és szeretettől, azután nyugodtabban türi az életet, mint aki valami tökéletest látott...

Kosztolányi a kínai és japáni költészetben a halállal barátkozott. Mert — mint egy erről szóló szép tanulmányában mondotta — itt az egyéni élet holmi halovány, derengő álom. Csak a „napnyugati barbárok” égne az egyéniség forró tébolyában, akik már tudják, hogy a Nap nem a Föld körül forog, de azt még mindig nem bírták megtanulni a természettől, hogy az erkölcsi világnézet nem egy kis sejthalmaz magja körül forog. Kosztolányit mélyen átviharozta a költészetek életérzése és igazán rezonált világképükre. A jóért nem jár jutalom, a rosszért nem jár büntetés sem ezen a földön, sem a halál után. Lázálom az élet s értelmünk is az. Mégis cselekednünk kell a jót. Csak ekkor vagyunk emberek, csak ekkor kerülünk összhangba a természet egységével, s versei népének félelmei sohase erkölcsi, inkább esztétikaiak. Konfucius nem azért tiltja a rosszat, mert rossz, hanem, mert „nem szép”.

Mindez arra a Kosztolányira, aki utolsó éveiben tett büszke hitvallást a „*Homo aestheticus sum*” szavaival a töle alsóbbrendűnek érzett *homo ethicus*-szal szemben, az emberi természet megrontatlan igazságaként hatott. S ezzel van összefüggésben, amit még előbb kellett volna említenünk, formaezékének e költészetben való teljes kielégülése. E költészetben, mely a teljes formát emelte teljes tartalommal.

Csak két nép lépett — úgymond Kosztolányi — nyomába, később a történelem rendjén: az egyik a görög, mely a művészetet τεχνη (techné)-nek nevezte s az arányok muzsikájának érezte. A másik az a nép, mely éppoly szertartásos, udvarias, formatisztelő, világosfejű, érzéki és érzéketes, mint a versek népe: a francia.

Kosztolányi igazi művészi megragadottsággal tolmácsolta e miniatűr remekműveket, melyekben egy hang pendül meg s elhallgat, de tovább zeng az olvasóban. Csodálatosan magának érezte parányi tökéletességüket a legzengőbb magyar líra legnagyobb „kismestere”. Így nevezték Kosztolányit, de mi úgy érezzük, e szó csak a céhnyelvi értelemben és amúgy is csak részben igaz...

„Kismester“ ő? Nem, nagymester, akinek a nagyságához, mint csodálatos nyelvünkéhez, csak szellemrokonai, *Baudelaire* vagy *Keats* népének nagysága hiányzik... Kicsiny számú nép körében dalolt, de amit eldalolt, az a bánat könnyekbe borít nem egy orcát és énekes, igaz, nagy fiának vallja ma egész Magyarország. A csillagok pedig a koratavaszi budai ég didergő, fényes csillagai, amelyekről könnyű, furcsa csokrosnyakkendőjű, vékony, kis legényke-korában dalolt, ma is megismerik őt és örök fényüket halott, szép arcára hintik...

Katona Jenő.

A JAPÁNI KÜLPOLITIKA IRÁNYELVEI.

A japáni külpolitika irányelveit Arita Hachiro japáni külügyminiszter körvonalazta a Császári Diéta 69. ülésén, folyó évi május hó 6-án tartott nagyszabású beszédében.

Bevezetőben hangsúlyozta a külügyminiszter, hogy Japán nemzeti politikájának a főcélja Keletázsia politikai megszilárdulása. A nemzetek közötti összhangot és együttműködést óhajtja előmozdítani Japán s különösen fent akarja tartani elválaszthatatlanul szoros kapcsolatait Mandzsukuóval. A kölönböző nemzetközi kérdések megoldásában önállóan és határozottsággal akar eljárni, hogy Japán becsületén és nagyhatalmi méltóságán csorba ne essék, de ugyanakkor a Népszövetségből való kilépésekor kibocsátott legfelsőbb császári kézirat legmagasabb óhajának megfelelően a többi hatalmakkal való kölcsönös bizalmat is ápolni óhajtja.

Manapság, midőn az egész világon a békét veszélyeztető nyugtalanság vesz erőt, mindenekelőtt az elégedetlenség okait kell kiküszöbölnünk. Az általános nyugtalanság főoka az, hogy a nemzetek saját érdekeik védelmét túlzásba viszik s nincsenek tekintettel másokra.

Keletázsia békéje érdekében Japán normális és békés kapcsolatokat akar fenntartani Szovjet-Oroszországgal. Sem Japánnak, sem Mandzsukuó-nak nincsenek támadó szándékai. Mandzsukuó szovjetorosz és külső mongóliai határán az utóbbi hónapokban sajnálatos összetűzések támadtak, mert pontos határvonalat máig sem vontak meg azokon a területeken. Különösen a keleti határon, a Khanka-tó és a Tumen-folyó között volna erre szükség s az elmúlt márciusban a Szovjetunió-nak e tárgyban tett japáni javaslatot orosz részről kedvezően fogadták. Külső-Mongóliával Japán közvetlen tárgyalásokat is folytat, de Mandzsukuó kormánya is a Külső-Mongóliával való jóviszonyra törekszik.

Japánnak Szovjet-Oroszországgal való viszonyát nem lehet kívánatosnak nevezni. Ennek a magyarázata, hogy az alaptalan félelmet és gyanút tápláló orosz államférfiak nem tudják megérteni Japán keletázsiai helyzetét. A világbékét komolyan veszélyezteti a Szovjetunió rendkívüli arányú fegyverkezése a távol Keleten és a külügyminiszter határozottan kijelenti, hogy a távol Kelet békéjét megóvni óhajtó Japán e ténnyel szemben nem maradhat közömbös.

Mandzsukuót illetően Japán a két ország közötti elválaszthatatlan kapcsolatokon alapuló politikáját akarja folytatni és normális háromoldalú kapcsolatokat akar létesíteni Japán, Mandzsukuó és Kína között. Mandzsukuót Japán támogatni óhajtja gazdasági életének fellendítésében, de ugyanakkor lépésről-lépésre törekszik a területenkívüliség megszüntetésére és a dél-mandzsúriai vasútzóna igazgatásának átadására.

Kínával Japán folytatja a tárgyalásokat annak a három alapelvnek az alapján, amelyet Hirota akkori külügyminiszter az országgyűlés legutolsó ülészakán fejtett ki. A tárgyalásokat előmozdítaná, ha a kínai hatóságok a keletázsiai helyzetet a maga egészében vennék szemügyre. Nagyon sajnálatos, hogy Kína ezideig még nem tudta döntésre elszánni magát. A Kína és Japán közötti viszony rendezése és Keletázsia békéjének fenntartása érdekében Japán megsürgeti a kínai kormányt, hogy elhatározásra jusson. Különösen aggasztja a japáni kormányt az a tény, hogy Keletázsiaiban a kommunista befolyás egyre jobban elharapódzik. A vörös hadak zöme, amelyek korábban Shensiből Sechuanba nyomultak, legutóbb Shansiba törtek be. Minthogy valószínű, hogy onnan északra vonulnak, Japán különös figyelemmel kíséri a fejleményeket.

V. György angol király elhunytáról emlékezett meg ezután a japáni külügyminiszter, Ezt a dicső uralkodót, úgymond, mindenütt szerették és bámulták bölcseségeért és ritka személyi képességeiért, amelyekkel huszonöt esztendőn át nagy megpróbáltatásokon és egy világháborún vezette keresztül nemzetét. Az új király, VIII. Edward, egyízben már járt Japánban s alapos jártassága van a nemzetközi politika útvesztőiben. A külügyminiszter országa legjobb kívánságát fejezi ki, hogy a Brit Birodalom VIII. Edward Öfelsége uralma alatt is virágozzék s őszintén reméli, hogy a két nemzet közötti hagyományos barátság a jövőben még jobban elmélyül. Sok kérdésben mind a két birodalom érdekelve van, de ha régi barátságuk és a világbéke iránti felelősségük tudatában egyinás érdekeire tekintettel vannak, nem lesz nehéz közöttük a megegyezés.

A japáni-amerikai barátság a kulcsa a Csendes-óceán békéjének. Örömmel állapítja meg a külügyminiszter, hogy nemcsak a két ország gazdasági kapcsolatai szilárdulnak meg mindjobban, hanem kölcsönös megértésük is egyre inkább elmélyül. A két nemzetnek mind szorosabban kellene együttműködni a Csendes óceán békéjének fenntartása érdekében s a külügyminiszter megígéri, hogy minden telhetőt elkövet a japáni-amerikai barátság és megértés ápolására.

A nemzetközi kereskedelemben mind több és több ország törekszik gazdasági önellátásra és úgynevezett gazdasági blokkok alakítására. Ha ez így megy tovább is, még súlyosabbá válik az általános pangás s végül is teljesen megbénítja és alapjaiban rázza meg a nemzetek gazdasági életét. Japán minden alkalmat megragadott, hogy megsürgesse az elzárkózó orszá-

goknál a „gazdasági leszerelést“, mert csak így menthetjük meg a világot a gazdasági pangástól és ezzel egyben a nemzetek közös jólétét és boldogságát is előmozdíthatjuk. Sajnos, a legtöbb ország nem hallgat Japánra s továbbra is folytatja elzárkózó politikáját, sokszor csakis a japáni áruk kizárása céljából. Japán nyersanyagainak beszerzésénél és gyártmányainak elhelyezésében egyaránt rá van utalva a külföldi piacokra s ha az elzárkózás jelenlegi politikája nem enyhül, Japán is a szükséges rendszabályok megtételére kényszerülne.

1934 óta a japáni kormány támogatásával számos nemzetközi kulturális intézmény jött létre s emellett Kínában a Kulturális Munka Hivatala is folytatja eddigi tevékenységét. Ennek eredménye az, hogy az utóbbi időben a külföldön határozottan megnövekedett a Japán iránti érdeklődés. E kapcsolatok kiépítését a japáni kormány folytatja s a Kulturális Munka Hivatalának működését ki akarja terjeszteni a Japán, Mandzsukuó és Kína közötti együttműködés előmozdítására.

Beszéde végén a japáni külügyminiszter megemlékezett a legutóbbi sajnálatos tokyói incidensről, amely, úgymond, a Császár fennkölt erénye és a nép odaadása és hűsége nélkül nagyon károsan hatott volna Japán külföldi kapcsolataira. Ha a japáni nép minden rétege bátran és elszántan munkálkodik együtt, a nehézségek könnyen leküzdhetők és a birodalom nemzeti politikája megvalósítható.

JAPÁN FILMIPARA.

Közhellyé vált, hogy Japán tökéletesen elsajátította és bevezette a modern technika minden vívmányát. De bizonyára azok is, akik tudják, hogy rövid idő alatt is milyen bámulatosan fejlődött ki a japáni nagyipar, álmélkodással szereztek tudomást arról, hogy napjaink kétségtelenül legnépszerűbb szórakozása: a mozi, milyen óriási mértékben hódította meg Japánt.

Egész Japánban csaknem 2000 filmszínház van s ezeket hetenként 5 millió ember látogatja. A tokyói filmszínházak 70 000 nézőt fogadnak be. Az utóbbi esztendőben rendkívüli módon kifejlődött a filmgyártás. Évente 600 film készül a japáni studiókban, ami felülmúlja Hollywood filmtermelését is! Ugyanakkor azonban a legkiválóbb japáni filmcsillagok fizetése sem haladja túl a havi 60 angol fontot! Hogy ez milyen előnyt jelent a brit, amerikai vagy német filmiparral való versenyben, arra csupán rámutatni is elegendő.

Az amerikai életet, szokásokat és intézményeket elsősorban a film népszerűsítette világszerte. A filmiparnak köszönhetik az Egyesült Államok, hogy a legeldugottabb ázsiai és afrikai vidékeken is többen tudnak róluk a bennszülöttek, mint akár saját országukról. Könnyen elképzelhetjük, milyen hatalmas propagandát jelent majd a Felkelő Nap Országának, ha egyéb iparcikkei mellett filmje is versenyre kél a nyugati országokéval. Bizonyosra vehetjük, hogy a japáni filmek megjelenésével csökken majd az a megmagyarázhatatlan és sokszor indokolatlan meg nem értés, amellyel a japániak munkásságával szemben Európa- és Amerikaszerzte még mindig olyan sokan viseltetnek.

PU YI-MANDZSUKUO CSÁSZÁRJA TÖRVÉNYES ÖRÖKÖSE VOLT A MANDZSU TRÓNNAK.

Mandzsukuo egyik legnagyobb hőse, Nurhachi, a Ching-dinasztia megalapítója 1559-ben született. Hazáját 1616-ban sikerült felszabadítania a kínai járom alól, amikor megverte a Ming-dinasztia seregeit és elfoglalta Mukdent, Liaoyangot és Kaynant. Nurhachi unokája 1644-ben elfoglalta Pekinget és akkor a kínai Ming-dinasztiának le kellett köszönnie a „Sárkány-trónjáról” a mandzsu Ching-dinasztia javára.

A Ching-dinasztia 268 éven keresztül uralkodott Kína és Mandzsúria fölött. 1912-ben a dinasztia tizenkettedik és utolsó uralkodója Huan Tung, aki Pu Yi néven ezidőszert Mandzsukuo császára, aláírta lemondását a kínai császárságról. A Ching-dinasztia azonban sohasem egyesítette Mandzsúriát és Mongóliát Kínával, mert az előbbi két ország mindig a császári család magántulajdona volt.

A Ching-dinasztia hatodik császára Chen Lung, aki 1726-ban született és 1795-ben halt meg, megíratta Mandzsúria történetét annak bizonyosságául, hogy a mandzsu civilizáció egyenlő értékű volt a kínai civilizációval. Ennek a nagy nacionalista mandzsu császárnak az emléke még ma is él minden mandzsu és mongol szívében. Amikor pedig Mandzsukuoban, 1934 január 20-án újra proklamálták a császári hatalmat, Cheng Hsiao Hau, Mandzsukuo akkori miniszterelnöke, aki még most is doyen-je a mandzsu államférfiaknak, azt a kijelentést tette, hogy nem a dinasztia restaurálásáról van szó, hanem az égtől kapott örökös trónjának tényleges elfoglalásáról. Cheng Hsiao Hau, aki nemcsak politikus, de költő is, Mandzsukuo alapításának története című munkájában Pu Yi császárt árvához hasonlítja, akit gyámjai megraboltak örökségétől, de aki visszavette jogszerinti örökségét.

Pu Yi császár 1906-ban született, apja Chun herceg és testvére Kuang Hsa, a Ching-dinasztia tizenegyedik császára. 1908-ban koronázták Huan Tung néven Kína császárává, de trónjáról 1912-ben lemondott. Lemondása után pekingi palotájában élt, ahol a kínai és a nyugati civilizáció tanulmányozásának szentelte idejét.

Pekingi palotáját 1924-ben Feng Yu Hsiang keresztény tábornok államcsinje miatt el kellett hagynia. Sok hányattatás után a pekingi japáni követiséget kellett igénybe vennie. 1925-ben a tientsini japáni koncessziós területre menekült. 1931-ben érkezett Mandzsúriába és 1934-ben koronázták Mandzsukuo császárává.

MANDZSUKUO BIZTONSÁGA KÖZEL FÉLMILLIÁRD YENBE KERÜL ÉVENTE JAPANNAK.

A japáni hadügyminiszter nemrég nyújtotta be az 1937—38. költségvetési évre a hadügyi költségvetést, amelyben a jövő évre 822 millió yent igényel, 316 millióval többet, mint az 1936—37. költségvetési esztendőre. A költség-többlet célja a Mandzsukuoba kirendelt csapatok személyi- és dologi költségeinek viselése. A mandzsukuo-i költségvetés egymagában 485 millió yent emészt fel Japán jövőévi hadügyi költségvetéséből.

JAPÁN 154 KILOMÉTER HOSSZÚ ALAGUTAT ÉPÍT A TENGER ALATT.

A japán kormány nemrégiben elhatározta, hogy egy hatalmas tenger-alatti alagutat épít, amely lehetővé teszi az összeköttetés fenntartását Japán és Kórea, Mandzsukuo, Kelet-Hopei, valamint Belső Mongólia keleti vidékei között akkor is, ha valamilyen háborús bonyodalom következtében a tengeri forgalom a Szigetország és a keletázsiai szárazföld között nem tartható fenn. Ennek a távol keleti tengeralatti alagútnak szinte felbecsülhetetlen világpolitikai jelentősége lesz, mert azok a vidékek, amelyek összekötik Japánt, már ma is rendkívül fontosak nemcsak katonai, hanem gazdasági szempontokból a Mikádó birodalma számára és ezeken a területeken Japán olyan munkálatokat folytat jelenleg, amelyeknek befejeztével Japán gazdaságilag teljesen függetlenítheti magát a világ többi részétől. Az alagút építési munkálatait már 1937 tavaszán megkezdik. Az építési terveken az utolsó simítások is megtörténtek már és a szükséges földmérési munkálatokat is — a japániaktól megszokott csendben — már elvégezték. A tengeralatti alagutat három részben építik meg. Az első alagút-szakasz a Klu-Sziu szigeten lévő Yohouko kikötőt fogja összekötni a kis Iki szigettel. Ez a szakasz 20 km. hosszú. A második alagút-szakasz hossza 55 km. A tengeralatti alagút tervének legnehezebben megépíthető része a harmadik szakasz lesz, amely a Broughton-tengerszoros alatt fog elhúzódni, amely 75 km széles. Az alagútnak ez a legfontosabb szakasza Cargo szigetének keleti partjáig terjed, ahonnan még egy 4 km-es távolság van Kórea keleti partjáig, de ezt a távolságot valószínűleg nem tengeralatti alagúttal, hanem híddal fogják átívelni. A technikai szakértők becslése szerint a tengeralatti alagút megvalósítása 10 esztendő igényel.

JAPÁN ELŐKÉSZÜLETEI AZ OLIMPIÁSZRA.

A berlini olimpiász után Japán úszói úgyszólván egész Európát végigjárták. Mint emlékeztető, Budapestre is eljött a japán úszócsapat, amelynek európai kirándulását K. Abe rendezte. Abe most tapasztalatokkal gazdagon utazott vissza hazájába, hogy ott az ő elgondolásai szerint építsék fel 1940-re az olimpiai úszóstadiont.

A japáni úszócsapat vezetője budapesti látogatása alkalmával nyilatkozott a jövő olimpiásszal kapcsolatos terveiről. Nyilatkozata szerint a japániaknak három elgondolása is van az úszóstadion felépítésére. A Csendes óceán partján egymás mellett három testvérváros fekszik — mondotta nyilatkozatában többek között K. Abe —, Tokyo, Kazaki és Yokohama. Az egyik terv szerint a több, mint ötmillió lakosú Tokyo szívében építenék fel az olimpiai stadiont, a másik terv a kétszázezer lakosú Kazaki közelében, a harmadik terv szerint a hatszázezer lakosú Yokohama mellett építenék fel ezt az óriási sportstadiont.

A nagy olimpiai stadiont 110—120.000 nézőre szándékoznak felépíteni, az úszóstadion pedig sokkal nagyobb lesz, mint amilyen Berlinben volt, mert — tekintettel arra, hogy Japánban igen nagy az érdeklődés az úszás iránt — körülbelül 35.000 ember befogadóképességű lesz az olimpiai úszó-

stadion. Az úgynevezett olimpiai falut, ahol a versenyzők lesznek elhelyezve az olimpiász ideje alatt, a japániak sokkal közelebb fogják felépíteni a stadionhoz, mint ahogy az Berlinben volt, mert azt akarják, hogy a versenyzőknek ne kelljen annyit ide-odautazniok a versenyek idején az olimpiai falu és a stadion között.

A japániak az olimpiászon résztvevő európai versenyzőkért külön japáni hajókat fognak küldeni, amelyekkel mintegy 30—35 napig fog tartani az út Európából az olimpiász színhelyéig. Európából körülbelül 2000—2500 versenyzőre számítanak a japániak, ellenben sokkal több nevezést fognak kapni számításaik szerint Amerikából, Canadából, Kínából és a Philippi-szigetekről. Európából körülbelül 8—10.000 nézőre számítanak, akiknek többségét szintén japáni hajókkal fogják az ebből az alkalomból megszabott különleges áron Tokyoba szállítani, de a nézők többsége valószínűleg Amerikából, Ausztráliából és Keletáziából fog kikerülni. Így azért biztosra veszik, hogy az 1940-re felépülő 120.000 személyes nagystadionban és 35.000 személyes úszóstadionban a két hétig tartó versenyek alatt nem lesz egyetlen üres hely sem.

SUMMARY OF THE HUNGARIAN ARTICLES.

THE MITSUI HOUSE.

Descended of a gentry family of the 7th century, Shokubei Mitsui, Lord of Echigo, resigned his rank and took up commerce. His son, Hachirobei, opened a new ware-house at Kyoto in 1673 on the system of cash-payments and low prices. A few years later he established a bank and, introducing the system of payments by cheques, he made a prosperous business by clever advertising methods.

The rise and prosperity of the Mitsui family were in no small degree due to the fact that all its members were rigorously to observe and take an oath on the family laws enjoining on them mutual understanding, simplicity, thrift, parsimoniousness, sound judgment, the veneration of the Gods, and the love of the country. As a result of this family system the Mitsui house considerably extended its activities over many fields of trade and industry. Ist agency at Nagasaki, opened in 1708, traded in cotton, silk, sugar, spices, and chemical products, not only inland but also with India and Europe. The house also became the banker of the Imperial Family, especially under Takaaki Mitsui (1837—1894) who was a

SUMMARY

confidant of the Meiji Tenno. The Mitsui house gradually got the control of practically the whole manufacture of paper in Japan. The Russo-Japanese War and the World War greatly contributed to the prosperity of the house, which is evident from the fact that after the earthquake of 1923 it gave 5 million yens to the distressed, and in 1932 it granted 3 million yens to relieve the people stricken by the economic depression.

All the establishments of the Mitsui family, with capitals of ten millions of yens each, constitute a huge holding company, which includes electrical and steel works, mining and shipping companies, a rubber-producing company, paper-mills, forests, and tea-plantations. One fourth of the silk exported from Japan is produced by the Mitsui works, and the family controls 25 to 30 per cent. of the imports and 20 per cent. of the exports of raw cotton in Japan. The concern is the greatest producer of zinc in Japan. It maintains a technical high school of its own and the daily newspapers *Osaka Mainichi* and *Tokyo Mainichi*. The Mitsui Bank, established ten years before the foundation of the Bank of England, has a capital of 60 million yens and branch-offices throughout Japan and in some foreign countries. A life-insurance company as well as many ware-houses also belong to this huge concern. At the end of 1932 the whole fortune of the Mitsui house amounted to 406 million yens, i. e. to 28 per cent. of the total capital of all the Japanese business-houses.

One of the leaders of this huge concern is Baron Takaharu Mitsui, who in 1935 donated for a period of five years 10.000 pengős a year to the Hungarian Ministry of Public Instruction and 5.000 pengős a year to the Hungarian Nippon Society for the purpose of promoting Hungaro-Japanese friendly connections. It was Mr. Ivaó Yamaguchi, Secretary of the Japanese Legation at Vienna, who drew his attention to the importance of Hungaro-Japanese cultural relations, and Baron Takaharu Mitsui, without ever visiting Hungary, has thus been greatly helpful in establishing closer relations between Japan and Hungary.

A POETICAL FOREWORD TO »THE TREASURE OF THE RONINS«.

By Nicholas Kállay.

On October 6, 1936, a day of national mourning in Hungary, the National Theatre of Budapest wished to perform „The Treasure

of the Ronins" by Nicholas Kállay, the contents of which we give in our article „Hungaro-Japanese Festivals at Budapest on May 16 to 18", on pp. 239—243 of our review. On this festive occasion the author of the play wrote a poetical foreword to be recited before the performance. In his poem Nicholas Kállay likened the thirteen leaders of the Hungarian War of Independence of 1848—1849, who died as martyrs for their country on October 6, 1849, to the heroic and self-sacrificing forty-seven ronins. The festive performance of the play and the recital of Nicholas Kállay's poem, however, did not take place on account of the death of General Julius Gömbös, Prime Minister of Hungary, and it is in our review that this beautiful poem first appears.

THE SYSTEM OF JAPANESE WRITING.

By Eugene Habán.

Owing to the introduction of Buddhism into Japan from China, Chinese characters and a great many Chinese words became generally known and got commonly used in Japan. In the course of centuries three different systems of pronouncing Chinese words (*go on, kan on, tō in*) and two specific Japanese systems of syllabic writing (*hiragana, katakana*) developed and complicated Japanese writing so much that the necessity of simplifying it arose at a rather early date. As early as the 16th century the Portuguese Jesuite missionaries in Japan found it expedient to transcribe Japanese with Latin characters, and their example was followed by the Dutch and Americans visiting Japan. The present and most widely used system of transcription was set up by the Englishman Hepburn who in his „Japanese-English Dictionary" transcribed Japanese consonants with their English equivalents and Japanese vowels with their Italian equivalents. Our review „FAR EAST" has also adopted this system of transcription.

The complicated character of Japanese writing is evident from the tables in the Hungarian text. The Chinese characters (*moji*), which are used for roots of words, are shown on pp. 203 and 204, while the table on p. 212 gives instances of the different meanings of the words *ko, to, ka, and tsuku*, which can easily be distinguished by the Chinese ideogrammes. The table on p. 201 shows the *katakana*-characters used for foreign words, and that on p. 202 the *hiragana*-characters used for suffixes and endings. The first

SUMMARY

attempts at simplifying Japanese writing tended to substitute the Chinese ideogrammes for the syllabic systems of the *katakana* and the *hiragana*: this was propagated by the *Kanano-kwai* (Kana Society), without any great success, however. The propaganda for introducing the Latin characters has, on the other hand, gained ground. Originated by the *Rōmaji-kwai* in 1884 and continued by the societies *Rōmaji Hirome-kwai* and *Nippon-no-Rōmazi-Sya*, the *Rōmaji* movement has finally adopted the modified system of Hepburn for the Latin transcription of Japanese.

The Latin characters are, however, insufficient to denote the numerous homophone words which can easily be read when written in Chinese characters. The author is, therefore, of the opinion that the *Rōmaji* movement will only be successful when either the Latin characters can be increased with specific signs eliminating misinterpretations or the process of purification can gradually supersede the use of Chinese words.

TWO JAPANESE TALES.

By Benjamin Zsoldos.

The author presents two Japanese tales from the English collection of F. Hadland Davis. The one is the tale of Yoshitomo who escaped from his pursuing enemy, Oba Kagi Chika, by means of a cobweb and two doves. The other is the tale of a hunter who once wished to hunt two storks but shot his own two daughters instead who, desirous of deterring their father from killing innocent animals, sacrificed themselves.

JAPAN'S POST-WAR INDUSTRIAL DEVELOPMENT.

By Ladislav Ledermann (Geneva).

A very remarkable phenomenon of the post-war times is the rapid development of Japan's foreign trade, which, being simultaneous with the decrease in the extent and value of international trade and the world-wide increase of unemployment, has given rise to misrepresentations, the commonest of which is that the low prices of Japanese commodities are due to dumping on behalf of the Japanese government and to the government support of Japanese industry. Japan's astonishing industrial development can not,

however, be rightly understood without the knowledge of the structure of Japan's economic life.

The first factor to be considered is Japan's great density of population. Japan proper, excluding Corea, Formosa, Sakhalin, Kwantung, the zone of the South Manchurian Railway, and the Pacific islands under Japanese mandatory, has 65,000,000 inhabitants on an area slightly larger than pre-war Hungary had. The number and the density of population have nearly doubled during the last 50 years, there being an increase of 7 millions during the five-year period 1925—30 only. Among the great industrial countries of the world Japan is at the top with her density of 2774 per square mile. Only 16 per cent. of Japan's total area are cultivable, and the scantiness of the cultivable land also accounts for the practical impossibility of an internal settlement on a large scale. This weighs heavily on Japan, the more so as for many reasons — the age-long isolation of the country, the system of small holding, climatic conditions, racial antipathies, etc. — emigration is not very significant either, the total number of the Japanese living abroad amounting only to 750,000 in 1930.

The second important factor of Japan's economic life is her insufficient supplies of industrial raw materials. Rubber, aluminium, wool, and cotton are not produced in Japan at all, so that her very important textile industries, ranking third behind those of Great Britain and the United States, are in need of imports from abroad, the 1933 figure of which amounted to 30 per cent. of her total imports. Her supplies of steel, iron ores, oil, coal, and lumber are also insufficient. But, on the other hand, her supplies are practically illimited in two important raw materials. Her output of cocoons amounts to 61,7 per cent. and that of silk thread amounts to 55,9 per cent. of the world's total production. Silk thread is the most important item of Japanese exports, and cocoons are a very important source of revenue for the farmers; the fluctuations in the output and exports as well as the prices of silk, therefore, considerably influence Japan's economic life. Water-power is the second important raw material in Japan. In consequence of her geological structure she has more of this source of energy than any other country with the possible exception of Switzerland.

Despite of her overpopulation and the difficulties of emigration Japan is fairly well supplied with food-stuffs. The most important of these is rice the production of which, 100 million quintals a year, nearly covers her consumption, only 16 million quintals being imported a year and of these only 1 million quintals

SUMMARY

coming from territories other than Formosa and Corea. Consequently Japan, unlike China and India, need not fear famines, the less so as more than half of her total population lives on agriculture, only 2 per cent. on industry, 6 per cent. on commerce, and 5 per cent. are engaged in liberal professions.

It is evident that a country like Japan with a great density of population and insufficient supplies of raw materials, has to revert to industrialisation. *Sangio Rikkokou!* („The nation should be based on industry!“) has actually become a watchword in Japan. The process of industrialisation was, of course, furthered by the World War owing to the increased demands of the belligerent states and the dependence of the Far Eastern markets on Japan as well as by the efficiency of Japanese labour and industrial rationalisation.

When in 1853 the Japanese ports were opened to the world's trade by Commodore Perry, Japan had to adapt her mentality, feudal social organisation and domestic industry to Western standards if she wanted to compete with the Western countries. She succeeded in this adaptation without abandoning her ancient traditions. The basis of Japanese feudalism was loyalty. Every Japanese is the member of a vast family under the Emperor, with one common moral principle, the *bushido*. The economic life is, accordingly, based on patriarchal system: the Japanese employers consider himself morally bound to his employees and have of their own accord and without any state intervention regulated such problems as the workers' holidays and subsidies in cases of accidents, birth, marriage, and death. Patriarchalism, therefore, accounts for the small social burdens and also for the existence of relatively few trade unions.

Contrary to the opinion held by many in Europe and America, the average working time in Japan does not exceed 8 or 9 hours a day, i. e. it is shorter than the working time appointed for Japan, by the international convention of Washington which has never been ratified by Japan. The wages are, in fact, very low in Japan, averaging $\frac{3}{4}$ to 3 yens a day: this is mainly due to the very low wages of the female workers who constitute 60 per cent. of the total working class. It does not necessarily follow, however, that the Japanese workers live the life of the Pariahs. First, the Japanese are very unpretentious: their food and shelter are very simple; the prices of the common victuals have remained practically unaffected by the devaluation of the yen in 1931, so that the real wages are sufficient to live on. Second, the wages *in natura*, i. e. the granting of free lodgings, electricity, and coals to the workers, are conside-

nable in Japan: in the case of male workers they amount to 50 to 60 per cent. of the wages paid in cash, in the case of female workers they even exceed them. The real reason for the low prices of Japanese industrial products is the skilfulness and ability of the Japanese workers. An English worker with 5 to 8 hours a day works with 5 to 8 looms at the same time, whereas a young Japanese girl with 9 to 10 hours a day works with 30 to 40 looms at the same time. Rationalisation has only helped the skill of man to establish a prosperous and highly competitive textile industry.

The industrial development of Japan has, of course, given a stimulus to her commercial expansion. The annual value of Japan's foreign trade amounted from 382 million yens in 1897 to 4,364 million yens in 1929. On an average, 45 per cent. of Japanese exports go to Asia, 40 per cent. to the United States, 10 per cent. to Latin America, Africa, and Australia, and only 6 per cent. to Europe. On the other hand, 40 per cent. of her imports come from Asia, 35 per cent. from America, and 16 to 18 per cent. from Europe. With the exception of the World War period imports have always exceeded exports, Japan being one of the best customers in the world market.

It appears from the author's statements that Japan's rapid industrial development is due not to dumping but to cheap commodities owing to her patriarchal system, her adoption of Western technical improvements, her skilled and efficient labour, and her industrial rationalisation.

RECENT EVENTS IN THE NEAR EAST.*

By Eugene Breyer.

In the Near East the most actual question is that of the Sanjak of Alexandretta situated between the Mediterranean, Turkey, and the Lebanon, with a pure Turkish population of 300,000. The question where this territory should belong was raised in October last when France, desirous of resigning her mandate of Syria, published the text of her treaty to be concluded, with certain reserves, with the new, independent State of Syria the mandate over which will

* In view of the counteractions of Far Eastern problems upon those of the Near East, our review will, from time to time, publish articles by expert authors on the affairs of the Near East. (*The editor's note.*)

SUMMARY

expire in five years. The treaty vests on Syria the rights of France over the Sanjak of Alexandretta although the Franco-Turkish treaty concluded by Franklin-Bouillon and Jusuf Kemal at Ankara on October 20, 1921, granted a sort of autonomy to the Sanjak the majority of whose population is Turkish.

The Turkish government, on the basis of the treaty of Ankara, demanded on October 9, 1936, that France, concluding a treaty with Syria and going to conclude a treaty also with her other mandated territory, Lebanon, should come to similar terms also with the population of the Sanjak of Alexandretta and grant to them the same independence. In her reply of November 10, France, however, refused to comply with the Turkish demand and alleged among others that the treaty of 1921 was signed by France as the mandatory of Syria, that a treaty to be concluded with the population of the Sanjak as desired by Turkey, would mean the dismemberment of Syria, and that the treaty of 1921 only granted a sort of administrative autonomy to the Sanjak and contained no promise of further concessions. The Turkish government replied to the French objections on November 17, with a long note stating that a) in the treaties of Ankara and Lausanne she resigned her sovereign rights over part of the territory situated south of the frontier drawn by these treaties, to the benefit of the interested; if France, therefore, gives up her mandate of Syria these sovereign rights can only be inherited by the Turkish population of the Sanjak of Alexandretta; b) by the terms of the protocol of the treaty of Ankara France agreed to granting the Turkish banner to the population of the Sanjak, which concession has later never been objected to by the French government; c) the text of the mandate over Syria was accepted without the knowledge and assent of Turkey; d) at the time of the conclusion of the treaty of Ankara neither the mandatory rights of France nor any political formation under the name of Syria was known to Turkey; e) the Sanjak was never an integral part of France and can not be incorporated with her.

The Turkish government is evidently of the opinion that the position of the Sanjak can not be deteriorated in comparison with that of Syria and Lebanon, and if the latter attain their independence in five years the same degree of independence can not be denied to the Sanjak of Alexandretta either. The reference of France to the text of the mandate of 1922 and to the Rules of Organisation of 1930 is considered by Turkey as the abrogation of the previous treaty of Ankara, and should the Quay d'Orsay persist on its point of view, Turkey would not regard either as binding on her all the stipulations

of her former treaties and would negotiate with Syria on the delimitation of their common frontier.

The diplomatic negotiations between Paris and Ankara concerning the question of the Sanjak have hitherto remained fruitless. The legal argumentation of Turkey seems to be correct; France, however, fearing that an independent Sanjak would impair her influence in the Near East, has brought the matter before the League of Nations. The situation is rather tense in the Sanjak, and the polemics of the French and the Turkish press against each other are going on: the French papers state that the pure Turkish inhabitants constitute but 38 per cent. of the total population of the Sanjak, to which the Turkish papers object that it is not the status of 1936 but that of 1921 what matters.

JAPAN'S PUBLIC INSTRUCTION.

By Ivan Nagy

IV. Higher Education. Before the reform age there were no modern universities in Japan. The only higher schools in existence were the Noblemen's School for the training of the higher officials of the Imperial Court, and a medical school, established by Dutchmen, for the training of military surgeons. The first modern university was established in 1877 at Tokyo in 1877: It has seven faculties: Law, Medicine, Natural Science, Arts, Agriculture, Economics, and Technical Science. The other universities are not complete but are composed of one or two faculties only. There are 47 universities in Japan, 8 — the so-called Imperial Universities — being maintained by the State, and the others by provinces, cities, or private people: the latter are only recognised if they have an endowment of at least 500.000 yens per faculty.

A candidate for admission to a university must be one who has completed the specially organised post-graduate course (*Kotogakko*) of a faculty or who is a graduate of the higher course of a higher school. The candidates are required to pass a strict entrance examination, so that on an average only one third of the candidates are admitted. When a student has studied in the university for three years or more (four years or more in the faculty of medicine) from the date of his admittance and has passed a prescribed examination, he may assume the degree of *Gakushi* („man qualified for imparting knowledge“, corresponding somewhat to the Master's degree in British and American universities).

SUMMARY

The professors, either ordinary or extraordinary, are required to pass a qualificative examination before the examining board of higher civil service. A university is headed by the rector and a faculty by the dean, both being elected by the professors and approved by the Minister of Education. There are no „Privatdozents“.

In addition to the universities, there are 2 commercial higher schools, 2 technical and 7 medical higher schools maintained by the State, 2 medical and 1 commercial higher school maintained by the provinces, or cities, and 13 higher schools are private.

In 1928 the number of students amounted to 22.586 in the Imperial Universities and State higher schools, 2665 in the provincial higher schools, and 36.246 in the private higher schools, totalling 61.497 students. The rigorosity of selection may best be proved by the fact that in the same year from among 64.046 candidates only 24.898 were admitted. The increasing number of students, however, leads to the same trouble as in Europe, there being a constant surplus of graduates who are unable to obtain positions.

A university is authorized to confer a *Hakusi's* (or Doctor's) degree on persons who have pursued studies for a period of two years or more in the specially organised post-graduate course and whose theses have been approved by the faculty council. From 1888 to 1929 there were only 4987 graduates on whom this highest degree obtainable was conferred.

Female students are not admitted into all the universities but are tolerated in a few of them.

The Imperial University of Tokyo is the best instance for the organisation of Japanese universities. Its Faculty of Law has 34 professors and 2174 students, its Faculty of Medicine 35 professors and 633 students, its Faculty of Technical Science 58 professors and 1011 students, its Faculty of Arts 19 professors and 1116 students, its Faculty of Natural Science 41 professors and 349 students, its Faculty of Agriculture 42 professors and 975 students, and its Faculty of Economics 17 professors and 1113 students. The age of the students varies from 18 to 45 years. The library of the University of Tokyo contains 676.336 volumes, of which 283.501 are printed in European languages, and the rest in Japanese and Chinese. There is a University Hall for those who do scientific research work. The Faculty of Medicine has special clinics and hospitals. The Faculty of Arts has an Historical Institute for researches in Japanese history: its publications include the Bibliography of Japanese His-

tory (*Shiryo Soran*) and the edition of old Japanese documents (*Kokan Shuei*). The Faculty of Natural Science has a botanical garden, a naval laboratory with an aquarium, and a seismological institute. The Faculty of Agriculture has ten model woods and a model farm.

The higher schools comprise 52 technical and 97 other higher schools including those for pharmaceuticals, arts, music (European and Japanese), meteorology, foreign languages, colonial and commercial affairs, totalling 95,514 students in 1933. The technical higher schools include schools for training engineers, 10 academies of agriculture, 12 academies of commerce, and 2 naval academies.

From 1871 on an increasing number of scholarships have been awarded on students desirous of learning in foreign universities. On an average 150 new scholarships amounting to 1,600,000—1,700,000 yens are issued a year. Most of the students visit German, American, and British 289 universities.

V. *Physical Education*. The physical education has made a remarkable progress in Japan. The prefectures each have school hygienic experts and directors of physical training, while the Department of Education has the Section of Physical Education and a special Institute for Research in Physical Education established in 1924.

All the genuine Japanese sports, like archery, fencing, wrestling, and „Judo“, train for contests. European and American sports, too, have gained ground in Japan, especially baseball. In addition, military training is compulsory in the secondary and the higher schools. Students who distinguish themselves during the military training, are benefited with the reduction of the time of their compulsory military service of two years by not more than 6 months.

The general survey of Japanese education shows that Japan, in introducing many institutions from European and American educational systems, has adapted them to her old traditions, customs, and national requirements. The fact that in slightly more than a half-century Japan has overtaken the West, clearly proves the existence of a high civilization of her own, which facilitated for her to adopt and develop Western institutions. Rivalry is perhaps the most characteristic feature of Japanese mind, and history shows that Japan has successfully competed with the most advanced Western nations. Her great success is due to the fact that the Japanese have always subordinated, nay, sacrificed, individual life to national ideas.

HFM Könyvtár
20251201

HFM Könyvtár
20251201

HFM Könyvtár
20251201

A távol Kelet ma a világérdeklődés középpontjában áll. Az ott lezajló történelmi fontosságú események annyira felkeltették a nagyközönség legszélesebb köreinek érdeklődését, hogy komoly szükségét érezzük annak, hogy a magyar társadalmat a távol Kelet eseményeiről és azoknak világpolitikai összefüggéseiről időről-időre tájékoztassuk.

Gyermekkori regéink bűbajos Keletje a ma embere előtt élő valósággá lett. Kelet irodalma, tudománya, művészete, társadalmi berendezkedése, gazdasági élete az európai ember számára ma már nem misztikum, hanem komoly tanulmány tárgya. A legkiválóbb hazai és külföldi tudósok, gyakorlati szakemberek és művészek eredeti cikkein keresztül akarjuk folyóiratunk hasábjain a hazai közönséget minderről tájékoztatni.

A

TÁVOL KELET

távolabbi célja, hogy megvalósítsa azt a régi óhajt, hogy Magyarország összekötő kapocs legyen Kelet és Nyugat között és hogy Magyarországot a Keletkutatás európai központjává tegyék. Ezt a célt szolgálják lapunk hasábjain idegen nyelven megjelenő tanulmányok, valamint magyar cikkeinknek angol nyelvű kivonatai is. Lapunk alapítását Mitsui Takaharu japáni nemes nagy-lelkű alapítványa tette lehetővé, de a művelt magyar közönség érdeklődésén múlik, hogy szerény vállalkozásunkkal fenti céljainkat elérhetjük-e.

A

TÁVOL KELET

évente négyszer, gazdag műmelléklettel jelenik meg. Előfizetési ára egész évre 6 P, egyes szám ára 1.50 P.

MAGYAR-NIPPON TÁRSASÁG • A TÁVOL KELET SZERKESZTŐSÉGE

Alulírott ezennel megrendelem az 1937. évre a „Távol Kelet”-et évi 6 P előfizetési áron. Az előfizetési díjat postautalványon egyidejűleg küldöm. postatakarékpénztár útján

Név:

Foglalkozás:

Lakás:

HUNGARIAN COMMERCIAL BANK OF PEST

(PESTI MAGYAR KERESKEDELMI BANK)

Established by Royal Charter: 1841.

Capital: P 25.000.000

Surplus: P 36.700.000

B U D A P E S T

V. ker., Gróf Tisza István-utca 2.

Telegrams: Commerz

Telephone: 848 - 88

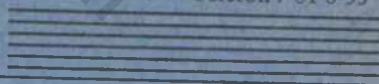
EVERY KIND OF BANKING BUSINESS TRANSACTED.

Correspondents all over the World. 43 Affiliations and Branches in Hungary.

ZSEDÉNYI MARGIT
KÖNYVKÖTŐMŰHELYE
BUDAPEST IV, FERENC JÓZSEF-RAKPART 6-7

Telefon: 84-8-33

A

TÁVOL KELET
tekintetes kiadóhivatalának

B U D A P E S T
VIII, Múzeum-utca 15/a.

THE HUNGARIAN NIPPON SOCIETY

Was founded on June 1st, 1924, on the suggestion of those Hungarian officers who, having been prisoners-of-war in Eastern Asia, had an opportunity to get acquainted with the Japanese *bushido*. After their return to Hungary they decided to make efforts towards the tightening of the cultural and economical links between Japan and Hungary.

The Society has, during its existence, shown a vivid activity in order to reach this end. Interesting lectures on Japan were organized by the Society with the co-operation of Hungarian and foreign scientists. Concerts have been given, and a Japanese evening-program has been broadcast almost every year. The Society was helpful in arranging an exhibition of Japanese goods at the International Fair of Budapest, in two consecutive years.

The *Hungarian Nippon Society* has always been anxious to get in touch with Japanese who have come to Budapest, and was helpful to them when they showed interest to get acquainted with Hungarian life.

The Society is in close touch with its fellow-societies in Tokyo. In order to carry out its purposes, the Society co-operates with other Hungarian social clubs having similar purposes.

It was an honouring appreciation of the activities of the Society that His Royal Highness the *Archduke Joseph Francis* accepted the *presidence* of the Hungarian Nippon Society.

ADDRESS OF THE SOCIETY:

15, MŰZEUM-UTCA, BUDAPEST VIII, HUNGARY.

TELEPHONE: 44-3-64.

THE COUNCIL OF MANAGEMENT OF THE HUNGARIAN NIPPON SOCIETY:

President: His Royal Highness Archduke Joseph Francis.

Co-Presidents: Anthony Szentgáli, engineer and former President of the Municipal Council of Public Works of Budapest; Lieutenant-General Emeric vitéz de Csécsi Nagy; Professor Frederick de Fellner; Edmund Hollós, Honorary Consul of Japan at Budapest; Former Minister President Alexander Simonyi-Semadam.

Council of Presidency: Colonel Dr. Desiderius de Bozóky; Edmund de Dalmady, Head of Department in the Ministry of Commerce; Papal Prelate Charles Erdősi; Count Joseph Pálffy-Daun, Member of the House of Representatives; Professor William Pröhle; General Lewis vitéz Németh; Tihamér Erődy-Harrach, Member of the House of Representatives and Councillor of Government; Aloysius de Paikert, Former Secretary of State.

Vice-Presidents: Professor Zoltán de Takács, Director of the Francis Hopp Museum of Eastern Asiatic Arts; Ivan vitéz Nagy, Secretary in the Ministry of Public Instruction.

Acting Vice-President: István Mezey D. LL.

Director: Francis Rajcsányi, head-clerk.

Secretary: Joseph de Somogyi, assistant keeper of the Francis Hopp Museum of Eastern Asiatic Arts.

Assistant Secretaries: Mrs. Blasius de Pásztory, University official; Zoltán de Ráthonyi, and Béla de Csepreghy, ministerial officials.

Cashier: Captain Bruno Schweitzer.

Officers of Supervision: Lieutenant-Colonel Anthony de Bochkor; Aurelius Gassner, engineer.

Board of Trustees: Colonel Camillo vitéz de Aggházy, Director of the Military Museum; Emeric Oltványi-Artinger, Director of the Hungarian Hypothecary Loan Institution; Consul-General Desiderius de Bayer-Krucsay; Ervine Baktay, writer; Director Aladár Bán; Eugene Breyer, attachee of press; Paul Förstner, Secretary in the Ministry of Foreign Affairs; Eugene Habán, journalist; Ladislaus de Gömöry-Laiml, Head of Section in the Ministry of Foreign Affairs; Mrs. Arpade vitéz de Guillaume; Stephen de Horváth, Vice-President of the Hungarian Institute of Social Insurance; Julius Germanus, Professor in the Oriental Institute of the Technical and Economic University; Director Baron Bartholomew Hatvany; Paul Hollós, head-clerk; Zoltán Héya, painter; Professor Mrs. Gustavus Kurz; Emeric vitéz de Martsekény, Member of the House of Representatives; Nicholas de Kállay, editor of the Nemzeti Ujság; John Kovrig, journalist; Joseph de Köhalmi, Director of the Municipal Transport Co Ltd. of Budapest; Professor Stephen de Medgyaszay, Councillor of Government; Aloysius Mécs, journalist; Professor Zoltán de Pázmány; Richard Porkoláb, Head of Ministerial Section; Stephen Strém, writer; Dr. Emeric de Szukováthy, Director of the High School for Training Teachers of Gymnastics; Director Edward de Takách; Andrew vitéz Tóth, Member of the House of Representatives; Ladislas de Okolicsányi, Aulic Councillor; Eugene de Végh, Secretary of the Association of Hungarian Manufacturers.

Accountants: Frederick de Lukinich, ministerial clerk; Zoltán de Severlay, merchant; Desiderius vitéz Ury, head-clerk.

HFM Könyvtár
20251201

HFM Könyvtár
20251201

HFM Könyvtár
20251201

TAVOL KELET

I
7-10
1986